

7 NİSAN '15

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

ENERJİ ÇALIŞTAYI

26 Ocak 2015, İSTANBUL

Sonuç Raporu

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

ENERJİ ÇALIŞTAYI

26 Ocak 2015, İSTANBUL

Sonuç Raporu

Enerji alıştayı Sonuç Raporu

26 Ocak 2015 İstanbul

ISBN NO: XXX-XXXX/X-XX

Her hakkı saklıdır.

DEİK Genel Sekreterliği'nin izni almaksızın kopyalanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

İÇİNDEKİLER

Konuşmacı Özgeçmişleri	4
Yönetici Özeti	18
DEİK Çalıştayı Sonuç Raporu	21
Açılış Oturumu.....	26
Oturum 1: Dünya Ve Türkiye Enerji Sektöründe	28
Eğilimler Ve Beklentiler	
Oturum 2: Küresel Piyasalardaki Enerji Yatırım Fırsatları	31
(Bölgesel/Tematik Analiz) Yurtdışına Açılmak İçin Finans Modellerine Bakış	
Oturum 3 : Türkiye Enerji Şirketleri Yurtdışı Yatırım Fırsatlarını	38
Nasıl Değerlendirebilir Ve Özel Sektör İçin	
Nasıl Bir Yol Haritası Çizilebilir? Deik Enerji İş Konseyi Süreçte Nasıl Katkı Sağlar?	
DEİK Enerji İş Konseyi Üye Profili.....	45
Ülke Profilleri	47
Almanya	47
Azerbaycan	49
Bulgaristan	50
Cezayir	52
Endonzeya.....	54
Fas	57
Gürcistan	58
Hollanda	60
Irak	62
İran	63
Kazakistan	65
Kırgızistan	67
Kosova	68
Libya	69
Macaristan	71
Mısır	74
Mozambik	75
Nijerya	76
Pakistan	78
Romanya	81
Rusya	82
Sudan	84
Tanzanya	86
Tunus	87
Türkmenistan	89
Uganda	90
Ukrayna	92
Umman	94
Yemen.....	96
Yunanistan	97
Kaynakça	100

Sponsorlarımıza destekleri için teŐekkür ederiz

ZORLU ENERJİ GRUBU

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Filiz KATMAN

T.C. İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

ENERJİ POLİTİKALARI VE PİYASALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

(EPPAM)

Yardımcı Doçent Doktor Filiz Katman lisans derecesini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat (İngilizce) bölümü, yüksek lisans derecesini Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümü, doktora derecesini Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Terörizm programından almıştır. Yale Üniversitesi Savaş, Çatışma ve Düzen Programı, NATO Uluslararası Okulu ile NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nde tam burslu olarak sertifika programlarını tamamlamıştır. Türk-Alman ve Türk-Amerikan Genç Liderler Programı'na seçilen Dr. Katman halen İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EPPAM) Müdürü ve EPPAM Policy Review Editörü ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda ödül ve burs alan Dr. Katman küresel iklim değişikliği, enerji politikaları, enerji güvenliği, terörizm, güvenlik, siyasal şiddet, siber tehditler ve NATO hakkında ulusal ve uluslararası makale ve kitapların yazarıdır. BBC World News'ta uzman olarak görev yapan Dr. Katman TOBB İstanbul Kadın Girişimciler Kurulu üyesi ve TÜBİTAK Akademik Araştırma Fonları Programı'nda Gözlemci Panelist'tir.

İSTANBUL-2015

Bu rapor İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EPPAM) tarafından DEİK Enerji İş Konseyi ile işbirliği doğrultusunda 26 Ocak 2015 tarihinde İstanbul Conrad Otel'de gerçekleştirilen DEİK Enerji Çalıştayındaki konuşmaların deşifresine dayalı olarak hazırlanmıştır. Raporun amacı, küresel enerji sektöründeki fırsatları ve Türk enerji sektörünün bu fırsatlarla örtüşen güçlü yanlarını değerlendirmek amacıyla düzenlenen DEİK Enerji Çalıştay'ında ele alınan görüşleri ortaya koymak ve yurtdışı yatırım fırsatlarının Türk firmaları tarafından nasıl değerlendirilebileceği ve özel sektör için nasıl bir yol haritası çizileceği hakkındaki yaklaşımları ortaya koymaktır.

Bu rapor, DEİK Enerji Çalıştayındaki konuşmaların deşifresine dayalı olarak İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EPPAM) tarafından yazılmıştır. DEİK ve İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EPPAM) referans gösterilerek atıfta bulunulabilir. Rapordaki görüş ve yaklaşımlar, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu-DEİK ve İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kendi kurumsal görüş ve yaklaşımını yansıtmamaktadır. Rapordaki görüş ve yaklaşımlar DEİK Enerji Çalıştayındaki konuşmacı ve katılımcıların kendilerine aittir.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu DEİK

TOBB Plaza Harman Sokak No: 10 34394

Esentepe/Şişli/ İstanbul, Türkiye

Tel: 0 (212) 339 50 00 (pbx)

Faks: 0 (212) 270 30 92

Web Adresi: www.deik.org.tr

E-Posta: energy@deik.org.tr

İstanbul Aydın Üniversitesi

Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve
Araştırma Merkezi

Beşyol Mah. İnönü Cad. No: 40 34295

Sefaköy-Küçükçekmece/İstanbul, Türkiye

Tel: 0 212 425 61 51

Faks: 0 212 425 57 59

Web Adresi: www.eppamtr.weebly.com

E-Posta: filizkatman@aydin.edu.tr

DEİK HAKKINDA

Kuruluş Yılı: 1986

Başkan: Ömer Cihad Vardan

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türk özel sektörünün dış ticaret, uluslararası yatırımlar, hizmetler, müteahhitlik ve lojistik başta olmak üzere, dış ekonomik ilişkilerini yürütme, bu bağlamda yurt içi ve dış yatırım imkânlarını araştırma, Türkiye'nin ihracatını artırmaya katkı sağlama ve benzeri iş geliştirme çalışmalarını koordine etmekle görevlidir. Bu amaçla 1986 yılında kurulan DEİK, 11 Eylül 2014'de çıkarılan 6552 sayılı kanunla yeni bir yapıya kavuşmuş, daha da güçlendirilerek "Türk özel sektörünün dış ekonomik ilişkilerini yürütme" görevini tamamiyle üstlenmiştir. Kasım 2014 tarihi itibarıyla DEİK'in 99 kurucu kuruluşu, 127 iş konseyi ve bu konseyleri oluşturan 900'e yakın üye firması ve üye firmalarının da DEİK bünyesinde 2000'e yakın temsilcisi bulunmaktadır.

Enerji İş Konseyi

Kuruluş Yılı: 2013

İş Konseyi Başkanı: Süreyya Yücel Özden, Gama Holding A.Ş. / Yönetim Kurulu Başkanlığı

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) sektörel anlamda yaptığı çalışmalara 7 Ocak 2013'te aldığı kararla kurulan Enerji İş Konseyi'nin faaliyetlerini de ekleyerek Türk özel sektörünün dünyaya açılan kapısı olarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye'de enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketleri yurtdışına açmak ve bu süreçte şirketleri desteklemek, enerji şirketleri için ulusal ve uluslararası iletişim ve işbirliği ağları oluşturarak tecrübeye dayalı nitelikli bilgiyi erişilebilir kılmak, enerji sektör temsilcilerinin kabiliyetleri ve kurumsal kapasiteleri ile yurtdışında iş yapabileceğinin mesajını taşımak ve yapılacak etkinlik ve projelerle bu alanda yurtdışına açılma sürecinin gelişmesine katkıda bulunmak, yabancı şirketleri Türkiye'de yatırım ve ortaklıklar noktasında teşvik etmek, taahhüt, yatırım, ortaklık ve işletme alanında ülke ve bölge bazında ihtiyaç ve gelişmeleri takip etmek ve fırsatlar konusunda üyeleri bilgilendirmek, enerji alanında liberalleşen piyasa ekonomisine geçmekte olan ülkemizde geçiş sürecinin

sorunsuz ve sağlıklı bir yapıda ilerlemesi amacıyla, özel girişimin enerji üretimi, dağıtımı ve ithalatında sorumluluk almasında birleştirici rol üstlenilmesi ve sektöre dinamizm kazandırılması konseyin hedefleri olarak belirtilmektedir.

EPPAM HAKKINDA

Kuruluş Yılı: 2009

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Filiz Katman

İstanbul Aydın Üniversitesi bünyesinde 2009 yılında kurulan **Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EPPAM)**; Türkiye'deki enerji politikalarının uluslararası gelişmeler ve birikimlerden de yararlanarak oluşturulması ve geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla enerji politikaları ve piyasaları alanında çalışmalar yapmak ve yapılan çalışmaları takip etmek; gelişen ve değişen şartlara bağlı olarak ülke kaynaklarını değerlendiren, ulusal çıkarlara uygun enerji politikalarının oluşumu ve sürdürülmesi için araştırmalar yapmaktadır.

Merkez, bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki faaliyetlerde bulunur:

- a) Çalışma konuları ile ilgili araştırma yapmak, bunları Türkçe ve yabancı dillerde yayımlayarak ulusal ve uluslararası kamuoyunun bilgisine sunmak,
- b) Ulusal ve uluslararası nitelikte konferans, kongre, sempozyum, kolokyum, seminer, panel ve benzeri faaliyetleri gerçekleştirmek,
- c) Merkezin ilgi alanına giren konularda sertifika, kurs ve benzeri programlar düzenlemek,
- ç) Merkez bünyesinde oluşturulacak birimler aracılığıyla projeler yapmak,
- d) Merkeze ait süreli yayınlar hazırlamak,
- e) Üniversitenin akademik birimlerinin de katkısıyla Merkezin ilgi alanına giren konularda ortak çalışmalar yürütmek,
- f) İstekleri halinde kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarına danışmanlık hizmeti vermek,
- g) Ulusal ve uluslararası düzeyde, diğer üniversiteler ile kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak,
- ğ) Amacı ile ilgili olan diğer her türlü faaliyette bulunmak.

Merkezin faaliyetleri arasında uluslararası etkinlik ve ziyaretler, yuvarlak masa toplantıları, paneller/konferanslar, sempozyumlar, çalıştaylar, AB Projeleri, sertifika programları, değişim programları vb. bulunmaktadır.

Merkez, bu faaliyetlerin çıktılarını yayın olarak da sunmaktadır. Yayınlar olarak araştırmalar, makaleler, tebliğler, sunumlar, raporlar, bültenler yer almaktadır.

Konuşmacı Özgeçmişleri

Ömer Cihad Vardan

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Yönetim Kurulu Başkanı

1962 yılında Hendek, Sakarya’da doğan Ömer Cihad Vardan, 1983 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. 1986 yılında Yüksek Lisans çalışmalarını Amerika Ohio State Üniversitesi İmalat Mühendisliği Alanında tamamladı.

1987 yılı sonlarına kadar Ohio Eyaletinin BaŐkenti Columbus’ta “Engineering Research Center for Net Shape Manufacturing” adlı Araştırma Merkezinde Araştırma Mühendisi olarak çalıştı. Türkiye’ye döndükten sonra ilk olarak Kale

Grup’ta Stinger Füzelerinin bazı parçalarının üretimiyle ilgili CAD/CAM proseslerinin geliştirilmesinden sorumlu İmalat Mühendisi olarak görev aldı. Bilahare UTE Holding bünyesinde McDonald Douglas’ın Unigraphics adlı CAD/CAM yazılımının satışlarını gerçekleştiren Ömer Cihad Vardan, 1991 başında halen ortağı olduğu ve Genel Müdürlüğünü sürdürdüğu Endüstriyel Amaçlı Alan ve Proses Isıtma Sistemleri konusunda faaliyet gösteren ve alanında lider konumda bulunan “Çukurova Isı Sistemleri” adlı aile firmasının kuruluşunda yer aldı.

Ömer Cihad Vardan, iş hayatının yanı sıra hâlihazırda bazı kuruluşlarda aŐađıda belirtilen sıfatlarla gönüllü olarak hizmet yapmaktadır.

Bunlar;

- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) Yönetim Kurulu Başkanlığı,
- Türkiye İnsan Hakları Kurul (TİHK) Üyeliği,
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Yüksek İstiŐare Heyeti Üyeliği,
- Doğal Gaz Cihazları Sanayicileri ve İşadamları Derneği (DOSİDER) Başkanlığı,
- Enerji Verimliliği Derneği (ENVER) Yönetim Kurulu Üyeliği,
- Türkiye-ABD İş Konseyi (ETSİÇ) Üyeliği,
- İstanbul Sanayi Odası (İSO) Meclis Üyeliği,
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) İklimlendirme Sektör Meclisi Üyeliği,
- Mimar ve Mühendisler Grubu (MMG) Üyeliği,
- Makine Mühendisleri Odası (MMO) Üyeliğidir.

2008-2012 yılları arasında MÜSİAD 4. Dönem Genel Başkanı olarak görev yapan Ömer Cihad Vardan, bundan önce de MÜSİAD'da 5 yıl Genel Başkan Yardımcısı ve 4 yıl da Yönetim Kurulu Üyesi olarak toplam 13 yıl hizmet verdi. Ayrıca 2008-2012 yılları arasında İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) Yönetim Kurulu Üyeliği, 2004-2014 İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) Yönetim Kurulu Üyeliği ve 2010-2012 yılları arasında da Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Yönetim Kurulu ve İcra Kurulu, 2012-2014 yılları arasında DEİK Denetim Kurulu Üyeliği görevlerinde bulundu.

Ayrıca daha önce Türkiye Makine İthalatçıları Birliği Başkanlığı, İTO Meclis Üyeliği ve Doğalgaz Cihazları Sanayicileri ve İşadamları Derneği (DOSİDER) Yönetim Kurulu Muhasip Üyeliği de yapan Ömer Cihad Vardan, bulunduğu görevler süresince birçok seminer ve konferansa konuşmacı olarak katıldı ve özellikle ülkemizin kalkınmasına yönelik ekonomi, teknoloji ve sosyal alanlarda 30'a yakın raporun hazırlanmasına öncülük etti, ilgili çalışmaları yönetti ve bir kısmını da bizatihi hazırladı.

Bilhassa MÜSİAD Başkanlığı döneminde hükümet ve kamuoyuyla paylaştığı, Türkiye'nin küresel krizle baş edebilmesi ve krizden fazla yara almadan çıkabilmesine yönelik sosyoekonomik kalkınma önerilerini içeren rapor ve görüşleri ilgi uyandırdı. Birçok mecrada Türkiye'nin IMF ile imzaladığı 19. Stand-by anlaşmasının tamamlanmasının ardından bir daha anlaşma yapılmaması gerektiğini savunan Ömer Cihad Vardan, MÜSİAD Başkanlığını devretmeden önce son olarak Aralık 2011'de "Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi" ve Mart 2012'de de "Küresel Rekabet için Ar-Ge ve İnovasyon" raporlarını kamuoyuna sundu.

Aldığı teknik eğitim ve yaptığı çalışmalar çerçevesinde özel ilgi duyduğu teknoloji üretebilme hususunun ülke kalkınmasındaki önemine her zaman değinen Ömer Cihad Vardan, Türkiye'de demokrasinin tam anlamıyla yerleşmesinin ve insanların düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerinin ekonominin gelişmesinde en büyük etkenlerden olduğunu devamlı dile getirdi. Bu bağlamda özellikle kamuoyu ile paylaştığı "Anayasa Önerisi" raporuyla Türkiye'de yapılacak yeni Anayasa'da insan haklarının en geniş manada yer alabilmesinin gerekliliğini her platformda savundu.

Bütün bu çalışmaları ve edindiği tecrübeleri anlattığı, gençlere ışık tutan önerileri de içeren "Cihad ve MÜSİAD" adlı kitabıyla Nisan 2012'de MÜSİAD Başkanlığına veda eden Ömer Cihad Vardan evli ve 2 çocuk babasıdır, İngilizce bilmektedir.

Süreyya Yücel Özden
Enerji İŞ Konseyi Başkanı, DEİK

GAMA HOLDİNG A.Ő. Yönetim Kurulu Başkanışmanı

İnşaat Yüksek Mühendisi

Eğitimi: O.D.T.Ü. ve İngiltere, Londra, Imperial College.

1963 – 1964 yıllarında özel mühendislik şirketlerinde çalıştı. Sonra, 1964 – 1965 yıllarında T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü'nde araştırma ve şantiye mühendisi olarak görev yaptı. İki yıllık askerlik hizmetinden sonra, 1967 – 1978 yılları arasında, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nda önce, Ulaştırma Sektörü Uzmanı, sonra, Sektörler Bölümü Müdürü olarak görev yaptı. 1978 – 1982 yıllarında TÜGSAŐ (Azot Sanayii T.A.Ő.) Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü, 1984 – 1990 yıllarında TEKEL Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü, sonra da

Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı idi. 1991 yılında kendi isteği ile Devlet hizmetinden ayrıldı. 1983 yılında ve 1991 – 1997 yılları arasında GAMA Endüstri A.Ő.'de çalıştı. 1997 yılı Ağustos ayında, Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarlığı'na atandı. Üç yıl bu görevi yaptıktan sonra, tekrar kendi isteği ile ayrıldı. 28 yıl kamu hizmetinin yanısıra, 1963 – 1964, 1982 – 1984 ve 1991- 1997 ve 2001 - 2011 dönemlerinde, on dokuz yıl da, özel sektörde Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevler yaptı. Ayrıca, 1970 – 1978 yılları arasında ODTÜ'de Mimarlık ve İnşaat Mühendisliği Fakülteleri'nde “part time” öğretim görevlisi olarak Ulaştırma Mühendisliği konusunda dersler verdi ve “Tez Çalışmaları”nı yönetti. 1989 yılında, Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO)'nun 126.No.lu Teknik Komitesinin 2.No.lu Alt Komitesi Başkanlığı'na seçildi ve bu görevi devam ediyor. Ayrıca, Dünya Enerji Konseyi Türk Millî Komitesi'nde, önce, 2003-2005 döneminde, 3 yıl, Genel Sekreter, sonra da, 2005-2013 döneminde, 9 yıl, Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yaptı.

Özden, halen özel sektörde (GAMA Holding A.Ő.'de) çalışmaya devam etmektedir. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) İŞ Konseylerinde görev almakta ve DEİK Enerji İŞ Konseyi Başkanlığı'nı üstlenmiş bulunmaktadır. Özden, evli ve bir çocuk sahibidir.

Üyesi Olduğu Kuruluşlardan Bazıları :

- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mezunları Derneği Kurucu Üyesi,
- Dünya Enerji Konseyi Türk Millî Komitesi Derneği Üyesi,
- Yollar Türk Millî Komitesi Üyesi,
- Ankara Anadolu Kulübü Üyesi

Mehmet Ögütçü

Başkan, Global Resources Partnership, İngiltere

Özel Elçi, The Energy Charter, Brüksel

Yürütme Kurulu Başkanı, The Bosphorus Energy Club, İstanbul

Yönetim Kurulu Üyesi, Genel Energy plc, Londra, and Şişecam Grup, İstanbul

Çin, Rusya, Orta Asya, Ortadoğu ve Türkiye ile ilgili enerji, jeopolitika, finans ve yatırım konularında uluslararası alanda tanınmış bir otorite kabul edilen Ögütçü, bu konular kapsamında önemli derecede bilgi ve deneyim sahibidir.

Ögütçü, İngiltere’de bulunan Global Resources Corporation’ın Başkanlığını yürütmektedir. Şişecam Grup ve Genel Energy plc’nin Yönetim Kurullarında görev almakta, aynı zamanda Energy Charter’ın Orta Doğu ve Kuzey Afrika Özel Elçisi,

Türkiye, Avrasya Ortadoğu ve Afrika bölgelerinden finans, enerji ve siyaset alanında kıdemli yönetici ve liderleri bir araya getiren The Bosphorus Energy Club’ın Başkanı görevlerini üstlenmektedir.

Ögütçü kaynak geliştirmeye ulaşım, gelişmekte olan ekonomilerde yatırım ve iş geliştirme, M & A anlaşmaları, emtia ticareti ve risk hususlarına erişimde büyük uluslararası gruplara stratejik tavsiyelerde bulunur.

Kariyerinin başlarında, Türkiye'nin en büyük özel bankası olan İş Bankası'nın Yönetim Kurulu'nda müfettiş yardımcısı olarak çalışmıştır. NATO Araştırma Uzmanı ve AB Jean Monnet Fellow görevini yürütmüştür. Aynı zamanda önemli bir diplomattır; kritik bir konu olan “ekonomi ve enerji diplomasisi” dosyaları hakkında Ankara, Pekin, Brüksel ve Paris’te çalışmış; ardından Türkiye eski Başbakanı Turgut Özal’ın danışmanlığını yapmıştır.

Ankara, Pekin, Brüksel ve Paris'teki diplomatik görevlerin ardından, 12 yıl boyunca Paris’te Uluslararası Enerji Ajansı ve OECD’de kıdemli yönetici unvanıyla enerji güvenliği ve uluslararası yatırım programlarını yöneterek hizmet etmiştir. Yakın zamana kadar, Londra’daki BG Grubu’un uluslararası resmi ilişkiler direktörü olarak üst düzey hükümet ilişkileri ve dünya çapında yeni iş gelişimi konularını yönetmiştir. Ögütçü, ayrıca Yaşar Holding Yönetim Kurulu ve Invensys plc. Danışma Kurulu Üyesidir.

Lisans eğitimini Mülkiye’de tamamlayan Ögütçü, London School of Economics (MSc) ve College d’Europe’dan (MA) yüksek lisans derecelerine sahiptir. 2005 yılından beri London School of Economics Kurumsal Yönetici Programı, Dundee University, Reading University ve Pekin Üniversitesi Siyaset Bilimleri Okulu’nda ders vermektedir. Ögütçü enerji, yatırım ve jeopolitik konularında yazmakta ve dünya çapında konuşmalar vermektedir.

Ögütçü Türkçe, İngilizce, Fransızca’nın yanı sıra konuşma düzeyinde Mandarin lehçesi bilmektedir.

Levent elebioğlu

Türk Ekonomi Bankası A.Ő Kurumsal Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Müdür Yardımcısı

elebiođlu, Dokuzeylöl Üniversitesi İktisat Fakóltesi, Para İktisadi ve Bankacılık Bölümü'nden mezun olduktan sonra, 1987 yılında YaŐarBank'ın ilk MT programında yer alarak iş hayatına baŐlamıŐtır. 1988 yılından itibaren Türk Ekonomi Bankası'nda sırasıyla; Muhabir İlişkiler'de Müdür Yardımcısı, Hazine Grubu Bölüm Başkanlığı, Proje Finansmanı ve Yatırımcı İlişkiler'de direktörlük görevlerinde bulunmuŐtur. 2004 yılında, Finansal Kurumlar Grubu'nda Genel Müdür Yardımcısı olarak atanıŐ olup, 2008'den bu yana Kurumsal Bankacılık ve

Finansal Kurumlar Grubu Genel Müdür Yardımcısı olarak görevini sürdürmektedir.

elebioğlu ayrıca, 2013 yılından bu yana TEB Yatırım Menkul Değerler A.Ő'nin Yönetim Kurulu Başkanı'dır.

Evli ve bir kız çocuğu babası olup, İngilizce bilmektedir.

Safa Uslu

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel M¼d¼r Yardımcısı

Uslu, Şu anki g¼revinden ¼nce 4 yıl boyunca Cumhurbaşkanını DanıŐmanlıđı g¼revini ¼stlendi. Bu ¼nvana sahip olmadan ¼nce, 2004 yılında, Dışişleri Bakanı ve BaŐbakan Yardımcısı Sayın Abdullah G¼l¼n ¼zel Kalem M¼d¼r¼ olarak atandı.

Uslu, kariyerinin baŐlarındayken, TBMM'de bir milletvekilinin asistanlığını y¼r¼tt¼.

Uslu, Durham ¼niversitesi'nde Afrika-T¼rkiye Enerji İlişkileri konusunda doktora çalıŐmalarına devam etmektedir. Uslu, Durham ¼niversitesi Uluslararası İlişkiler b¼l¼m¼nde y¼ksek lisans derecesine sahiptir. Sakarya ¼niversitesi İktisadi ve İdari

Bilimler Fak¼ltesi İŞletme b¼l¼m¼nden mezundur. Evli ve iki ocuk babasıdır.

Alparslan Bayraktar, LL.M.

Başkan, Energy Regulators Regional Association

EPDK Kurul Üyeliği görevine 28 Ocak 2010 tarih ve 27476 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2010/42 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile atanan Alparslan Bayraktar, 1975 yılında Hatay Kırıkhan’da doğmuş, lisans eğitimini 1995 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünde tamamlamıştır. New York Üniversitesi’nde Stratejik Pazarlama Yönetimi alanında lisansüstü eğitim alan Bayraktar, Yüksek Lisansını Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Ekonomi Hukuku alanında tamamlamıştır.

EPDK’daki görevinden önce özel sektörde girişimci ve yönetici olarak çalıştı. 1995-1997 yılları arasında inşaat sektöründe proje mühendisliği yapan Bayraktar, 2001 yılına kadar LPG sektöründe arz zinciri yönetimi, iş geliştirme ve güvenlik süreçleri alanlarında çalıştı. 2001-2006 tarihleri arasında ABD New York’ta Goldenline, Inc. firmasının Kuzey & Orta Amerika Bölge Sorumlusu olarak görev yaptı. Daha sonra İstanbul’da danışmanlık ve mümessillik yapan Bayraktar pek çok proje geliştirmiş ve yönetmiştir.

Çeşitli uluslararası kuruluş ve organizasyonlarda aktif olarak görev alan Bayraktar, ERRA (Energy Regulators Regional Association / Enerji Düzenleyicileri Bölgesel Birliği) Başkanı olarak görev yapmaktadır. Birliğe üye ülkeler arasında kapsamlı işbirliği, bilgi ve tecrübe paylaşımı yoluyla ulusal düzenleme uygulamalarını iyileştirme ve ulus-ötesi düzenleme normları geliştirme amacıyla kurulan ERRA, 24 üyesi ile 4 kıta ve yaklaşık 1 milyar nüfusu içine alan bir bölgeyi kapsamaktadır. Bayraktar, Nisan 2012’de ERRA Yönetim Kurulu’na ve Haziran 2013’te ERRA Başkan Yardımcılığı’na seçilmiştir. Sonrasında Ağustos 2013’te ERRA Başkan Vekili olan Bayraktar, 31 Mart 2014’teki Genel Kurul’da ERRA Başkanı olarak seçilmiştir. 6. Dünya Enerji Düzenleme Forumu (WFER) Yürütme Komitesi (ERRA’yı temsilen) ve Uluslararası Program Komitesi üyesi olan Bayraktar, ayrıca, Uluslararası Enerji Düzenleyicileri Konfederasyonu (ICER) tarafından küresel çapta karar alıcıların ve kamuoyunun farkındalığını ve bilgisini artırma amacıyla yayımlanan The ICER Chronicle adlı yayının editörler kurulu üyesidir ve Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ekonomi Hukuku Yüksek Lisans programında “Enerji Hukuku ve Politikası” dersini yarı zamanlı olarak vermektedir.

Tunç Alyanak
Kıdemli Yatırım Uzmanı, IFC

Tunç Alyanak Dünya Bankası Grubu kuruluşlarından International Finance Corporation (IFC) Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi (EMENA) Altyapı ve Doğal Kaynaklar Grubu'nda Kıdemli Yatırım Sorumlusu (Senior Investment Officer) olarak görev yapmaktadır. Sorumluluk alanı başta Türkiye olmak üzere Güney Avrupa ve Kuzey Irak'taki enerji alanındaki kredi ve sermaye yatırımlarıdır. Yaklaşık dört buçuk yıldır görev yaptığı IFC'den önce, Tunç Alyanak üç yıl Garanti Bankası Yapılandırılmış Finans ve Proje Finansmanı Birimi'nde enerji projelerinden sorumlu olarak görev almış ve yaklaşık altı yıl da İş Bankası'nda çeşitli birimlerde çalışmıştır. Tunç Alyanak, Nottingham Business School'dan Yüksek Lisans ve Galatasaray Üniversitesi'nden Lisans derecelerine sahiptir.

Canan Özsoy

Yönetim Kurulu Başkanı ve CEO, GE Türkiye

İstanbul doğumlu olan Canan Özsoy, 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Diő Hekimliği Fakültesi'nden mezun oldu. 4 yıl diő hekimi olarak çalıştıktan sonra 1989 yılında ilaç sektörüne geçiş yaptı ve bu süreçte Boğaziçi Üniversitesi'nden MBA derecesi aldı. İlaç sektöründe, pazarlama ve ticaret alanlarında önemli roller edindi. 2004 yılında ilaç sanayiinde global pazarlama liderliği görevi için Paris'e taşındı. 4 yıl boyunca Fransa'da Metabolik Hastalıklar Global Liderliği görevini sürdürdü ve Mart 2007'de Avrupa, Asya, Orta Doğu, Afrika ve Çin Uluslararası Bölge Pazarlama Başkan

Yardımcısı olarak General Electric Healthcare'e katıldı. Mart 2009'da Sağlık Sistemleri Chief Marketing Officer Pazarlama Direktörü olarak atandı ve Global Liderlik ekibine katılmak üzere Milwaukee, Wisconsin'e taşındı. Orada yeni ürünlerin bulunması ve pazarlanması, yeni ürünler stratejisi konuları üzerine çalışan Özsoy, Kasım 2011'de merkezi Paris'te bulunan GE Healthcare Mamografi Ürün Grubu Global Genel Müdürlüğü sorumluluğunu üstlendi.

Canan Özsoy, Ağustos 2012'de GE'nin öne çıkan gelişen piyasa Türkiye büyümesinden sorumlu GE Türkiye Başkan & CEO'su ünvanını aldı. Özsoy, TEİ'de (TUSAŐ Motor Sanayii) Yönetim Kurulu Başkan yardımcısıdır; TAİK (Türk – Amerikan İş Konseyi), ABFT (Amerikan Şirketler Derneği ve WCD (Women Corporate Directors) Türkiye Platformu'nda Yönetim Kurulu Üyesidir.

Sohbet Karbuz
Petrol ve Gaz Direktörü, OME

Dr Sohbet Karbuz Paris'teki Akdeniz Ülkeleri Enerji Şirketleri Birliği'nde (OME) halen Petrol ve Gaz Direktörü olarak çalışmaktadır. 2004 yılında OME ye katılmadan önce Paris'te Uluslararası Enerji Ajansı'nda görev yapmıştır. Daha önceki yıllarda Türkiye, Almanya, İtalya ve Avusturya'da çeşitli kurumlarda araştırmacı ve yönetici olarak çalışmıştır. Lisans ve Yüksek Lisans eğitimini İTÜ Endüstri Mühendisliği, Doktorasını Avusturya'da Viyana Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri bölümünde yapan Karbuz, Viyana'da bulunan İleri Araştırmalar Enstitüsü'nde de Ekonomi eğitimi yapmıştır.

Batu Aksoy
CEO, Turcas Petrol

Batu Aksoy, petrol ve enerji sektörü odaklı bir yatırım şirketi olan Turcas Petrol A.Ő. (BİST:TRCAS) ve bağlı ortaklıklarının İcra Kurulu Başkanı (CEO) ve Yönetim Kurulu Üyesi'dir. Turcas'ın başlıca iŐtirakleri arasında Shell & Turcas Petrol A.Ő. ve RWE & Turcas Güney Elektrik Üretim A.Ő. bulunmaktadır.

Batu Aksoy, aynı zamanda, petrol-enerjinin yanı sıra turizm-gayrimenkul, uluslararası ticaret ve bankacılık sektörlerinde de iŐtirakleri bulunan Aksoy Holding A.Ő.'nin Yönetim Kurulu Başkan Vekili'dir.

Batu Aksoy, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Üyesi ve Enerji Çalışma Grubu Başkan Yardımcısı, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Enerji İş Konseyi Başkan Vekili, 2013-2014 döneminde başkanlığını yaptığı Enerji Ticaret Derneği'nin (ETD) Üyesi, 2006-2008 döneminde başkanlığını yaptığı Petrol Platformu Derneği'nin (PETFORM) Üyesi ve Johns Hopkins Üniversitesi (JHU) Carey Bussiness School'da Dekan'ın Danışma Konseyi Üyesi'dir.

1977 yılında doğan Batu Aksoy, çok iyi derecede İngilizce bilmektedir ve Johns Hopkins Üniversitesi (Baltimore, ABD) Elektrik ve Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nden 1998 yılında mezun olmuştur.

Alaadin Metin

Genel M¼d¼r Yardımcısı, T¼rk Eximbank

1964 yılında Antalya, G¼ç¼k'de doğan Alaadin Metin, Ankara ¼niversitesi Siyasal Bilgiler Fak¼ltesi İktisat B¼l¼m¼ mezunudur. Çalışma hayatına Devlet Yatırım Bankası'nda Uzman Yardımcısı olarak başlayan Metin, Banka'nın 1987 yılında T¼rk Eximbank'a d¼n¼Őmesinden sonra, Enformasyon M¼d¼rl¼ę¼'nde çeşitli kademelerde g¼rev yapmıştır. Temmuz 2007'de Banka'da Risk Analiz ve Değerlendirme Daire Başkanlığı'nın kurulmasının ardından bu b¼l¼me Daire Başkanı olarak atanmıŐtır.

15 Temmuz 2011 tarihinde T¼rk Eximbank'a Genel M¼d¼r Yardımcısı olarak atanmıŐ olan Metin, halen Uluslararası Krediler'den sorumlu Genel M¼d¼r Yardımcısı olarak g¼rev yapmaktadır.

Ebru Dildar Edin

Proje ve Satın Alım Finansmanı, Sürdürülebilirlik Genel Müdür Yardımcısı, Garanti Bankası

İstanbul'da doğan Ebru Dildar Edin, Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. Interbank Kurumsal Bankacılık Bölümü'nde geçirdiği çalışma yıllarından sonra 1997'de Garanti Bankası Kurumsal Bankacılık Birimi'ne katıldı. 1999'da Garanti Bankası Proje ve Satın Alım Finansmanı Birimi'nin kuruluşunda yer aldı. 20 milyar \$'ın üzerinde bir taahhüt büyüklüğüne sahip ve Türkiye'de gerçekleştirilmiş en büyük proje finansmanı işlemi olan Star Rafinerisi, Türkiye'nin en büyük enerji üretim tesisi olan Eren Enerji santrali, en büyük elektrik üretim özelleştirmesi olan Kemerköy-Yeniköy santrali, ilk uzun vadeli TL finansmanı olan Karakuz HES, Türkiye'nin en büyük rüzgar enerji projesi olan Soma RES , Türkiye'nin en büyük özel sektör HES projesi olan Boyabat projesinin yanı sıra Avrasya Tüneli, 3. Boğaz Köprüsü, Gebze-İzmir Otoyolu gibi iz bırakan altyapı finansmanı işlemlerini gerçekleştiren birimde 6 yıl Birim Müdürü, 3 yılda Koordinatör olarak görev yapan Edin, 2009 yılında Proje ve Satın Alım Finansmanı Genel Müdür Yardımcılığı'na getirildi. Ebru Dildar Edin, 2009'da atandığı mevcut görevinin yanı sıra 2010 yılından bu yana Sürdürülebilirlik Komitesi üyeliğini yürütmüş olup, 2012 yılından bu yana da ayrıca Sürdürülebilirlik Komitesi'nin kararlarını hayata geçirmek üzere kurulan Sürdürülebilirlik Ekibi'nin koordinasyonunu üstlenmiştir. Ebru Dildar Edin aynı zamanda İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği yönetim kurulu üyesi olup, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

GİRİŞ

İng. workshop **Lat.** officina **Alm.** werkstatt **Fr.** Atelier (Lat. officine = atölye) olarak ifade edilen çalıştay (atölye), Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde "daha çok yüksek düzeyli bilişsel süreçlerin kullandığı akademik bilgi aktarım uygulamalarında tercih edilen, uzmanlık alanlarına dönük bir uygulamadır. Çalıştay, bilim adamlarının ve uzmanların; bir konuda ön hazırlık yapmak üzere inceleme ve değerlendirme amaçlı toplantılarında kullanılan temel tekniktir. Ayrıca bu çalışma toplantılarına da çalıştay adı verilir" şeklinde tanımlanmaktadır. Çalıştaylar çok yoğun ve etkili çalışmayı, etkili analiz ve sentezler yapabilmeyi sağladığı için konularda ön çalışmalar yapmakta kullanılan en etkili yollardan biri olarak tanımlanır.

Bu çalışmada, DEİK Enerji Çalıştayı'na katılan sektörün kamu-özel olmak üzere tümünde önde gelen oyuncuların küresel enerji sektöründeki fırsatları ve Türk enerji sektörünün bu fırsatlarla örtüşen güçlü yanları hakkındaki değerlendirmelerinin ele alınması amaçlanmaktadır. Çalıştayda dünyada ve Türkiye'de enerji sektörünün mevcut durumu ve geleceğe dönük projeksiyonlar, sektörün temel sorunları, çözüm önerileri, yurtdışı yatırım fırsatları, hedef bölgeler, beklentiler ve finansman yöntemleri öne çıkan konulardır. Sektör temsilcilerinin mevcut durum analizi ile birlikte yurtdışı yatırım fırsatlarını nasıl değerlendirilebileceklerinin ve özel sektör için nasıl bir yol haritası çizileceği hakkındaki yaklaşımların ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Rapor, 26 Ocak 2015 tarihinde Türkiye'de enerji sektörünün önde gelen oyuncularının katılımıyla gerçekleştirilen DEİK Enerji Çalıştayında yapılan konuşmaların deşifresine dayalı olarak hazırlanmıştır. Raporda nitel araştırma yöntemlerinden gözlem, içerik analizi ve yapılandırılmamış görüşme teknikleri kullanılarak hazırlanmıştır.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye’de enerji sektörünün önde gelen oyuncularının yer aldığı toplam 142 kişinin katılımıyla 26 Ocak 2015 tarihinde İstanbul Conrad Otel’de gerçekleştirilen DEİK Enerji Çalıştayı, küresel enerji sektöründeki fırsatları ve Türk enerji sektörünün bu fırsatlarla örtüşen güçlü yanlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de enerji sektörünün önde gelen oyuncularını temsil eden 142 kişinin katılımıyla gerçekleşen DEİK Enerji Çalıştayı’nda ele alınan konulardan yola çıkılarak elde edilen başlıca bulguları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

İçerik analizi yapıldığında Çalıştay’da 366 kez enerji ifadesi kullanılırken Afrika kelimesinin 164 kez kullanılması üzerinde en çok durulan bölge olarak öne çıkmaktadır. Enerji kaynakları açısından petrolün 144 kez, doğalgazın 121 kez, kömürün 84 kez, kaya gazı 40 kez, LNG’nin 10 kez Çalıştay’da ifade edilmesi hidrokarbonların süregelen rolünü vurgulaması açısından dikkat çekicidir. Yenilenebilir enerji 25 kez söz konusu edilirken nükleer ise 16 kez gündeme gelmiştir.

Öne çıkan temalara bakıldığında finansman 68 kez, hub 23 kez, AR-GE 14 kez, liberal piyasa 10 kez, yatırım fonu 7 kez, enerji takımı 7 kez, inovasyon 6 kez, iklim değişikliği 4 kez, Türk Akımı 3 kez, çeşitlendirme 2 kez gündeme gelmiştir. Buna göre enerji sektöründe ve dış yatırımlarda finansman konusunun önemi, hub olmanın getirdiği fırsat ve tehditlerle enerji sektörünün gelişiminde yatırım fonu ve enerji takımlarının kurulmasının faydaları gündemde önemli yer bulmuştur. İklim değişikliğiyle Türk Akımı’ndaki belirsizliklerin bulunması ise bu konularla ilgili yorumları kısıtlayıcı olarak değerlendirilebilir.

Öne çıkan ülkeler açısından bakıldığında Çin 81 kez, Amerika 66 kez, Irak 36 kez, İran 30 kez, Rusya 29 kez, İsrail 15 kez, Suudi Arabistan 14 kez, Mısır 10 kez, Yunanistan 8 kez, Azerbaycan 7 kez, Türkmenistan 4 kez, Libya 4 kez, Nijerya 3 kez gündeme gelerek tartışılmıştır. Afrika 164 kez gündeme gelerek Çalıştay’da büyük yer tutarken Orta Doğu ülkeleri 70 kez, Amerika 66 kez, Avrupa 46 kez, Doğu Akdeniz 9 kez, Orta Asya ise 7 kez konu olarak sektörün eğilimini gözler önüne sermiştir.

Kurumlar açısından bakıldığında Çalıştay’da Enerji Bakanlığı’ndan 40 kez söz edilirken onu Eximbank 39, IFC 36, TPAO 14, Düzenleyici kurum 13, ERRA 13, BOTAŞ 8, EPDK 7, Enerji Borsası/EPIAŞ 6, EÜAŞ 3 kez ile takip etmektedir. Bu da Bakanlık ve finansmana yönelik kurumların rolüne dikkat çekildiğini göstermektedir.

Çalıştayın geneline bakıldığında sorunların tespiti ile birlikte somut çözüm önerilerinin yapıldığı, özeleştirici kültürünün yer aldığı, çözüm önerilerinin süreciyle ilgili detaylı tartışmaların yapıldığı, yapıcı bir dilin hakim olduğu görülmektedir.

Açılış Oturumu'nda Türkiye'nin sadece enerji kaynakları ve pazarı arasındaki geçiş bölgesi ve doğal *hub* değil, aynı zamanda gelişen bir ekonomi olarak da enerji üretimi artan ve tek başına bir enerji oyuncusu haline gelen stratejik bir oyuncu olduğunun altı çizildi. 2023 yılına kadar yaklaşık 120 milyar dolarlık enerji yatırımının özel sektör eliyle yapılması için devlet desteğinin süreceği belirtilirken 2035 yılında dünyanın 48 trilyon dolar bu alanda enerji yatırım ihtiyacı olacağına, bunun içinde Afrika'da 620 milyon insanın elektriğe erişiminin bulunmadığına işaret edilerek ilk hedefin Türk enerji şirketlerinin 2023 yılına kadar ilgili bölgelerde yaklaşık 25 milyar dolar enerji yatırımı yapmasının hedeflendiği belirtildi.

Birinci Oturum'da Türkiye'nin küresel hedefleri dikkate alındığında enerjinin ön koşul olduğu vurgulandı. Enerjide bağımlılıktan çok fazla korkmadan yönetmenin önemine işaret edildi. Enerjide oyun, oyuncular ve oyunun kurallarının değiştiğinin dikkate alınması gerektiği belirtildi. Türkiye'nin *hub* olma hususunda durum değerlendirmesi yaparak hareket etmesi gerektiğine işaret edildi.

İkinci Oturum'da Sahra Altı Afrika, Ortadoğu (Irak), Orta Asya, Venezuela hedef bölgeler olarak belirtilirken Sahra Altı Afrika'da beklentinin enerji arz güvenliği temelinde kaynak çeşitlendirmesinin sağlanması, Ortadoğu (Irak)'da beklentinin kamu ve özel sektör işbirliği ile riskin paylaşılarak yeni pazarlara girilmesi, Orta Asya'da beklentinin enerji sektöründe yurtdışında görünürlüğün artması, Venezuela'da ise beklentinin altyapı sektörleri arası işbirliği sağlayarak enerji kaynaklarına ulaşabilmek olduğu vurgulandı. Afrika'daki mevcut durumdaki riskler ve çözüm önerileri sıralanmıştır. Buna göre siyasi ve ekonomik istikrarın sürdürülebilirlik açısından risk taşıdığı, bunu aşmak için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın desteğinin Çerçeve Antlaşma imzalanması ve Bakanlığa bağlı kuruluşlarla ortaklık yapılması hususunda olacağı belirtilmiştir. Küresel şirketlerin varlığının rekabet açısından risk getirdiği, Bakanlık tarafından hedef ülkede üçüncü ülkelerle ortak model geliştirme hususunda destek sağlanacağına altı çizildi. Hesaplanamayan giderlerin bulunmasının maliyet açısından risk getirdiği, Bakanlık tarafında eğitim programlarının düzenlenmesi ve TİKA'nın yürüttüğü projelerle şirketlere bu hususta destek sağlanacağı belirtildi.

Afrika Açılımı'nda 2012-2016 döneminde hedeflenen çalışmalar arasında Afrika'da yatırım yapmak isteyen şirketlerin yer alacağı Enerji Takımlarının oluşturulması, eğitimler verilmesi, iş ve finansman modellerinin oluşturulmasının yer aldığı açıklandı. 2016-2030 döneminde ise *upstream* şirket faaliyetleri, elektrik projeleri, maden sektöründe faaliyetlerin planlandığı ifade edildi. Öncelikli ülkelerin belirlenmesi sürecinde siyasi ve ekonomik ilişkiler, siyasi istikrar, lojistik kolaylıklar, sektörel parametreler (kaynak durumu, pazara giriş vb) gibi faktörlerin belirleyici olduğunun altı çizildi.

Önümüzdeki dönem yapılması gerekenler olarak ise Afrika iş adamları veri bankasının oluşturulması (Ekonomi Bakanlığı, DEİK), iş modelleri kurulması (ETKB & Özel Sektör) ve bu modelin finansman modelinin bulunması ve kamu & özel sektör ortaklığı olması gerektiği, Afrika Yatırım Fonu kurulması (Hazine

Müsteşarlığı), enerji takımları kurulması, teknik / üst düzey ziyaretler olarak ilişkilerin devam ettirilmesi, Türkiye'nin G20 dönem başkanlığı ve Dünya Enerji Forumu'nun 2016 inisiyatiflerinde yer alan enerji başlığında çalışmaların yapılması sıralandı.

Türkiye'nin 2023'e kadar 5 tane 10 milyar doları aşmış uluslararası enerji şirketi olması gerektiğinin altı çizildi. Bunun gerçekleşmesi için de yurtdışında yatırım yapacak bu şirketlere siyasi riskin paylaşılması, finansman sağlanması, sigorta gibi husularda devletin çeşitli destekler vermesi gerektiği vurgulandı.

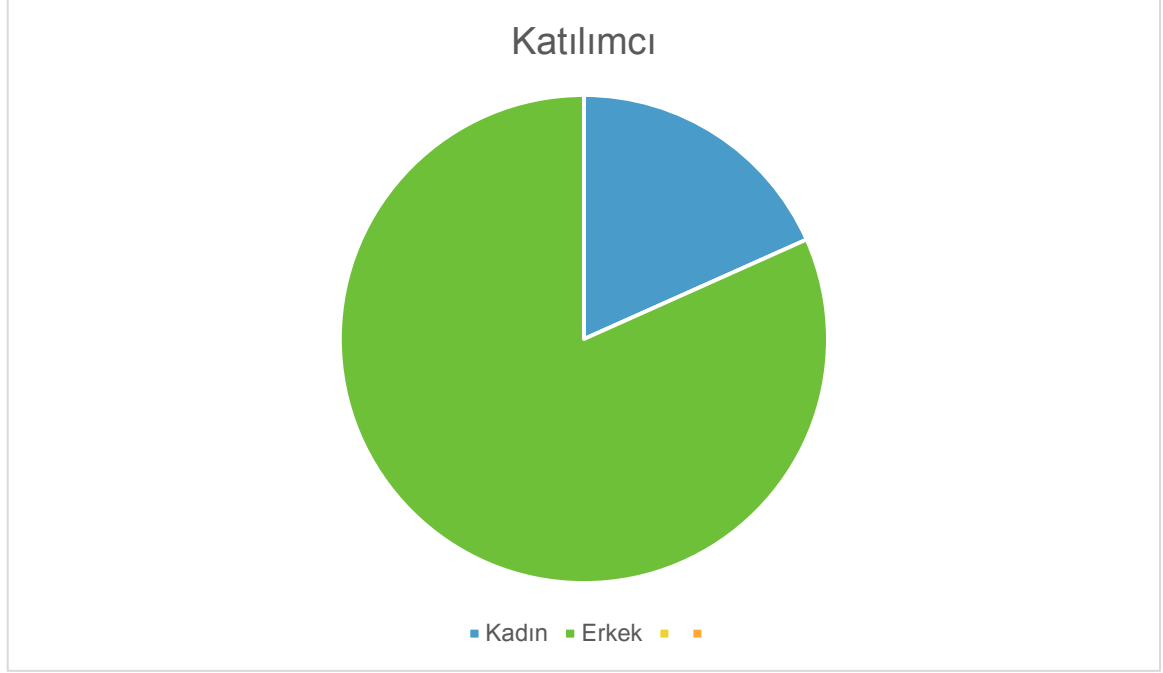
Üçüncü Oturum'da enerji sektörünün liberalleşmesi hususunda önemli gelişmelerin kaydedildiği ancak şeffaf, liberal, likit, derinleşmiş bir piyasa ve siyasi iradenin tam olarak gerçekleşmesinin gerekliliğinin altı çizildi. Dışarıdan hidrokarbon ithalatına bağlı olan ekonomilerdeki rahatlık sebebi ile başka projelere yatırım olacağı belirtildi.

Çalıştay'da öne çıkan somut öneriler arasında Enerji Fonu / Yatırım Fonu kurulması, yurtdışına yatırım yapmak isteyen şirketlere yön gösterici olmak üzere Uluslararası Yatırım Koordinasyon Ajansı / Birimi adıyla bir yapı kurulması, finansman fonlaması için de kamu bankaları ve ilgili finansal kurumların bu çatı yapıyla hareket etmesini sağlayacak girişimlerde bulunulması yer almaktadır.

DEİK ENERJİ ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU¹

KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

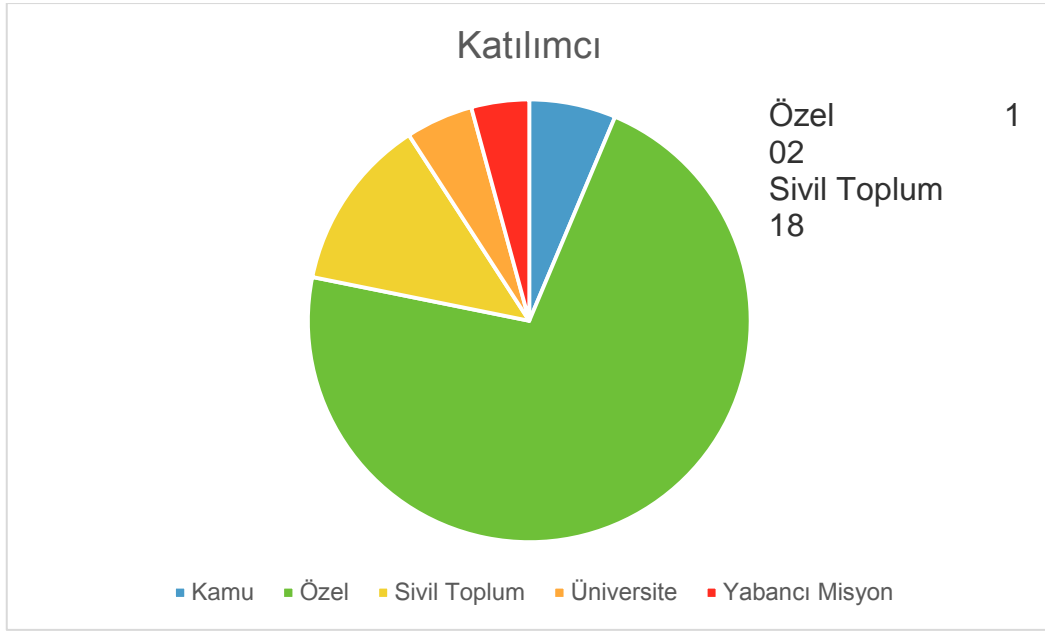
Çalıőtaya katılan 142 kişinin % 18'i kadın (26 kişi), % 82'si erkektir (116 kişi).

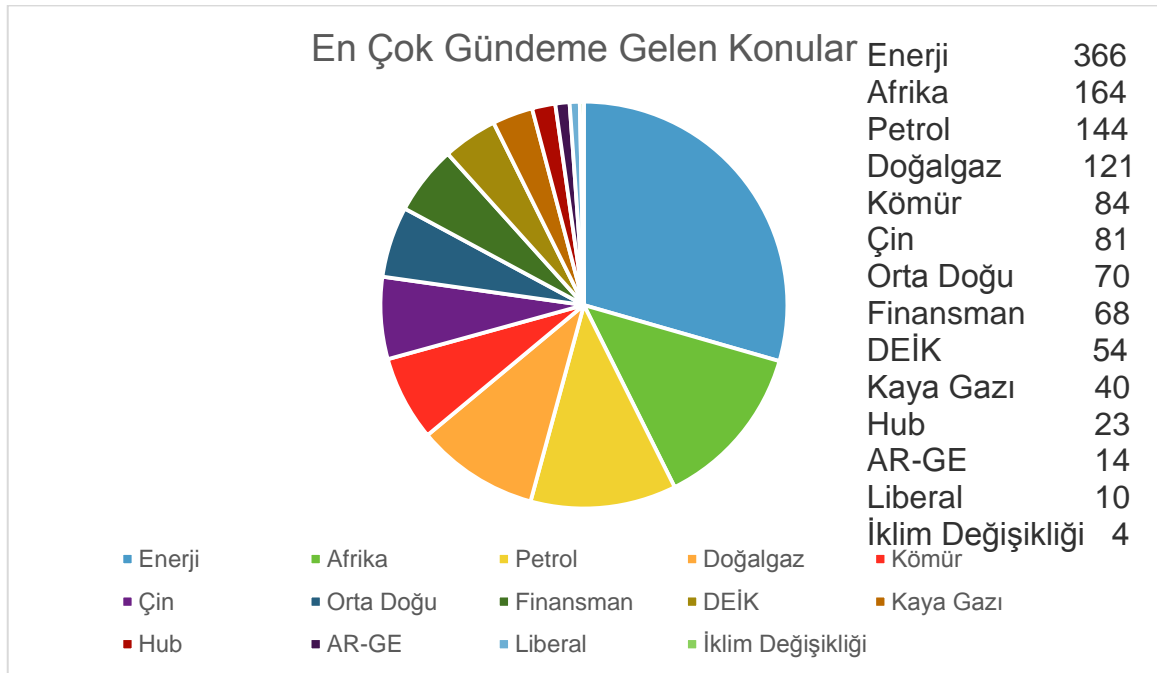
¹ Bu raporun analizi DEİK Enerji Çalıştayı'ndaki konuşmaların deşifresine dayalı olarak Yrd. Doç. Dr. Filiz Katman (EPPAM Müdürü) tarafından hazırlanmış; deŐifre İstanbul Aydın Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisi ve EPPAM'da Asistan olan Ayber Aydoğan, Burak Kulalı, Burcu AktaŐ, Elif Derya Aslan ile Sosyal Bilimler Enstitüsü İŞletme Yönetimi yüksek lisans programı tez öğrencisi Uğur Kavlak tarafından yapılmıştır. İstanbul Aydın Üniversitesi Enerji Politikaları ve Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, dünyada önemi giderek artan enerji konusunda tarafları bir araya getiren DEİK Enerji Çalıştayı'nın düzenlenmesindeki destekleri ve öncülüğü için başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Taner Yıldız, DEİK Başkanı Sayın Ömer Cihad Vardan ve DEİK Enerji İŞ Konseyi Başkanı Sayın Süreyya Yücel Özden olmak üzere DEİK Enerji İŞ Konseyi Yürütme Kurulu üyelerine, Çalıştayı'daki katkılarından dolayı konuşmacı ve katılımcılara; sonuç raporunun hazırlanması sürecindeki desteklerinden dolayı DEİK Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Aslı Akdeniz Özelli ile Enerji İŞ Konseyi Koordinatör Yardımcısı Sayın Melis Bitlis'e teŐekkür eder.

KATILIMCILARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

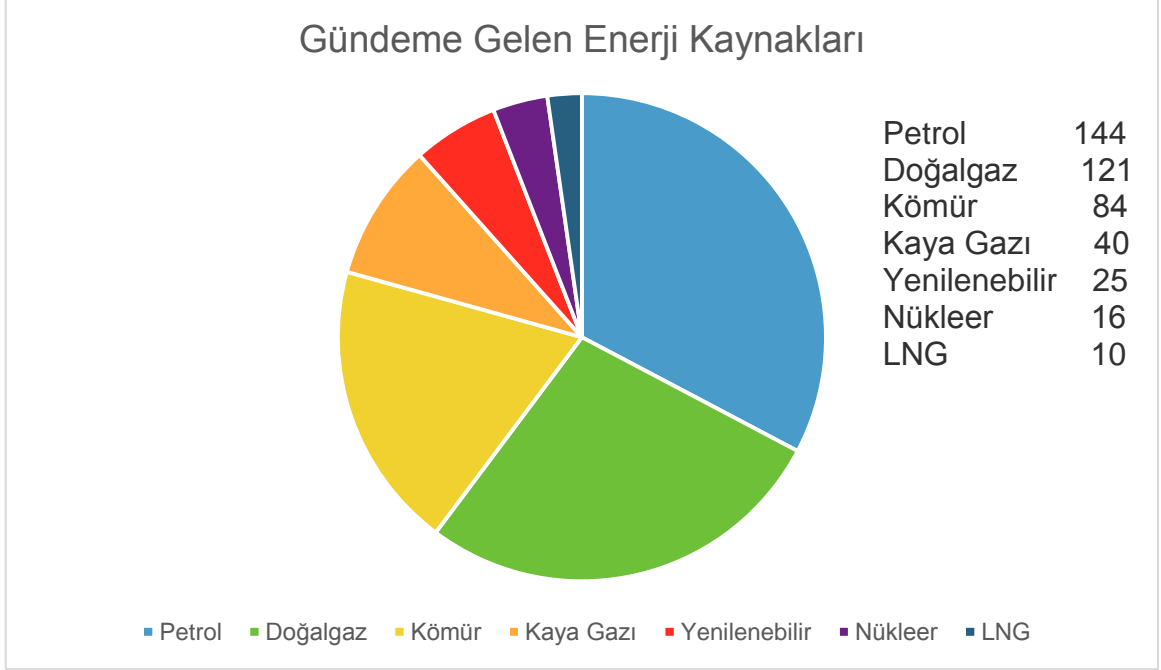
Çalışmaya katılan 142 kişinin % 72'si özel (102 kişi), % 13'ü sivil toplum (18 kişi), % 6'sı kamu (9 kişi), % 5'i üniversite (7 kişi), % 4'ü yabancı misyondandır (6 kişi).

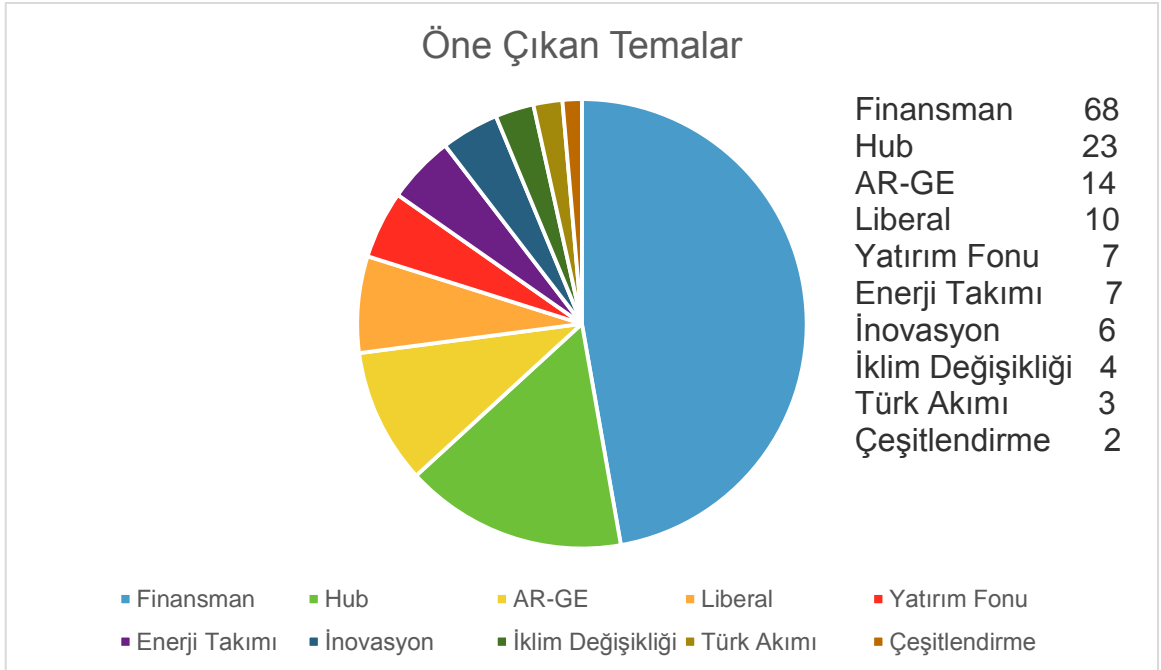
ÖNE ÇIKAN KONULAR

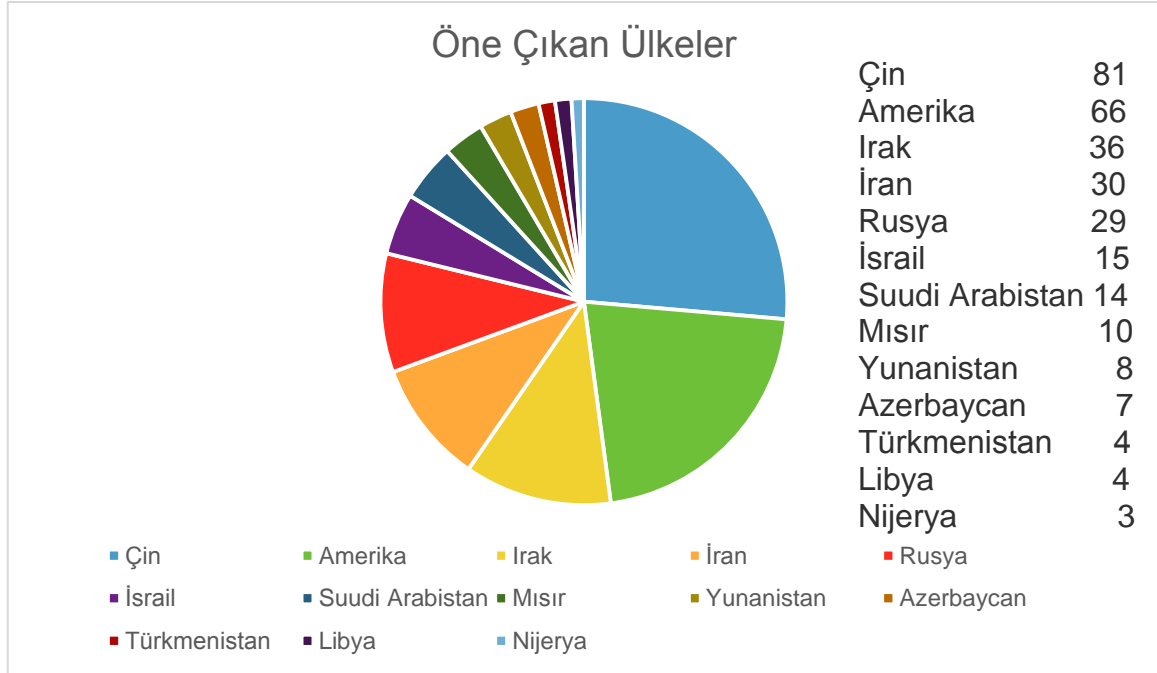
GÜNDEME GELEN ENERJİ KAYNAKLARI

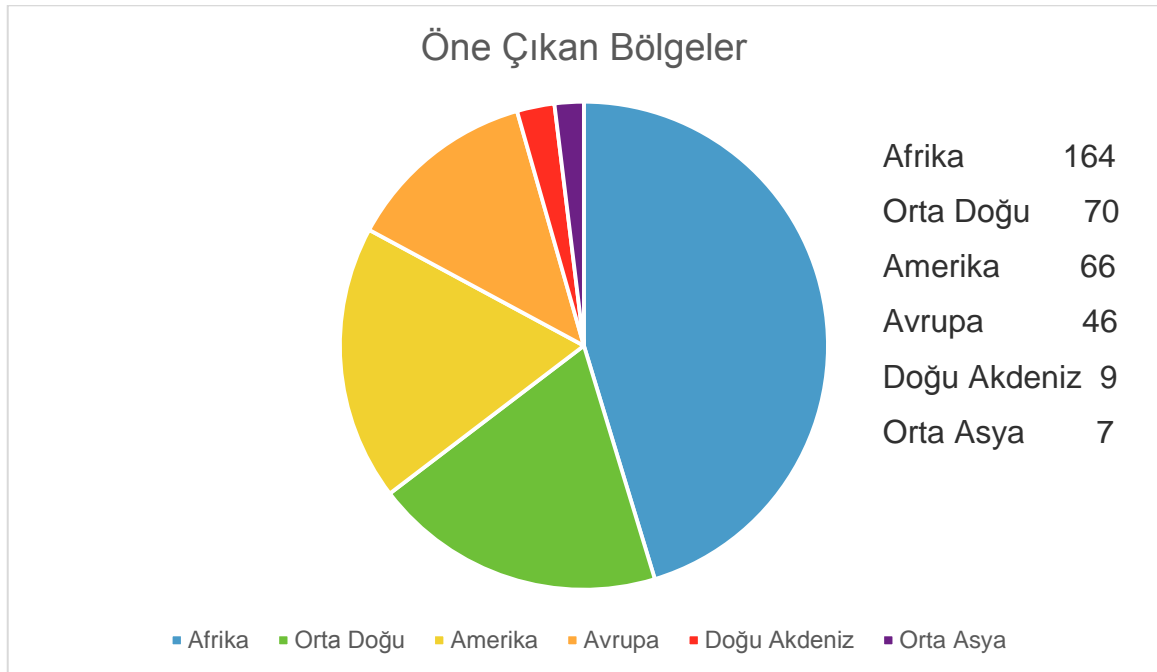
ÖNE ÇIKAN TEMALAR

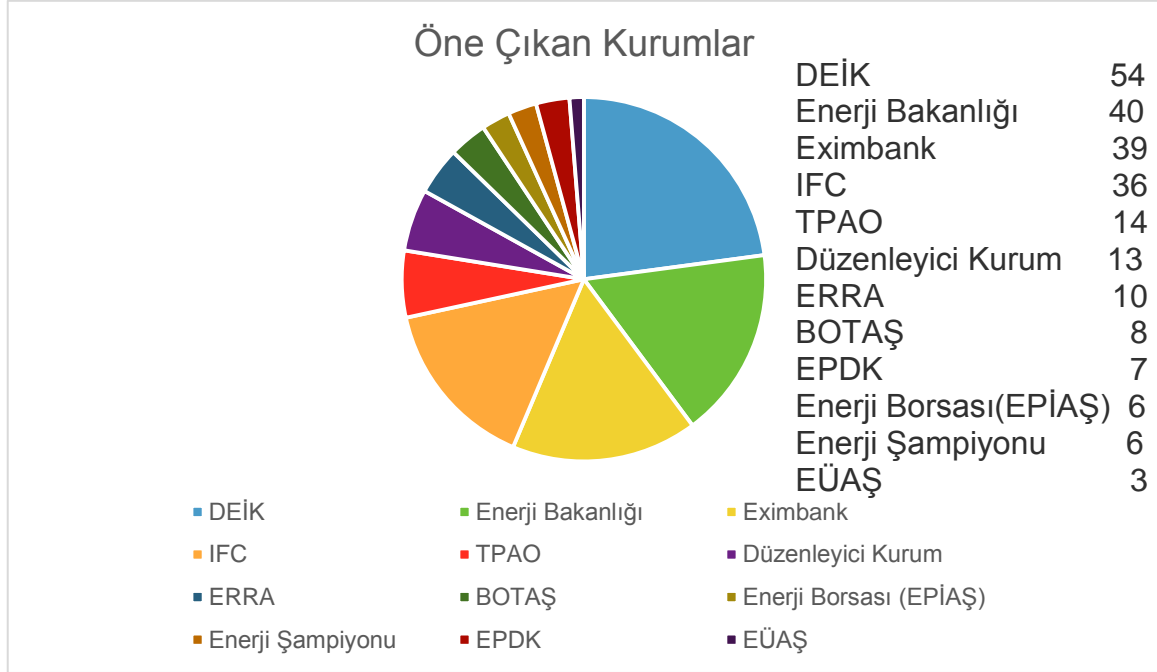
ÖNE ÇIKAN ÜLKELER

ÖNE ÇIKAN BÖLGELER

ÖNE ÇIKAN KURUMLAR

AÇILIŞ OTURUMU

Oturum Başkanı: Sayın Süreyya Yücel zden, DEİK Enerji İŞ Konseyi Başkanı

Açılış KonuŐması:

Sayın Ömer Cihad Vardan, DEİK Başkanı

Sayın Taner Yıldız, T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Toplantı Enerji İŞ Konseyi Başkanı Süreyya Yücel zden ve DEİK Başkanı Ömer Cihad Vardan'ın açılış konuŐmalarıyla başladı. Özden sözlerine teŐrifleri öngörülen, ancak Bakanlar Kurulu'nun toplantı saatinin deĐiŐmesi nedeniyle çalıŐtaya katılmayan T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Taner Yıldız'ın notunu okuyarak başladı. Sayın Yıldız notunda Türkiye'nin enerji ihtiyaçı yükselen, gelişen bir ekonomi olarak, enerji politikalarını oluŐtururken, komşu ülke ve bölgeleri arasında kazan-kazan esasına dayalı bir strateji kurduğunu ilettili. Ülkemizin sadece enerji kaynakları ve pazarı arasındaki bir geçiş bölgesi ve doğal hub değil, aynı zamanda gelişen bir ekonomi olarak enerji tüketimi artan ve tek başına bir enerji oyuncusu haline gelen stratejik bir oyuncu olduğunu ekledi. Dünyamızda enerji stratejilerinin sadece diplomasi odaklı değil aynı zamanda yatırım ve iş dünyası odaklı da geliştiğini belirtti. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2023 yılına kadar yaklaşık 120 milyar dolarlık enerji yatırımının özel sektör eliyle yapılması için yatırımcıları teşvik etmeyi sürdüreceklerini belirtti. Kurumlar arasındaki koordinasyon ve eŐgüdümün önemli olduğunu ve DEİK'in bu noktada önde gelen oluŐumlardan biri olduğunun altını çizdi.

Sayın Bakan'ın notunun ardından konuşmasına devam eden Özden, DEİK Enerji İŞ Konseyi'nin 2 senelik bir çalışmanın sonucu olduğunu belirtti. Konsey'in birincil hedefinin Türkiye enerji sektörünün gelişmesini ve bu sektöre şirketlerimizin katkısını en üst düzeyde sağlamaya çalışmak olduğunu ekledi. Enerji İŞ Konseyi'nin Türkiye enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketleri yurt dışına açmak ve bu süreçte şirketleri desteklemek, enerji şirketleri için ulusal ve uluslararası iletişim ve işbirliği ağları oluşturmak, yabancı şirketleri Türkiye'de yatırım ve ortaklıklar noktasında teşvik etmek hedefiyle kurulduğunu belirtti. Enerji kaynakları bakımından fakir olan Ülkemizin enerji arz yelpazesini zenginleştirmek ve kalkınmasını desteklemek için enerji yatırımlarının hem yurt içinde hem de yurt dışında geliştirilmesinin önem taşıdığını aktardı. Bu bağlamda dünya çapında faaliyet gösteren Türk enerji firmalarının olmasından gurur duyduğunu belirtti.

DEİK Başkanı Ömer Cihad Vardan, konuşmasında Türkiye'nin enerji kaynakları bakımından dışa bağımlı olduğu gerçeğinin altını çizdi. Doğalgazda %99 dışarı bağımlı olduğumuzu ilettili. 2023 hedeflerimize ulaşmak için enerji alanında 120 milyar dolarlık yatırım ihtiyacı bulunduğunu ekleyen Vardan, hükümetimizin doğru politikalar ile Türkiye'nin önemli bir enerji terminali haline gelmeye başladığını belirtti. Enerji sektöründe sahip olduğumuz deneyimin, şirketlerimizin sahip olduğu tecrübe ile komşu coğrafyalarda enerji yatırımları yaparak Türkiye'nin cari açığının azaltılmasına katkıda bulunacağını ekledi. Özellikle Afrika'da enerji altyapısı alanında yeni yatırımlara ihtiyaç duyulduğunu belirten Vardan, günümüzde Afrika'da 620 milyon insanın elektriğe ulaşımı bulunmadığını belirtti. Bu fırsatları değerlendirmek için teknik bilgiye, finansman gücüne ve hükümetin desteğine ihtiyacımız olduğunu ilettili. Şirketlerimizin 2023 yılına kadar yurt dışında 25 milyar dolar enerji yatırımı yapmasını hedeflediklerini ekledi. Afrika'nın bu bağlamda önemli fırsatlar barındırdığını belirten Vardan, ülkemizde özellikle sağlık sektöründe başarıyla uygulanan kamu-özel sektör işbirliği modellerini uluslararası finans kuruluşları ile işbirliği yaparak hedef pazarlarda rahatlıkla uygulayabileceğimizi belirtti.

OTURUM 1: DÜNYA VE TÜRKİYE ENERJİ SEKTÖRÜNDE EĞİLİMLER VE BEKLENTİLER

Konuşmacı: Sayın Mehmet ÖĞütçü, *Global Resources Partnership* Başkanı

ÖĞütçü, sözlerine Türkiye'nin dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi arasına girmeyi hesapladığını belirterek başladı. Bu hedefin, 2023'e kadar olmama ihtimali olsa bile 2033'te gerçekleşeceğine inandığını belirtti.

Türkiye'nin küresel rekabet liginde yukarılara tırmanması için enerjinin elzem bir sektör olduğunu aktardı. Ülkenin enerji alanında küresel sisteme bağı olduğunu, ancak genel kanının aksine enerjide bağımlılıktan korkulmaması gerektiğini belirtti. Ekonomi alanında hızla gelişmekte olan ülkelerden Kore, Tayvan, Çin, ve Hindistan'ın benzer bir durumda olduğunu örnek verdi. Ülkeler için önemli olan noktanın küresel sistemde dengeleri iyi okuyup, fırsatları iyi görüp, riskleri nötrale etme yöntemlerini bulup çalışmak olduğunu ilettiler. Günümüzde enerji sektöründe olan her gelişmenin, Türkiye'nin kararlarını da temelden etkileyeceğini belirtti.

Enerji sektöründe geçmiş döneme nazaran günümüzde oyun, oyuncular, oyunun kurallarının değiştiğini belirten ÖĞütçü, küresel talep manzarasının da değiştiğini aktardı. 2040 yılına kadar dünya talebinde gelişmiş ülkelerin payının yaklaşık %34 olacağını açıkladı. OECD ülkelerinin doyuma ulaştığını, bu ülkelerde enerji yoğun sektörlerden *smarter, cleaner dediğimiz* sektörlerle yönelik bir geçiş olmasından dolayı enerji talebinin

azalacağını belirtti. Enerji talebinin Çin ile Hindistan'ın başını çektiği gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaştığını, Asya-Pasifik ve Afrika kıtalarında da yüksek bir ivmeyle artacağını ekledi.

2015 yılı için öngörülerin üzerinde duran Ögütçü, Çin ekonomisindeki hızlı büyüşün petrol talebine de yansıtacağını aktardı. Ülkenin petrol ithalatının 2035 yılına kadar 12 milyon varile yükseleceğini, bu rakamlara göre Çin'in ithal etmek zorunda kalacağı rakamın Suudi Arabistan'ın günümüz petrol üretiminden fazla olacağını altını çizdi. Suudi Arabistan'ın farklı alanlarda petrol tüketiminin arttığını, bu gidişle 2050 yılında petrol ithal etmeye başlamasının mümkün olduğunu belirtti. Petrol üreticisi körfez ülkelerinin yenilenebilir enerjiye yatırım yaptığını ekledi.

Ögütçü, petrol ve gaz alanında büyük üreticilerin profiline de değiştiğini belirtti. Günümüzde dünya petrol piyasalarının yaklaşık %40'ını kontrol eden OPEC'in eski etkisini yitirdiğini belirtti. Amerika'da artan petrol üretiminin, Suudi Arabistan'ı tahtından indirdiğini, kaya gazı üretimindeki teknolojik gelişmeler sayesinde Rusya'yı da tahtından indireceğini belirtti. Amerika'nın enerji yatırımlarına yaptığı yatırımın ülkenin enerji bağımsızlığını %87 oranına yükselttiğini, bu yatırımın jeopolitik yansımaları da beraberinde getireceğini ekledi.

Bugün ile 2035 arasındaki dönemde beklenen küresel yatırım miktarının 48 trilyon dolar olduğunu belirten Ögütçü, petrol ve doğal gaz dışında yenilenebilir ve nükleer enerji, dolum tesisleri, rafineri, boru hatları gibi alt sektörlerde yatırım opsiyonlarının da yatırımcılar tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirtti. Petrol fiyatlarında yaşanan son gelişmelerin en önemli sebebinin arz-talep arasındaki dengesizlik olduğunu belirten Ögütçü, fiyatların birçok faktöre bağlı olmasından dolayı yapılan projeksiyonların çoğunun temelsiz çıktığını aktardı.

Türkiye'nin bölgesel *hub* olması konusunda görüşlerini belirten Ögütçü, *hub* olmanın getirilerinin yanında belli jeopolitik ve çevresel riskler de taşıdığını, kararın bu getiri ve risklerle birlikte değerlendirilip verilmesi gerektiğini söyledi. Ülkedeki kurumsal, finansal alt yapı, arzla talebin buluşturulması, iç piyasadaki liberalizasyon, fiyat mekanizmalarının da *hub*'laşmada önem taşıdığını aktardı.

Ögütçü, Çin'in şu anda dünya enerji sisteminin ikinci önemli gücü olduğunu belirtti. Tüketimde Amerika'yı geçtiğini, ancak üretimde de söz sahibi bir ülke olduğunu belirtti. Kaya gazı rezervlerinin çok zengin olduğunu, ancak enerji güvenliğini sağlamak için görünür gelecekte Çin'in ithalata devam edeceğini belirtti. Zengin enerji kaynakları bulunan ülkede nükleer enerji projeleri de bulunduğunu aktardı. 2030-2035 yılları arasında faaliyet göstermekte olan 400 santralin yaklaşık yarısının emekliye ayrılacağını, bunların yenilenmesinde *fourth generations* teknolojilerinin kullanılacağını ve Çin'in bu projelerde öne çıkmasının beklendiğini aktardı. Ülkenin düşük maliyetlerle küçük reaktörler inşa etme konusunda çalıştığını ekledi.

Doğalgaz alanında Türkiye'nin enerji koridoru olması konusuna da değinen Ögütçü, ülkenin çevresindeki gaz rezervlerini değerlendirdi. Doğu Akdeniz'deki gaz fırsatlarının ileride hareketlenebileceğini belirtti. Ciddi bir sorun çıkmaması halinde İran gazının da 2018 yılından itibaren 4 milyar metreküple başlayıp Türkiye'ye gelmesinin söz konusu olduğunu ekledi. TANAP projesinin gelişmekte olduğundan bahsetti. Rusya'nın AB'nin uyguladığı yaptırımlar ve kısıtlamalardan dolayı boru hattını Yunanistan'a çektiğini, ancak bundan dolayı doğacak artı maliyetler olacağını belirtti. İleride yapılacak projelerde diğer ortakların kimler olacağı ve küresel oyuncuların bu konuda düşüncelerinin de önem teşkil edeceğinin altını çizdi. Enerji koridoru olmak için Türkiye'nin eşsiz bir fırsat sunduğunu, bu bağlamda sürecin Hükümet tarafından ihtiyatla sürdürülmesi gerektiğini belirtti.

Türkiye'nin özellikle petrol ve doğal gaz oyununda, henüz küresel bir oyuncu olmadığını, bunun için Kuzey Irak ve Doğu Akdeniz bölgesindeki fırsatların değerlendirilmesi gerektiğini belirtti. Doğu Akdeniz gazında hükümetin özel sektörün önünü açması gerektiğini aktardı.

Uluslararası yatırımlarda DEİK'e düşen rollere değinen Ögütçü, büyükelçiliklerimiz ve temsilciliklerimiz aracılığıyla bu ülkelerle ticari münasebetlerimizin arttırılması gerektiğini belirtti. Bu ülkelerde öne çıkan ticaret ve yatırım fırsatlarının öğrenilmesinin önemli olacağını aktardı. Afrika'ya yatırım yapmayı planlayan grupların T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile birlikte çalışmalar gerçekleştirmesi, bu çalışmalara ortak olarak gidilmesi durumunda söz konusu projelere eklenecek kamu güvencesi ve gücünün yatırımcılar için bir güvence olacağını açıkladı. DEİK'in bu yönde projelerde bulunmasının faydalı olacağını ekledi. Hedef bölgelerdeki ihtiyaçların tespit edilmesi ve düzenli bir yatırım organizasyon planı yapılmasının kalıcı yapılar oluşturacağını belirtti.

Ögütçü, Ülke olarak hedeflenen 50 milyar dolar yatırım planına ulaşmamız için bunu yapabilecek kapasitede şirketlerimizin olması gerektiğini belirtti. Sadece devlet yatırımlarıyla bunun başarılamayacağını, ancak hükümet desteğiyle özel sektörün gerçekleştirebileceğini belirtti. Devletin, özel sektöre hem siyasi olarak hem de risklere karşı sigorta sağlayarak stratejik destek sağlaması gerektiğini aktardı.

Türk firmaları için hedef bölge haline gelen Afrika hakkında görüşlerini bildiren Ögütçü, bölgede Çin ve Türkiye'nin yaptığı işlerle dikkat çektiğini belirtti. Afrika'daki yatırımların geri dönüşlerinin yüksek olduğunu, ancak bununla birlikte risklerin de fazla olduğunu belirtti. Bu riskleri bertaraf etmek için Afrika piyasasına girip uzun soluklu yatırımlar yapmak isteyen Türk şirketlerinin uluslararası ortaklarla çalışmasının faydalı olabileceğini belirtti.

OTURUM 2: KÜRESEL PİYASALARDAKİ ENERJİ YATIRIM FIRSATLARI (BÖLGESEL/TEMATİK ANALİZ) YURTDIŞINA AÇILMAK İÇİN FİNANS MODELLERİNE BAKIŞ

Oturum Başkanı: Sayın Levent Çelebioğlu, TEB Kurumsal Bankacılık Genel Müdür Yardımcısı

KonuŐmacılar:

Sayın Alparslan Bayraktar, *Energy Regulators Regional Association* Başkanı

Sayın Safa Uslu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Genel Müdür Yardımcısı

Sayın Tunç Alıyanak, IFC Kıdemli Yatırım Uzmanı

TEB Kurumsal Bankacılık Genel Müdür Yardımcısı Levent Çelebioğlu, oturumun enerji konusunda fırsatlar ve finansman olarak iki konuya ayrıldığını belirterek oturumu baŐlattı. Çelebioğlu Türkiye'nin enerji alanında dışa bağımlı bir ÷lke olduğunu belirtti, bu yüzden özellikle enerji maliyetlerinin düşmesi için dışa açılımın Şart olduğunu belirtti. Dışa açılma konusunda T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın görüşlerini sordu.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Genel Müdür Yardımcısı Safa Uslu enerji konusunda özel sektör ve kamu sektörünün faaliyetlerinin bir arada yürütülmesinin yurtdışı yatırımları için elzem olduğunu belirtti. Dış pazarlara açılmak için *soft power* ve *hard power* politikalarının birlikte yürütülmesi gerektiğini ekledi. Son dönemlerde *soft power*'in öne çıkarıldığını ilettili.

Uslu, Türkiye'nin son yıllarda yükselen bir ekonomi olarak enerji açısından değerli bir hale geldiğini, yabancı yatırımcılar için de son derece cazip bir pazar olduğunu belirtti. Enerji kaynakları ve pazarlar arasında

bulunmasının getirdiği stratejik üstünlüğün doğru şekilde kullanılması gerektiğini belirtti. Enerji bağımlısı bir ülke olarak enerji sektöründe özel sektörün açılımıyla enerji arz güvenliğimizin, kaynak çeşitliliğimizin çeşitlendirilmesi sorunsalını çözüme yolunda çalışmaların ilerlemesini beklediklerini ekledi. Siyasi riskin aşılmasında riskin paylaşılması için kamu ve özel sektörün beraber hareket etmesinin çok önemli olduğunun altını çizdi. Öne çıkan bir *upstream* şirketimizin oluşmasını hedeflediklerini belirtti.

Uslu, Bakanlık olarak hedef bölgelerin, Sahra altı Afrika, başta Irak olmak üzere Ortadoğu, Orta Asya ve Venezuela olduğundan bahsetti. Bu hedef bölgelerde varolan fırsatlar ve sorunlar konusunda devletin sağladığı desteklerden örnekler veren Uslu, hedef bölgede siyasi istikrarı sağlamak için çerçeve anlaşmalar geliştirildiğini, hesaplanamayan maliyetler konusunda da eğitim programları ya da TİKA'nın sağladığı yatırım destekleri gibi opsiyonlar sunulduğunu belirtti. Afrika bölgesine açılımın üç farklı dönemde incelemenin mümkün olduğunu, sürecin bölgedeki Büyükelçilik sayısı ve THY seferlerinin artırılması ile başladığını, Enerji Takımı ziyaretleri ile devam ettiğini, son olarak da *upstream* şirket faaliyetleri ve yatırımlarla sonuca ulaşmasını beklediklerini ekledi. Afrika'nın Türkiye için yeni bir konu olduğunu ve bölgede aktif tanıma ve öğrenme sürecinin devam ettiğini belirtti, bu süreçte özel sektörün de mutlaka bulunması gerektiğini ilettiler. Rekabet hususunda diğer ülkeler ve şirketlerle yapılacak işbirlik ve partnerlik girişimlerinin hedef piyasalara girilmesi için düşünülebileceğini ilettiler.

Finans modelleri hususunda Türk Eximbank'ın güçlü bir potansiyel olduğunu, ancak Afrika özelinde finans modelleri kurularak, diğer Eximbank'lar ile görüşülerek daha da güçlendirilmesi gerektiğini belirtti. Bu alanda devlet olarak girişimlerde bulunulduğunu ekledi.

Maden ve hidrokarbonlar konusunda Afrika'nın yeni bir kıta olmadığını, rakibimiz olan ülkelerin 10-15 yıldır Afrika bölgesinde yatırımlarda bulunduğunu belirtti. Uslu dünyada şu an 1,3 milyar elektrik alamayan insanın 900 milyonunun Afrika'da, bu rakamın 750 milyon civarının da Sahra Altı Afrika'sında yaşadığını belirtti, bu veriler göz önünde bulundurulduğunda büyük yatırım fırsatları bulunduğunu açıkladı. Bu coğrafyada Türkiye'nin ne yapabileceğini sağlıklı olarak değerlendirebilmek için oluşturulan enerji takımları projesinden bahsetti. İki buçuk yıldır süregelen projede hedef bölgeye işadamları ve Bakanlık yetkilileri ile birlikte bölgedeki potansiyeli incelemek adına teknik ziyaretler planlandığı ve gerçekleştirildiğini belirtti. Sudan, Nijer ve Tanzanya'ya heyetler düzenlendiğini, 2015 yılında da bu ziyaretlerin devam etmesinin planlandığını ekledi. Enerji takımlarının gideceği ülkeler belirlenirken ülkelerdeki siyasi ve ekonomik ilişkiler, siyasi riskler, stabilite; lojistik imkânlar gibi kriterlerin değerlendirildiğini ilettiler.

Türkiye'nin bugün maden ve enerji alanında özel sektörle beraber Afrika piyasasına girebileceğini savunan Uslu, yakın dönemde ele alınacak projeler olduğunu belirtti. Ancak Türkiye olarak Afrika'ya sadece almaya değil, aynı zamanda oradaki ihtiyaçları, eksikleri kapatmaya da gittiğimizin altını çizdi. Karşılıklı bir modelin

geliştiğini ekledi. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olarak bugüne kadar Afrika'da 11 ülke ile mutabakat zaptı imzalandığını, 15 ülke ile de görüşmelerin devam ettiğini belirtti. Enerji sektöründe farklı alanlarda 8 ülkeye mesleki eğitim verildiğini belirtti.

Bu bölgede yapılacak yatırımların riskinin paylaşılması gerektiğinin altını çizdi. Varolan fonların yanı sıra enerji fonu olarak kullanılabilir bir Afrika Yatırım Fonu geliştirilmesi fikrinin çok önemli olduğunu ekledi. DEİK, Ekonomi ve Enerji Bakanlıklarının ortak çalışması ile Afrika'da iş yapan şirketlerin listesinin oluşturulmasının faydalı olacağını belirtti.

Uslu son olarak Türkiye'nin parçası olduğu küresel çaplı etkinliklerde de Afrika konusunun öne çıkacağını belirtti. Türkiye'nin 2015 yılında G-20 başkanlığını yürüttüğünü, ve enerji alt grubunda üç adet enerji sektör toplantısı planlandığını aktardı. Enerjiye erişim konusunun da gündeme alınacağını, bu konu altında Afrika'nın da gündeme geleceğini belirtti. 2016 yılında İstanbul'da gerçekleştirilecek Dünya Enerji Forumu'nda bir oturumun da Afrika üzerine gerçekleştirilmesinin planlandığını aktardı.

Çelebioğlu, Afrika'nın bölge olarak gündemde kalmaya devam edeceğine inandığını, ancak o bölgeye yatırım yapan diğer ülkelerden farklı davrandığımız için bölgede Türkiye'nin daha olumlu algılandığını belirtti.

Enerji Düzenleyicileri Bölgesel Birliği (Energy Regulators Regional Association, ERRA) Başkanı Alparslan Bayraktar, ERRA hakkında bilgi verdi. ERRA'nın 31 ülkenin enerji ve su düzenlemesinden sorumlu kurumlarının bir araya gelerek oluşturdukları bir birlik olduğundan bahsetti. Türkiye'nin EPDK'nın kuruluşundan itibaren, ERRA'da aktif rol aldığını aktardı. Birliğin amacının üyelerin regülasyon altyapılarını belli bir seviyeye yükseltmek olduğunu açıkladı. ERRA'nın yapısı icabı piyasa yapıları, enerji bağımlılığı, yönetim şekilleri birbirinden farklı olan ülkeleri bir araya getiren bir platform olduğunu belirtti. Özellikle başka platformlarda bir araya gelmeyen ülkeleri aynı masa etrafında bir araya getirebilen bir platform olduğu için önemli bir rol üstlendiğini ekledi.

Bayraktar, önümüzdeki 20 yıl içinde enerji sektörüne yapılması beklenen 48 trilyon dolarlık yatırımın 17 trilyon dolarlık miktarının regüle piyasalarda yapılacağını, yani bir düzenleyici otorite tarafından yapılacağını aktardı. Yapılacak bu yatırımların verimli olması için hangi hukuki ve finansal çerçevede yapılacağına karar verilmesi, bu yüzden regülasyon kurumlarının yetkilerinin artırılması gerektiğini belirtti. ERRA gibi kurumlara önemli görevler düştüğünü aktardı.

Bayraktar, Türkiye'nin enerji *hub'* olması hususunda ciddi fırsatlar bulunduğunu ama Türkiye'nin enerji bağımlılığı hususunda bir paradigma değişikliğine ihtiyacı olduğunu belirtti. Dışa bağımlılığın kader olarak kabul edilmemesini, bu bağımlılığı değiştirmek için düşünce tarzının değiştirilmesi gerektiğinden bahsetti. Bayraktar, Amerika'daki piyasa değişimini örnek verdi; akademik kurumlar, AR-GE projeleri, politika yapıcısı

ve DEİK gibi kuruluşlar ve özel sektörün ortak çalışmasıyla Amerikan piyasasının rekabetçi fiyatlar üretmeye başladığını, Türkiye'nin de bu gibi örneklerden ders alarak gerekli adımları atması gerektiğini belirtti. TPAO ve BOTAŞ gibi kurumların milli şampiyon, milli oyuncu haline getirilmesi gerektiğinin faydalı olacağını savundu.

Bayraktar, paradigma değişimine ek olarak Türkiye'nin *hub* olmak için piyasanın şeffaflaşması gerektiğini savundu. İç piyasa işleyişinin referans fiyat oluşturabilecek ve maliyetleri yansıtacak bir model olması gerektiğini belirtti. Elektrik piyasasının serbestleşme sürecinin 1984'te özel sektöre elektrik üretimi yapma hakkının tanınmasıyla başladığını aktaran Bayraktar, günümüze kadar gelen süreçte EPDK ve hükümetin ortak yürüttüğü politikalarla devletin elektrik üretimindeki payının %32'ye düştüğünü belirtti. EÜAŞ'ın özelleştirme süreci ilerledikçe ve EPDK'nın kurumsal kapasitesi artmaya devam ettikçe serbestleşme sürecinin ilerleyeceğini ekledi. Bayraktar, bu değişim sürecinin kolay olmadığını, uzun süredir varolan bir sistemin değişmekte olduğunu, bu açıdan sektördeki yatırımcıların takdir edilmesi gerektiğini savundu.

Bayraktar petrol fiyatlarındaki düşüşten dolayı, petrol ve doğalgaz kontratları ile ilgili gelişmeler beklendiğini aktardı. Yapılmış olan kontratların petrol endeksli fiyatlandırılmış olmasından dolayı, doğalgazda maliyet esaslı fiyata geçiş ile ilgili bir fırsat oluşacağını ekledi. Petrol fiyatlarının şu anki seyrinde devam etmesi durumunda 2015 yılının Haziran ayından itibaren durumun daha net görülebileceğini, ve doğalgaz piyasasının serbestleştirilmesi adına yaklaşık bir buçuk sene içerisinde tüketiyici rahatsız etmeyecek şekilde sübvansiyonların kaldırılabilceğini savundu. Fiyat oluşumunun piyasa şartlarındaki arz talep dengesine bırakılması durumunda doğru fiyat sinyalinin oluştuğu ortamın sağlanacağını ve Türkiye'nin enerji hub'ı olabileceğini ekledi.

Türkiye'nin enerji kaynaklarının ortasında stratejik bir noktada bulunduğunun altını çizen Bayraktar, İsrail gazının Kıbrıs üzerinden veya Mısır üzerinden Avrupa'ya gitmesi değerlendirildiğinde hem iktisadi hem de stratejik açıdan rakamlarla Türkiye'nin alternatifsiz olduğunu belirtti. Bu projelerin sisteme entegre edilecek noktanın Türkiye olacağına inandığını belirterek konuşmasını sonlandırdı.

Çelebioğlu, kaderi kabul etmeme ve enerji şampiyonu yaratma konusunun çok önemli olduğunu savundu.

IFC Kıdemli Yatırım Uzmanı Tunç Alyanak, konuşmasına IFC'nin yapısını ve faaliyetlerini tanıtarak başladı. IFC'nin, Dünya Bankası'ndan farklı olarak özel sektöre finansman sağlamakta olduğunu belirtti. Faaliyette bulunduğu bölgelerde IFC'nin etkin olarak yatırımcıların yanında yer aldığını, onlara finansmanın dışında aynı zamanda hem teknik, hem network sağlama bakımından katkı sağladığını ekledi. Finansman sağlamanın yanı sıra buldukları bölgenin kalkınmasına destek vermelerinin amaçları olduğunu belirtti. Şu an 100'ün üzerinde ülkede ofisleri bulunduğunu aktaran Alyanak, en büyük bölgesel ofisin İstanbul'da olduğunu ekledi.

Alyanak, Türk yatırımcıları ile ilgili gözlemledikleri üç trend olduğunu belirtti. İlk olarak, yurtdışında yatırım yapan yatırımcıların bu ülkeleri tercih etmelerinin nedeninin ilave teşvik ve imkanlar olduğunu belirtti. Bulunduğu ülkelerdeki doğal kaynakların daha zengin olmasının da önemli bir karar faktörü olduğunu ekledi. Yurtdışında enerji yatırımlarında bulunan Türk yatırımcılar hakkında gözlemlenen bir diğer trendin, bu yatırımcıların hali hazırda yurtdışında faaliyet gösteren tesislerinin bulunması ve bu tesislerini destekleyecek şekilde enerji alanında da yatırım yaparak bir sinerji yaratma ihtiyacını hissettikleri olduğunu belirtti. Son olarak, Türkiye piyasasındaki kârlılık oranlarının artık bazı Türk yatırımcılarını tatmin etmediği ve yurtdışında henüz bâkir olarak tabir edilen piyasalara girme imkânlarını araştırdıklarını ekledi.

Yakın dönemde Türk yatırımcılarla ilgili beklentilerini paylaşan Alyanak, yatırımcıların Türkiye piyasasının dışında başta Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika olmak üzere farklı piyasalarda faaliyet göstereceklerini belirtti. Ayrıca yatırımcıların bu faaliyetleri Türkiye'deki çalışmalarıyla bütünleşik halde götüreceklerini, yani sadece ilgili ülkede üretim yapmayıp aynı zamanda da oradaki üretimi Türkiye'ye ya da Türkiye'deki üretimi iletim ağları, elektrik iletim ağları vasıtasıyla yurtdışına göndermek ve bunun ticaretini yapma konusunda daha aktif çalışacaklarına inandıklarını ekledi. Alyanak, IFC'nin şu an Türkiye'de finanse ettiği enerji projeleri bulunduğundan bahsetti.

Çelebioğlu, enerji projelerinin büyük projeleri olduğunu, bu açıdan IFC'nin bu projelerde var olmasının ticari bankalar için de önemli olduğunu aktardı.

Mensubu bulunduğu TEB'in upstream ve downstream aktiviteleri içeren bir finansman modeli bulunduğunu aktardı. Özelleştirme İdaresi'nin termal ve hidro elektrik santrallerinin özelleştirilmesinde TEB'in ana danışman banka olduğunu bildirdi. Türkiye'deki bankaların önemli bir rol aldığını ekledi. Özelleştirme kapsamında 14gw'lık bir gücün söz konusu olduğunu ve şimdiye kadar yaklaşık 8.6 milyar dolarlık satışın gerçekleştirildiğini belirtti.

Çelebioğlu, finansman türlerinden bahsederek klasik finansmanın yanı sıra farklı finansman türleri olduğunu söyledi. Reserve based lending adı verilen modelin, bir rezerv tespit edildiğinde rezervin çıkartılmaya başlamadan yatırımın kolaylaşması için rezerv baz alınarak verilen finansman modeli olduğunu belirtti. İkinci bir modelin proje bonusu olduğunu ekledi. Türkiye'de tek örneğinin İskenderun Limanı'nın satışında kullanıldığını belirtti. Enerji sektöründe kullanılabilecek bir model olduğuna inandığını belirtti.

Çelebioğlu, Uslu'ya devletin enerji sektöründe yurtdışı yatırımlar sürecinde nasıl bir rol almak istediğini sordu. Dünyada sürecin *sovereign wealth* fonlarla yürüdüğünü, Malezya'da ve Ortadoğu'da bu alanda önemli kaynaklar olduğunu belirtti. Devletin bu fonlara ulaşma konusunda tutumunu sordu. Uslu, enerji bağımlısı bir ülke olarak daha az maliyetle gaz almak ve TP ile gelirleri arttırmamızın beklendiğini belirtti. Bu açıdan hem BOTAŞ hem de Türkiye Petrolleri'nin önünün açılması gerektiğini belirtti. Piyasa şeffaflığının BOTAŞ için

önemli bir adım olduğunu belirtti. Bununla birlikte hem BOTAŞ'ın bir upstream fonksiyonunun oluşturulması hem de TPAO'nun uzak coğrafyalara ulaşabilir bir şirket olması için çalışılmasının önemli olduğunu savundu. Uslu, iş dünyasının beklentisinin siyasi riskin paylaşılması olduğunu belirtti. Afrika'da ciddi bir siyasi riskin bulunduğunu, ve bu riskin paylaşılması için devlet şirketinin de garantör modelin içinde olması, Afrika Yatırım Fonu'nun en kısa sürede geliştirilmesi gerektiğini ekledi. Özel sektörün önünü açmak için devlet olarak bölgede mutabakat zaptlarını imzaladıklarını belirtti. Afrika'nın beklentinin çok yüksek bir coğrafya olduğunu, dolayısıyla bu kıtada atılacak her adımın gerçekçi olması gerektiğini, devlet ve özel sektörün beraber hareket etmesinin faydalı olacağını savundu.

Alparslan Bayraktar, Türkiye'nin hukuki altyapısında, Avrupa Birliği müktesebatına uyumla ilgili çalışıldığını belirtti ve Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında Türkiye, özellikle elektrik piyasalarında 2009'daki 3. Direktifteki bütün müktesebata devam ettiğini ekledi. Ancak öngörülebilir ve şeffaf bir piyasanın arzulandığını belirtti. Serbestleşme konusunda bir politika belirlenip onun takip edilmesi gerektiğini savundu. Bayraktar buna ek olarak özel sektörün de iktisadi, çevresel ve sosyal sorumluluklarının çerçevesinde öngörülebilir davranması gerektiğini ekledi.

Bayraktar, 2014'te olan bazı gelişmelerin altını çizdi. Öncelikle petrol fiyatlarının düşmesinin cari açığın azaltılmasında olumlu etkisi olacağını, ancak Türkiye'ye yatırım yapacak, özellikle petrol geliri yüksek olan ülkelerin bu yatırım kararlarını da negatif etkileyebileceğini söyledi. Amerika ve Çin'in iklim değişimi ile ilgili aldığı kararlar ve 2015'te Paris'te gerçekleşecek İklim Zirvesi'nin farklı gelişmeler yaratabileceğini belirtti. Bu Zirveden çıkabilecek sonuçların oyun değiştirici olabileceğini ekledi. Bayraktar, bir yandan yenilenebilir enerjideki gelişmelerin de önemli olduğunu kaydetti. Yenilenebilir enerjideki teknolojilerin ve alım garantisi gibi teşviklerin sektörü geliştirdiğini ekledi.

Bayraktar, EPIAŞ'ın devreye girmesinin şeffaf ve referans fiyat üretebilecek ve yatırımcıya yatırım yapma kararını sağlıklı bir şekilde verme imkanı kılacak bir ortam sağlayacağını sağladı. Süreçte finans sektörüne de rol düştüğünü, riski daha iyi fiyatlandırabilmeleri için regülasyon tarafını daha iyi anlamaları gerektiğine inandığını, böylece daha sağlıklı finansman imkanları sunulabileceğini belirtti. ERRA olarak düzenleyici kurumların bağımsızlık seviyelerinin ölçüldüğü bir araştırma yaptıklarını ekledi, daha şeffaf ve paydaşları oyuna katan bir regülasyon dünyasının olması gerektiğini savundu.

Çelebioğlu, *wealth* fon'larını Türkiye'ye çekmek konusunda ve söz edilen Afrika Yatırım Fonu'nda IFC'nin olası rolünü sordu. Alyanak, bahsedilen ulusal şampiyonların ilk önce kendi ülkelerinde güçlenmeleri gerektiğini belirtti. Bu alanda öncelikle finansman ve portföylerini güçlendirmeleri ondan sonra yurtdışına çıkmalarının beklendiğini belirtti. Türkiye'nin uzun vadeli sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir piyasa olduğunu ve uluslararası fonların Türkiye'ye olan ilgisinin arttığını ekledi. IFC'nin tarafından kurulan Asset

Management Company'nin dünyanın şu an gelişmekte olan ülkelere yatırım yapan en büyük *private equity* fonu olan bir kuruluşla hissedar olarak yatırımcılara yatırım yapmakta olduğunu belirtti.

Soru cevap kısmında katılımcılara söz verildi. Denizcilik sektöründe enerji alanında yapılacak yatırımlar için Bakanlık'tan destek beklendiği iletildi. Enerji gemisi konusunda talep olduğu belirtildi.

Ankara Ruanda Büyükelçiliği temsilcisi Afrika'da yatırım yapılabilecek bir sektör varsa bunun enerji sektörü olduğunu belirtti. Siyasi riskin paylaşılması ile ilgili MIGA gibi çok uluslu garanti kurumlarının bulunduğunu ekledi. Doğu Afrika'daki 5 ülkenin MIGA üyesi olduğu için bu siyasi riskin MIGA yoluyla bertaraf edilmesinin mümkün olduğunu ekledi.

Uluslararası alanda enerji şampiyonu şirketleri konusunda özellikle petrol şirketleri için dikey entegrasyonun önemli olduğu belirtildi. Türkiye Petrolleri'nde bu entegrasyonun kaybedilmesi nedeniyle bugün enerji şampiyonluğu konusunda sıkıntı yaşandığı belirtildi.

Afrika'da yatırım regülasyonlarının yetersiz olduğu, gerekli muhatabın bulunmasının çok zor olduğu belirtildi. Yatırım yapmak isteyen firmaların bu konuda hazırlıklı olması gerektiği eklendi.

Petrol arama sürecinde siyasi risklerle birlikte jeolojik risklerin de önemli olduğu belirtildi. Varolan devlet yapısında milli şampiyon yaratılmasının mümkün olmadığı belirtildi, daha makro bir yapılanma gerektiği savunuldu. Finans alanında da bu alanda bireysel emeklilik fonlarının da tartışılması gerektiği önerildi.

Planlı, organize hareket edebilecek bir kamu ve özel sektör platformu oluşturulabilmesinin Afrika ve potansiyel görülen yeni ülkelere yatırımı teşvik etmek için önemli olacağı savunuldu. Çok yönlü çalışabilecek, çok farklı odakları birleştirip koordine edebilecek, gerek devlet içerisinde, gerekse projelere destek verebilecek bir kurumun oluşmasının projelerin uygulanabilmesi açısından önemli olduğunun altı çizildi. Kamu ve özel sektördeki bilgi ve becerinin planlı bir şekilde bir araya getirilmesinin önemli olduğu belirtildi. Finansman için kamu bankaları ve ilgili finansal kurumların bu çatı yapıyla hareket etmesini sağlayacak girişimlerde bulunulmasının faydalı olacağı savunuldu.

Afrika'da elektrik üretiminin yanı sıra dağıtım hatları ve trafo merkezi gibi iletim altyapısının da yatırım olanağı olarak düşünülmesi gerektiği belirtildi. Bu alanda çok fazla miktarda ihale bulunduğu, Türk yatırımcıların bu fırsatları da araştırmasının faydalı olacağı iletildi.

OTURUM 3

TÜRKİYE ENERJİ ŐRKETLERİ YURTDIŐ YATIRIM FIRSATLARINI NASIL DEĞERLENDİREBİLİR VE ÖZEL SEKTÖR İÇİN NASIL BİR YOL HARİTASI ÇİZİLEBİLİR? DEİK ENERJİ İŞ KONSEYİ SÜREÇTE NASIL KATKI SAĞLAR?

Oturum Başkanı: Sayın Süreyya Yücel Özden, DEİK Enerji İŞ Konseyi Başkanı

KonuŐmacılar:

Sayın Canan Özsoy, GE Yönetim Kurulu Başkanı ve CEO

Sayın Sohbet Karbuz, *Mediterranean Observatory for Energy* Hidrokarbon Direktörü

Sayın Batu Aksoy, Turcas Petrol CEO

Sayın Alaaddin Metin, Türk Eximbank Genel Müdür Yardımcısı

Sayın Ebru Dildar Edin, Garanti Bankası Proje ve Satınalım Finansmanı, Sürdürülebilirlik Genel Müdür Yardımcısı

Özden, enerji, ekonomi ve politika alanlarında takip edilmesi gereken önemli gelişmeler olduğundan bahsederek konuşmasına başladı. politik alanda dünyada önemli gelişmeler olduğunu, petrol fiyatlarındaki değişiklik, Paris'te gerçekleşecek İklim Değişikliği Toplantısı'ndan çıkacak sonuçlar, Rusya'daki durum ve Ukrayna'daki gelişmeler, Çin ekonomisinin yavaşlaması gibi konuların takip edilmesi gerektiğini belirtti.

Varolan siyasi ve ekonomik sorunlar göz önünde bulundurularak panelistlere enerji sektörü konusundaki görüşlerini sordu.

Özsoy, arz ve talebin her sene değişiklik gösterdiğini belirtti. Her sene belli pazarlarda, belli projelerin devlet desteğiyle öne çıkabildiğini ekledi. Örnek olarak Amerikan sektöründeki değişimden bahsetti, kaya gazının sayesinde gaz fiyatlarının düşmesiyle, uzun süredir kömüre bağlı olan Amerikan sektörünün çevresel sorunların da ön plana çıkmasıyla yenilenebilir enerjiye yönelen bir trend içinde olduğunu belirtti. Avrupa pazarının yavaşladığını, ancak Fransa, Almanya, İngiltere gibi çekici güç olan pazarlarda nükleer enerjiden yenilenebilir enerjiye geçiş trendinin izlenebildiğini söyledi. Çin'deki ekonomik yavaşlamaya rağmen enerji ihtiyacının fazla olduğunu, Rusya'da yaşanan sorunlara rağmen büyük çaplı projelerin devam ettiğini ekledi. En büyük büyümenin ise 10 yıllık süreçte Afrika'dan beklendiğinin altını çizdi.

Özsoy, petrol fiyatlarının öngörülerek plan yapılmasının mümkün olmadığını, fiyatların 2015 ve 2016 içinde artmasının öngörülmediğini, varsayımların tedricen bir artışa göre yapıldığını, petrol fiyatlarındaki düşüşün petrol arama ve çıkarma sektörlerinde yavaşlamalara neden olacağını düşündüğünü belirtti. Türkiye gibi hidrokarbon ithalatına bağlı olan ekonomilerde düşük fiyatlar nedeniyle yaşanan rahatlığın başka projelere yatırım olarak geri döneceğini ekledi.

Karbuç, arz-talep dengesi ve spekülörlerin petrol fiyatlarını belirleyen temel etmenler olduğunu, hangi faktörün ne zaman daha fazla öne çıktığının tam olarak bilinemediğini ekledi. Petrol arz ve talep istatistiklerinin pek sağlıklı olmadığını, özellikle talep rakamlarının gerçekleşen değerlerden ziyade tahminlere dayandığını belirtti. Örnek olarak ise şu anda dünya petrol talebine ilişkin elimizde yalnızca 2012-2013 yılı verileri olmasına karşın geçtiğimiz aylardaki talep miktarlarının genelde üretim, ithalat, ihracat, stok değişimi gibi geçici verilerle oluşturulduğuna dikkat çekti. Fiyatların düşük seviyede kalmasının nihai tüketiciler hariç kimsenin işine yaramayacağına, fiyatların 2015 yılı içinde tekrar yükselişe geçeceğine inandığını ekledi.

Karbuç, Avrupa'daki enerji görünümü hakkında da bazı genel bilgiler verdi. Doğalgazın geleceği konusunda büyük belirsizlikler olduğu, bu yüzden doğal gaz santrallerine yatırım yapılmadığını ve hatta bir çok doğal gaz santralının kapatıldığını söyledi. Avrupa'da yenilenebilir enerjiye dayanan kurulu elektrik üretim kapasitesinin sübvansiyonların ve izlenen politikaların etkisiyle en çok güneş veya rüzgar alan bölgelerde yer almadığını belirterek örnek olarak Almanya'yı gösterdi. Varolan teminat, sübvansiyon ve alım kontratlarının ileride baz yük bağlamında Avrupa'da sıkıntılar yaratabileceğini ilettili. Avrupa Enerji Birliği'nin kurulması konusunda ciddi çalışmalar yapıldığını, ayrıca Avrupa-Akdeniz enerji platformları kapsamında üç platform oluşturulduğunu, ve bunlardan biri olan gaz platformunun amaçları arasında Akdeniz bölgesinde bir gaz hub'ı oluşturmanın yer aldığını ifade etti.

Aksoy, Türkiye'nin enerji görünümü hakkında bilgi verdi. 1970'ten 2010 yılına kadar Türkiye'nin %4,2 seviyesinde büyüme sergilediğini, enerji sektöründe büyümenin bu rakamın iki katı olan %8,4 oranında gerçekleştiğini belirtti. Enerji sektöründeki hızlı büyümenin 2013 yılında bir kırılma yaşadığını, ülke genelindeki büyüme %4 civarında seyrederken elektrik sektörünün %1 civarında büyüdüğünü ilettili. GSYH %4 büyürken doğalgaz talebinde %2 oranında daralma görüldüğünü, bu resimden yola çıkarak ülkedeki büyümenin ne kadar endüstriyel sanayileşmeye dayalı bir büyüme olduğunun düşünülmesi gerektiğini ekledi. 2014 yılında hızlanmanın tekrar yakalandığını, bu yıl içinde elektrik tüketiminin GSYH ile aynı seviyeyi tekrar yakaladığını belirtti. Doğalgaz talebi yılda 45 milyar metreküpe düşmüşken, 2014 yılının sonunda %9'a varan bir büyümeyle ilk defa 49,2 milyar metreküp seviyesine geldiğinin altını çizdi. Enerji tarafında yaşanan büyümenin farklı sebepleri olduğuna inandığını, bunlardan birinin yaşanan kuraklığın ardından artan doğalgaz kullanımı olduğunu ekledi. 2013-2014 itibarı ile Türkiye'nin yeni bir döneme girdiğini, bu yeni dönemde Türkiye'nin yeni bir hikayeye ihtiyacı olduğunu, gelişmekte olan piyasalardaki rekabet gücüne karşı güçlü durabilmek için liberalizasyon sürecinin devam ettirilmesi gerektiğini belirtti. Liberal piyasalara sahip olmamızın, enerji piyasalarının *forward* ve *future* piyasaları ile daha işlevsel hale getirilmesinin önemli olduğunu ekledi.

Aksoy, Türkiye'nin girdiği yeni dönemde artış hızının yavaşladığını, finansman maliyetlerinin ciddi şekilde arttığını, ülkede yaşanan olumlu ortamdan dolayı yapılan yatırımlar sebebiyle önümüzdeki dönemde arz fazlası yaşanacağını, doğalgaz arz-talep sürecinde varolan anlaşmaların içeriği nedeniyle tedarik alanında sıkıntı yaşanabileceğini belirtti. Türkiye'nin 2014 sonunda 49 milyar metreküp olan doğalgaz tüketiminin 2015 sonunda 51 milyar metreküp olması beklenirken tüm doğalgaz tedarikçileri ile yapılan ithalat anlaşmalarının toplamının 51,8 milyar metreküp olduğunu, dolayısıyla arz konusunda ülkenin bıçak sırtı konumunda olduğunu, gelecek dönem yatırımları yaparken hammadde tarafındaki bu gibi sıkıntıların da göz önünde bulundurulması gerektiğinin altını çizdi. Aksoy çözüm önerileri olarak yatırım ortamının iyileştirilmesi, yapısal reformlara devam edilmesi, elektrik fiyatlandırmalarında fiyatların üzerinde baskı oluşturulmaması, doğalgaz sektöründe direk sübvansiyonların yapılmasını önerdi. Bu önerilerin gerçekleşmesi sırasında DEİK gibi STK'ların daha aktif konumlarda bulunmasının önemli olacağına inandığını ekledi. Aksoy, ayrıca imkanlar dahilinde yenilenebilir enerjinin ülkemizde maksimize edilmesi gerektiğini söyledi. Doğalgazın elektrik üretimindeki payının azaltılması isteniyorsa, linyit ve ithal kömüre yönelineceğini belirtti.

Metin, Eximbank'ın faaliyetlerini tanıtarak konuşmasına başladı. Dünyadaki eximbankların ihracata verdikleri ağırlığın yanısıra artık yatırım finansmanına da yönelmeye başladıklarını belirtti. Eximbankların artık sadece kendi ülkelerinde yapılan üretimleri değil, o ülke vatandaşlarının dünyanın herhangi bir yerinde yaptıkları yatırımları ve üretimleri de finanse etmeye başladıklarını ekledi. Enerji altyapı yatırımlarının önümüzdeki

dönemde dünyanın bir numaralı gündem maddesi olacağını belirtti. Ancak finansal sistemin, altyapı yatırımların finansmanını sağlamakta yetersiz kaldığını, eximbankların bu boşluğu doldurmada önemli bir rol oynamasının beklendiğini ekledi.

Gelecek dönem hakkında görüşlerini bildiren Metin, Dünya ekonomisinin geleceğinde rol oynayacak ülkelerin (Gelecek 11 Ülke Grubu olarak adlandırılan) Türkiye, İran, Mısır, Pakistan, Bangladeş, Filipinler, Vietnam, Nijerya, Güney Kore, Meksika ve Endonezya olmasının beklendiğini belirtti. Önümüzdeki dönemde servis sektörünün ağırlıklı olduğu ekonomiden sanayi ağırlıklı ekonomiye geçmesi beklenen Hindistan'ın enerji talebinin artmasının beklenebileceğini ve Bangladeş, Pakistan, Filipinler, Vietnam, Mısır ve Afrika genelinde enerji yatırımlarının desteklenmesi gerektiğini ekledi. Metin, Afrika'nın sürdürülebilir büyüme trendine girebilmesi için bu kıtadaki ülkelerde enerji altyapısının kurulması gerektiğini belirtti.

Metin, Eximbankın tabi olduğu iç ve dış düzenlemeler kapsamında söz konusu ülkelerde gerçekleştirilecek projelere 10 yıl vadeli ihracat kredisi verilebileceğini belirtti. Söz konusu enerji yatırımlarının yenilenebilir enerji projesi olması halinde söz konusu vadenin 18 yıla kadar çıkabileceğini ifade ederek ayrıca ihracat kontrat bedelinin %85'i kadar Türkiye'den ihraç edilecek mal ve hizmetlerle ilgili, ihracat kontrat bedelinin %30'u kadar da yerel harcamalar için kredi verilmesinin mümkün olduğunu belirtti. Proje inşaatı döneminde kullanılan kredi için faiz ödemesi olduğunu, ana para ödemesinin proje tamamlandıktan sonra başlamasının mümkün olduğunu ekledi. Metin, üçüncü ülkelerden alınacak mal ve hizmet için Eximbank kredisinin kullanılmadığını, ancak söz konusu üçüncü ülkelerdeki eximbanklarla işbirliği yaparak finansman paketinin tamamlanmasına yardımcı olabileceklerini ekledi. Şu anda yürürlükte olan ülke riskleri kapsamında en alt kategorideki ülke grubunda azami 350 milyon dolar, en üst ülke grubunda da 750 milyon dolara kadar kredi verilmesinin söz konusu olduğunu belirtti.

Edin, Türkiye'deki elektrik fiyatlarını çoğunlukla doğalgaz santrallerindeki maliyetlerin belirlediğini ve bu nedenle doğalgaz fiyatlarındaki düşüşün elektrik fiyatlarının da düşmesine sebep olacağını belirtti. Bundan birkaç yıl önce yapılan fizibilitelerde yüksek elektrik fiyat varsayımlarının dikkate alındığını 7,5-8 sentin altında oluşacak elektrik fiyatlarının sektörün büyük bir kısmı tarafından öngörülmediğini ekledi. Petrol fiyatlarındaki düşüşün 2015 yılında Türkiye'deki doğalgaz fiyatlarına yansımaları beklemediklerini ifade eden Edin ancak petrol fiyatlarının 50 dolar seviyesinde uzun süre devam etmesi durumunda 2016 yılından itibaren doğalgaz fiyatlarında da bir düşüşün söz konusu olabileceğini, bunun da elektrik fiyatlarına yansıtacağını ilettili. Bu açıdan düşen petrol fiyatlarının cari açığın azaltılması anlamında olumlu olduğunu ancak doğalgaz santralleri dahil enerji sektörüne yatırım yapan tüm oyuncular açısından bir risk oluşturduğunu belirtti.

Emtia fiyatlarındaki düşüşün sektör açısından işin sadece bir boyutu olduğunu paylaşan Edin sektör için esas uzun vadeli riskin arz fazlası olduğunu paylaŐtı. Geçtiğimiz 5 yıllık süreçte talep artışının ortalama %5,5'lar seviyesinde gerçekteştiğini ancak buna karşılık arzın yıllık ortalama %9,0'lar seviyesinde büyüğünü söyledi. Önümüzdeki 5 sene içinde tüketim büyümesinin yavaşlayarak %4,0-4,5'lar seviyesine gerileyeceğini ancak kapasite artışının hala canlı olacağını ve talebin %1-2 üzerinde seyretmesini beklediklerini ifade etti. Bu gelişmelerin fiyatlar üzerindeki baskıyı arttıracakĐını ve tüm sektör oyuncularını olumsuz etkileyeceğini belirtti. Böyle bir ortamda küçük ve mali gücü olmayan yatırımcıların büyük oyunculara göre daha fazla zorlanacaklarına değinen Edin piyasada doğal bir konsolidasyon sürecinin başlayacağını söyledi.

Yatırımcılara geçmiş dönemde olduğu gibi önümüzdeki dönemde de yerli kaynaklara dayanan ve rekabetçi projelere ağırlık vermelerini tavsiye eden Edin rüzgar, güneş ve jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı projelerin yatırımcılar için halen cazibesini koruduğunu belirtti. Bu alanda önümüzdeki 2-3 yıllık dönemde ~10 milyar \$ finansman ihtiyacı oluşacağını ilettili. Türk bankalarının sektöre ilişkin halen olumlu olduğunu belirten Edin finansman ihtiyacının büyük bölümünün yine Türk bankaları tarafından karşılanacağını belirterek sözlerini tamamladı.

Konuşmaları bittikten sonra panelistler katılımcılardan gelen sorular çerçevesinde görüşlerini bildirdi. Türkiye'nin enerji stratejisinin üç temel üzerine kurulduğu belirtildi. Arz güvenliği için enerji üretiminin çeşitlendirilmesi, Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyümesi için hidrokarbon ithalatının ülkenin katma

değer katabileceği bir doğalgaz/petrol taşıma ve işleme hub'ı haline gelerek offset edilmesi ve enerji verimliliği politikalarının geliştirilmesi gerektiğinin altı çizildi.

Gelecekte tekrar kömüre dönüş olup olmayacağı soruldu. Amerika'nın kömürden yavaş yavaş çekildiği, Avrupa'nın yeşil enerjinin başını çekerken bir yandan da kömür santrallerini aktifleştirdiği belirtildi. Dünyanın en büyük kömür tüketicisi olan Çin'in, gelişen ekonomisi için daha da fazla kömür ihtiyacı olduğu söylendi. Afrika'nın da tüketim potansiyeli bulunduğu, bu talebin henüz tam olarak değerlendirilemediği belirtildi. Önümüzdeki yıllarda kömürün dünya çapında yerini korumaya devam edeceği, ancak yenilenebilir enerji teknolojilerinin gelişmesiyle Avrupa ve Amerika'da tüketiminin yavaş yavaş azalacağı iletildi. Projelerde yerli kömür kullanımının, yerli linyitin düşük verim oranından dolayı diğer kaynaklara göre daha maliyetli olduğu, bu noktada yerli kömür yerine kullanılacak diğer enerji kaynaklarının da enerji güvenliği açısından çeşitlendirilmesinin öneminin bir kez daha gündeme geldiği belirtildi.

Türkiye'nin enerji alanında çekici bir piyasa olduğu, yabancı şirketlerin Türkiye piyasasına girmek isterken Türk şirketlerinin neden yurtdışına çıkması gerektiği tartışıldı. Türk firmalarının yurtdışında yatırımlarının önünün açılmasının yurtiçindeki yatırımları da güçlendireceği, yurtdışında kazanılacak deneyimin Türkiye ekonomisine artı katkısı olacağı savunuldu. Türkiye'nin müteahhitlik sektöründe firma sayısı konusunda Çin'den sonra ikinci sırada geldiği, enerji alanında da benzer bir atılım yapması gerektiği iletildi. Türkiye'nin kaynak açısından zengin, teknoloji açısından fakir ülkelerle kıt kaynaklı teknoloji zengini ülkeler arasında bir köprü görevi üstlendiği belirtildi. 1999 yılında toplam yurtdışı yatırımlar içinde enerjinin payı %3 iken bu oranın son yıllarda %30'un üstüne çıktığı, ve artışın asıl sebebinin müteahhitlik firmalarının yaptığı projeler değil, TPAO'nun yurtdışında doğrudan yaptığı yatırımlar olduğu belirtildi.

Yurtdışı yatırım fırsatlarını değerlendirmek için bazı kriterlerin önemli olduğu belirtildi. Yatırım yapılacak ülke ve pazarın tanınması gerektiği açıklandı. Bu noktada, DEİK'in ve o ülkede görevli diplomatlarımızın, devlet organlarının rolü olacağı belirtildi. Finansman bilgi ve gücüne sahip olmanın önemi belirtildi. Müteahhitlerin bilançolarının uluslararası standartlarda güçlü olması gerektiği aktarıldı. Pazar hedeflemesinin önemi tekrar edildi. Yeni girilecek piyasalarda o ülkelerde bulunan diplomatlarımızın bilgi birikimleriyle Türk firmalarının destek sağlamalarının çok değerli bir destek sağlayacağı iletildi.

Aynı zamanda Türk firmalarının, üniversitelerinin de AR-GE konusunda kendi kaynaklarını kullanarak gerekli çalışmaları yapmaları gerektiği aktarıldı. AR-GE projelerinin desteklenmesi için bankaların da AR-GE projelerine kredi verme politikalarını geliştirmeleri gerektiği konuşuldu.

Piyasaların gelişimi için ön koŐullar:

- Sermaye birikimi
- Sektörel bilgi
- AR-GE
- liberalizasyon
- derinleşmiş piyasa
- siyasi idare olarak özetlendi.

Türkiye olarak bu koŐulların bazılarında eksik olduğumuzu, ancak siyasi iradenin özel sektörün gelişimini destekliyor olmasının avantaj olarak kullanılması gerektiği belirtildi.

Yurtdışında şampiyon olacak firmalar yaratabilmek için bu şirketleri öncelikle Türkiye’de geliőtirmemiz gerektiği aktarıldı. Yatırım için gerekli fonların, kredilerin alınabilmesi için firmaların kendilerini geliőtirmesi ve güçlendirmesi gerektiğinin altı çizildi. Siyasi iradenin önemli olduğu, ancak bununla birlikte inovasyonun bir kültür haline getirilmesinin şart olduğu belirtildi.

DEİK ENERJİ İŞ KONSEYİ ÜYE PROFİLİ

Üye Faaliyet Alanları:

- Akaryakıt dağıtım
- Gaz ithalatı, toptan satış
- Elektrik üretim, dağıtım, ticareti
 - o Güneş enerjisi
 - o Rüzgar enerjisi
 - o Hidroenerji
 - o Jeotermal enerji
 - o Termik enerji
- Petrol lojistik ve depolama
- Petrol üretim ve arama
- Kaya gazı arama
- Kimyasal/fiziksel analiz hizmetleri
- Termik santral inşası
- Yenilenebilir enerji santrali kurulumu
- Rafineri ve boru hattı projeleri
- Enerji alanında hukuki danışmanlık hizmetleri
- Enerji/elektrik üretimi için ekipman üretim ve ticareti

Hedef B6lgeler:

Türkiye, Türkiye ile iletim enterkoneksiyonu olan bölge 6lkeleri, petrol ve doğalgaz potansiyeline sahip ve/veya enerji yatırımı ihtiyacı bulunan yakın coğrafya 6lkeleri

- Pakistan
- Rusya
- Ukrayna
- Macaristan
- Romanya
- Kosova
- Yunanistan
- Bulgaristan
- Tanzanya
- Uganda
- Mozambik
- Endonezya
- Doğu Akdeniz Bölgesi
- Avrasya/ Orta Asya 6lkeleri
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika 6lkeleri

Faal Olunan B6lgeler:

- Sudan
- Gürcistan
- Yemen
- Kuzey Irak
- Hollanda
- Almanya
- Türkmenistan
- Ukrayna
- Cezayir
- Nijerya
- Balkanlar

ÜLKE PROFİLLERİ

ALMANYA

GSYİH (Milyon \$) 3.800.000

KBGSYİH (\$) 45.056

Büyüme Oranı (%) 1,6%

Nüfus 80.822.200

Yüzölçümü (km²) 356.970

Başkent Berlin

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Almanya	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	4.747	44	519
Tüketim	2012	13.478	82	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	5,338	5,5	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Stoku ve Hareketleri

Almanya, doğrudan yabancı yatırımların (DYY) GSMH'ya oranı açısından çoğu kendisinden daha küçük ekonomiler olmak üzere diğer ülkelerden daha düşük bir orana sahipse de, DYY için dünyadaki en cazip ülkelerden biridir.

Almanya'da 7 değişik formda iş kurulması mümkündür:

1. Şahıs şirketi (Einzelkaufmann),
2. Şube (Zweigniederlassung),
3. Limited Şirket: GmbH (Gesellschaft mit beschränkter Haftung),
4. Adi Ortaklık: oHG (offene Handelsgesellschaft),
5. Komandit Ortaklık: KG (Kommanditgesellschaft),
6. GmbH & Co. KG
7. Anonim Şirket: AG (Aktiengesellschaft)

1. Almanya`da Şirket Kuruluşu ve Yönetimi /Kurulu ŐiŐletmenin Üstlenilmesi /Şirket Borsası

http://ec.europa.eu/youreurope/business/starting-business/setting-up/germany/index_en.htm

http://ec.europa.eu/youreurope/business/starting-business/taking-over/germany/index_en.htm

Şirket Devri ve Üstlenilmesi Hakkında Portal (Ortak Girişim)

<http://www.nexxt.org/>

<https://www.nexxt-change.org/Startseite/> (Veri Tabanı-Şirket Borsası)

<http://www.progruender.de/236.htm> (F. Almanya'daki Şirket Borsaları, Veri Tabanları, Portalların Listesi)

Almanya Ticaret ve Yatırım Ajansı-Germany Trade & Invest

<http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Investment-guide/establishing-a-company.html> (Yatırım ve Şirket Kuruluşu)

Konuyla İlgili Diğer Bilgi Kaynakları

1. Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı - Serbest Mesleğe Geçiş Portalı

<http://www.existenzgruender.de/tuerkisch/> (Türkçe)

2. Avrupa Türk İŞadamları ve Sanayicileri Derneği (ATİAD)'nin

Ađ Sayfasında verilen İŐte Bilgi - İŐyeri Kurma Bölüm

3. AB Ülkelerinde Şirket Kuruluşu ve Yönetimi

<http://ec.europa.eu/youreurope/business>

4. T.C. Berlin Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği

Tel: +49-30-278 98 00

E-Posta: wirtschaftsabteilung@t-online.de

AZERBAIJAN

GSYİH (Milyon \$) 94.418 (2014)

KBGSYİH (\$) 10.106 (2014)

Büyüme Oranı (%) 4.5 (2014)

Nüfus 9.342.000

Yüzölçümü (km²) 86.600

Başkent Bakü

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kaynak: Azerbaycan İstatistik Kurumu

Ülkeler ve Uluslararası Örgütler	2011 Yılı Bin Dolar	Pay (%)
İngiltere	1.403.569	44,6
ABD	450.822	14,4
Türkiye	124.992	4,0
Dünya Bankası	231.845	7,4
Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	165.358	5,2
Asya Kalkınma Bankası	75.635	2,4

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin 2009-2013 Yılları Arasında Sosyal-Ekonomik Kalkınması Devlet Programı'nın başlıca amacı ülkenin petrol dışı sektörün kalkınması, ekonominin çeşitlendirilmesi, dengeli ve dayanıklı bölgesel sosyal-ekonomik kalkınmanın sağlanması ve halkın refahının artırılmasıdır.

Azerbaycan esas itibariyle petrol ve doğal gazın üretim ve ticaretine bağlı bir ekonomik yapı arz etmesine rağmen, ülke yönetimi petrol dışı alanlarda yatırımların artırılarak, petrol dışı ekonominin GSYİH içerisindeki payını artırmayı hedeflemektedir. Ancak, Azerbaycan'ın kalkınma hamleleri önündeki en önemli engeli serbest piyasa ekonomi mantığının henüz yeterince anlaşılabilmiş olmayışıdır. Piyasada tekilci iktisadi tercihlerin etkinliği açıkça görülmektedir. İdare her ne kadar petrol dışı sektörlerin gelişmesini öngörmekteyse de bu düşüncenin gerçekleşmesinin zaman alacağı tahmin edilmektedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Azerbaycan	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	2.745	73	519
Tüketim	2012	0.549	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6,928	14,769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki İhaleler

Ülkedeki ihalelerle ilgili olarak Bakü Ticaret Müşavirliğimizin aşağıdaki linkinden bilgi alınabilir.

<http://www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=AZER&dil=TR&Submit=Giri%C5%9F>

BULGARİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 53.010

KBGSYİH (\$) 13.305

Büyüme Oranı (%) 0.80%

Nüfus 7.600.000

Yüzölçümü (km²) 111.002

Başkent Sofya

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Yabancı Yatırımlar

Kaynak: E.I.U b:Tahmin c:Öngörü

	2007	2008	2009	2010	2011b	2012c	2013c	2014c
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar dolar)	13,2	9,9	3,4	2,3	1,3	1,1	2,2	3,7
DYY / GSYİH (%)	31,3	19,2	7,1	4,9	2,5	2,1	4,1	6,5
DYY / Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı (%)	109,3	57	24,4	21,5	12,2	10,2	20	30,2
DYY İhracı (milyar dolar)	-0,3	-0,8	0,1	-0,2	-0,1	0	-0,2	-0,2
Net DYY (milyar dolar)	12,9	9,1	3,5	2,1	1,2	1	2	3,4
DYY Stoku (milyar dolar)	35,3	46,3	49,3	51,6	53	54,1	56,4	60,1

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Bulgaristan	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	.476	44	519
Tüketim	2012	0.776	82	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	9,099	5,5	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Ülkeler	2010
Hollanda	1.509
Belçika	193
Yunanistan	160
Almanya	148
Rusya	119
ABD	109
İspanya	57
Türkiye	18

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Sektörler	2010
Elektrik ve termal enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtımı	270
Ulaştırma, lojistik ve haberleşme	252
İnşaat	39
Oteller ve lokantalar	35
Madencilik	8

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satınalmalar

Şirket birleşmeleri ve satın almalar ile ilgili bilgilere Bulgaristan'da yayınlanan Dnevnik (www.dnevnik.bg) ve Kapital (www.capital.bg) gazeteleri vasıtasıyla ulaşmak mŐmkŐndŐr.

Ayrıca Bulgarca ve İngilizce yayınlanan Bulgarian Industrial Association isimli gŐnlŐk bŐlten de faydalanılabilir.

<http://old.bia-bg.com/>

CEZAYİR

GSYİH (Milyon \$) 214.258

KBGSYİH (\$) 5.614

BŐyŐme Oranı (%) 3,60%

NŐfus 38.161.000

YŐzŐlŐcŐmŐ (km²) 2.381.741

Başkent Cezayir

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Cezayir'de uygulanmakta olan ekonominin liberalleŐtirilmesi, dışa aŐılım ve dŐnya ile entegrasyon çabaları çerçevesinde, yabancı sermayenin Cezayir'e çekilmesine ve yabancı firmalar ile ortaklık ve yatırımlara öncelik verilmektedir. Bu suretle özellikle genç nüfus içerisindeki iŐsizliĐin azaltılması, know-how ve teknoloji transferinin gerçekleştirilmesi amaçlanmakta, diğer yandan ũlke ekonomisinin petrol ve doğalgaza olan bağımlılığının azaltılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi hedeflenmektedir.

Birleşmiş Milletlerin (UNCTAD) verilerine göre, Cezayir, yıllık yaklaşık 1,5 milyar Dolar ile en fazla doğrudan yabancı yatırım alan Afrika ũlkeleri içerisinde ilk 13 ũlke arasındadır. Bu yatırımların çok önemli bir kısmının enerji, sanayi (gıda, inşaat ekipmanları ve diğer basit montaja dayalı imalat), bayındırlık ve konut ve telekomünikasyon başta olmak ũzere hizmet sektörüne yŐneldiĐi bilinmektedir.

DŐzenlemeler yabancı yatırımların kâr transferlerini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Buna karşın 2013 Bütçe Yasası ile yabancı yatırımlara yönelik olarak yasal dŐzenlemelerde bazı esneklikler ve avantajlar getirilmiştir:

- Kamu iktisadi teŐekkŐlleri ile ortaklıklar kurma yoluna giden yabancı sermaye yatırımlarında, devlet teşviklerinden yararlanan yabancı yatırımcıların bu teşvik oranındaki parasal tutarı yeniden yatırıma yŐnlendirmeleri zorunluluğu kaldırılmıştır.

- Serbest dolaşıma giren hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinden elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı halinde, ithalat ve yurtiçi alım esnasında alınan vergilerin geri ödenmesi olarak özetleyebileceğimiz “Draw Back” kuralı getirilmiştir.

Cezayir’de yatırım teşvikleri Sanayi, KOBİ ve Yatırım Teşvik Bakanlığı’na bağlı Milli Yatırımların Geliştirilmesi Merkezi (ANDI) tarafından yürütülmektedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Cezayir	Afrika	Dünya
Üretim	2012	7.018	34	519
Tüketim	2012	2.015	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6,815	5,383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Şirketler

Cezayir’de imalat ve hizmet sektörlerinde kurulacak şirketlerde en az % 51, dış ticaret şirketlerinde ise en az % 30 yerel ortak payı aranmaktadır. Cezayir’de şirket kurma prosedürleri Milli Ticaret Sicil Merkezi (Centre National du Registre du Commerce-CNRC-<http://www.cnrc.org.dz/fr/index.php>) tarafından yerine getirilmektedir.

Yabancı Şirket (Şube) Kurulması

Cezayir’de kurulacak şirket, ana şirketin bir şubesi olacak ise, ana firmanın tüm dokümanlarının tercüme edilip, Dışişleri Bakanlığı tarafından tasdik edilmesi ve Ticaret Bakanlığı’na verilmesi gerekmektedir.

Yabancı firma tüm sermayesini ve kazancını transfer etme hakkına sahiptir. 2009 yılında yürürlüğe giren yeni mevzuat çerçevesinde, Cezayir’de yatırım yapmak ve/veya şirket kurmak isteyen yabancı inşaat ve/veya üretime yönelik firmalara 51/49 kuralı (*yabancı yatırımlarda şirket payının %51’inin Cezayir vatandaşlarına ait olması zorunluluğu*), ithalat-ihracat firmalarına ise 70/30 kuralı (*yabancı yatırımlarda şirket payının %30’unun Cezayir vatandaşlarına ait olması zorunluluğu*) kapsamında yerli ortak bulma zorunluluğu getirilmiştir. %51 veya %30 yerli ortak özel şirket olabileceği gibi kamu şirketi de olabilmektedir.

%51'lik bölüm güvenilir Cezayirli özel bir ortağa da verilebilmekte veya kamu ve özel olmak üzere birkaç firmaya da dağıtılabilmektedir. Dağıtılması durumunda %49'luk hisseye sahip olacak Türk şirketi hisse çoğunluğunu da elinde tutabilecektir. Öte yandan özel ortak kağıt üstünde görülebilir ve yönetime müdahil olmayabilir. Söz konusu ortağın %51 hisse sahibi olarak şirkete müdahale etme ve hatta el koyma ihtimali de vardır.

ENDONEZYA

GSYİH (Milyon \$) 870.275

KBGSYİH (\$) 3.509

Büyüme Oranı (%) 5.70%

Nüfus 247.954.000

Yüzölçümü (km²) 1.904.443

Başkent Cakarta

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ülkeye yabancı sermaye girişinde son yıllarda artış gözlenmektedir. Gerek portfolyo gerekse doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında artış bulunmaktadır. 2007 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik amacıyla yeni yasa uygulamaya konmuştur.

Yatırım Koordinasyon Kurulu yetkililerinin yaptığı açıklamaya göre, 2011 yılının ilk üç çeyreğinde ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yılın aynı dönemine göre % 27,3 oranında artarak 181 trilyon Rp'den 229,9 trilyon Rp'ye ulaşmıştır.

Yabancı Yatırımlar (Milyon ABD Doları)

Kaynak: BKPM (Indonesia Investment Coordinating Board)

Yıllar	Yabancı Sermaye Miktarı	Proje Sayısı
2007	10.341	982
2008	14.871	1.138
2009	10.815	1.221
2010	16.214	1.244
2011	18.213	-

Bölgelere Göre Yabancı Yatırımlar, 2011

Kaynak: BKPM (Indonesia Investment Coordinating Board)

Bölge	Toplam Yatırım (milyar \$)
Jakarta	4,8
Batı Java	3,8
Banten	2,2
Papua	1,3
Doğu Java	1,3
Toplam (Diğerleri Dahil)	18,2

Sektörlere Göre Yabancı Yatırım, 2011

Kaynak: BKPM (Indonesia Investment Coordinating Board)

Sektör Adı	Yatırım Değeri (milyar \$)
Taşımacılık, depolama ve iletişim	3,8
Madencilik	3,6
Elektrik, gaz, su tedariki	1,9
Metal, makineler ve elektronik	1,8
Kimyasallar ve ilaç sanayi	1,5

Türk Yatırımları

2010 yılı itibariyle, Endonezya'da 14 Türk firmasınca 70 milyon \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Türk firmaları tarafından yapılan önemli bir yatırım alanı madencilik olup, Kalimantan'da faaliyette bulunmaktadır. Beş Türk firmasınca kömür çıkarılması konusunda yatırım yapılmış bulunmaktadır. Ayrıca, bir firmamızda Cakarta yakınında elektrik malzemesi üreten bir tesis kurmuştur.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Endonezya	Asya Pasifik	Dünya
Üretim	2012	14.399	154	519
Tüketim	2012	6.319	199	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6,637	7,78	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Sektörlere Göre Yabancı Yatırım (2008)

Kaynak: bkpm (Indonesia Investment Coordinating Board)

Sektör Adı	Proje sayısı	Yatırım Değeri (milyon \$)
Metal, makineler ve elektronik	141	1.281
Motorlu araçlar	47	756
Kauçuk ve plastik sanayi	50	272
Metal dışı madenler sanayi	11	266

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Hükümet yasalar yoluyla Batam, Bintan ve Karimun adalarının serbest ticaret ve serbest liman bölgeleri olmasını kararlaştırmıştır. Bu bölgeler Riau Adaları Bölge Valisi başkanlığındaki bölge yönetimince yönetilmektedir. Her bölge ayrıca oluşturulan bölge idarelerince işletilmektedir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Yabancı şirket kurulabilmesi için Yatırım Koordinasyon Kuruluna müracaat edilmesi gerekmektedir. Mevcut yatırım yasasına göre yabancılar gayrimenkul edinmemektedir. Çok sayıda işçi istihdam eden, öncelikli sektörlerde olan, altyapı geliştirilmesini içeren, teknoloji transfer eden, sınır ve uzak alanlarda yapılan yatırımlarda; gelir vergisi indirimi, ülkede üretimi olmayan sermaye malları için gümrük vergisi ve katma değer vergisi muafiyeti veya indirimi, belirli bir dönem için hammadde ve ara mallarından gümrük vergisi alınmaması, hızlı amortisman, emlak vergisi indirimi gibi teşvikler uygulanabilmektedir. Ancak, standart bir uygulama olmayıp, proje bazında değerlendirmeler Yatırım Koordinasyon Kurulunca yapılmaktadır.

FAS

GSYİH (Milyon \$) 105.101

KBGSYİH (\$) 3.199

Büyüme Oranı (%) 4.54%

Nüfus 32.853.000

Yüzölçümü (km²) 71.850

Başkent Rabat

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda artış gözlemlenmektedir. En fazla yabancı yatırım çeken alanlar turizm, gayrimenkul, telekomünikasyon, ulaşım ve sanayi sektörleridir. Fransa en önemli yatırımcı ülkedir.

Moroccon Investment Development Agency (AMDI), Sanayi Bakanlığı'na bağlı bir kurum olup, yatırım teşviklerinden sorumludur. Yatırım sistemi liberal olup, pek çok sektör özel yatırıma açıktır. Bununla birlikte, devletin tekel olduğu fosfat üretimi, atık yönetimi, toptan sebze meyve dağıtımı, yerli ve yabancı yatırımcıya kapalıdır. Yatırımlarla ilgili olarak Fas makamlarınca son dönemde klasik hukuki uygulamalar çerçevesinde formalitelerin olabildiğince azaltıldığı bir sistem uygulamaya konulmuştur. Fas'ta yatırım imkânlarına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi alabilmek için <http://www.invest.gov.ma/> web sayfalarının ziyaret edilmesi faydalı olacaktır.

Ülkedeki Serbest Bölgeler

Fas'ta mevcut durum itibariyle sadece Tangiers'de bir adet serbest ihracat bölgesi (free export zone) bulunmaktadır. Burada faaliyet göstermek isteyen firmaların tarım sanayi, kimyasal ürünler, metal ürünler, elektrik-elektronik sanayi ya da belirtilen sektörlerle ilgili hizmetler sektörlerinden en az birinde iştigal etmesi ve üretiminin büyük çoğunluğunu ihraç etmesi gerekmektedir. Tangiers Serbest İhracat Bölgesi'nde 400 civarında firma faaliyette bulunmaktadır. Serbest İhracat Bölgesinde yer alan firmalar pek çok vergi avantajından yararlanabilmektedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Fas	Afrika	Dünya
Üretim	2012	.031	34	519
Tüketim	2012	0.690	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	2,981	5,383	7,413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Yabancı yatırımcılara sağlanan vergi ve benzeri avantajlar ise genel olarak;

- 27 milyon Euro üzerindeki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına, 250'den fazla kişi istihdam edilmesi, teknoloji transferi yapılması ve çevrenin korunmasına katkı sağlaması kaydıyla devlet tarafından arsa bedelinin yüzde 20'si ve toplam yatırımın yüzde 5'ine kadar altyapı yatırımı teşviği sağlanmaktadır.
- Kalkınmada öncelikli belirli bölgelerde yapılacak ihracata yönelik yatırımlar için beş yıl süreyle gelir ve kurumlar vergisinde yüzde 50 indirim uygulanmaktadır.

GÜRCİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 16.100

KBGSYİH (\$) 3.643

Büyüme Oranı (%) 3.60%

Nüfus 4.500.000

Yüzölçümü (km²) 69.700

Başkent Tiflis

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Gürcistan	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	.081	73	519
Tüketim	2012	0.174	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	9,018	14,769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

12 Kasım 1996 tarihinde onaylanan “Yatırımların Teşviki ve Korunması Kanunu” ile yabancı yatırımlar garanti altına alınmıştır. Söz konusu Kanun uyarınca Gürcü vatandaşların yatırımlarına tanınan hak ve kolaylıkların aynılarının yabancı yatırımlara da tanınması öngörülmektedir. Yüzde yüz yabancı sermayeli firma kurulabilmektedir. Yabancı yatırımcıların tarım arazisi satın alması yasaklanmış, 49 yıllığına kiralanmasına olanak tanınmıştır.

Ortaklığa Katılma ya da Firma Kurma Şartları:

Firmaların ticari ortaklıklar kurmaları önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Yatırımcılar şahıs, kolektif, limited veya anonim şirket kurabilecekleri gibi ülkelerindeki firmalarının bir şubesini de Gürcistan’da açabilirler. Ülkede firma kurmak ya da bir ortaklık ilişkisi kurmak isteyen yatırımcıların şirket merkezinin bağlı bulunduğu bölge mahkemelerine başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

Gürcistan’da yabancı yatırımlar, 12 Kasım 1996 tarihinde onaylanan “Yatırımların Teşviki ve Korunması” Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu Kanun’da yatırımın tanımı yapılarak, yabancı yatırımcılara Gürcü vatandaşlara tanınan hak ve kolaylıkların aynılarının tanınması öngörülmüştür.

2003 yılında ülkede yaşanan “Gül Devrimi” ile birlikte yeni göreve gelen hükümet tarafından yabancı sermaye için ülkeyi cazip hale getirmek üzere bir takım önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda hazırlanan yeni Vergi Kanunu ile vergi mevzuatı basitleştirilirken, bazı vergiler uygulamadan kaldırılmıştır.

Özellikle Baku – Tiflis – Ceyhan Boru Hattı (BTC) kapsamında yapılan yatırımların da olumlu etkisiyle son iki yıl içerisinde Gürcistan’a gelen sabit yabancı sermaye miktarında artış görülmektedir. Nitekim, 1995 – 2002 yılları içerisinde ülkeye gelen toplam yabancı sermaye miktarı kadar yabancı sermaye girişi sadece 2004 yılında olmuştur. Ayrıca, Gürcistan’da yatırımlara Türkiye benzeri bir teşvik sistemi uygulanmamaktadır.

HOLLANDA

GSYİH (Milyon \$) 800.007

KBGSYİH (\$) 47.633

Büyüme Oranı (%) -0.81%

Nüfus 16.795.000

Yüzölçümü (km²) 41.526

Başkent Amsterdam

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Geçmiş yıllarda Hollanda'ya gelen DYY miktarı ekonomik canlanma ve ardından gelen krizlere bağlı olarak güçlü bir şekilde dalgalanma göstermiştir. Şirket satın almalarının ve birleşmelerinin kaynağını oluşturduğu kredi odaklı büyümenin gerçekleştiği 2007 yılında Hollanda'ya gelen DYY miktarı 119,6 milyar dolar olmuştur. 2008 yılında ise yaşanan finansal kriz ile birlikte yabancı yatırımcılar sermaye yatırımlarının bir kısmını alıp kaçmışlardır ve toplam DYY miktarı 4,6 milyar dolarda kalmıştır. Hollanda DYY açısından sürekli bir cazibe merkezi olmuştur. Ülke, 2012 sonu itibarı ile 558,3 milyar dolarlık DYY stoku ile AB'nin en büyük DYY destinasyonlarından birisidir. Bu durum DYY stokunun GSYİH'ye oranına bakıldığında daha iyi ortaya çıkmaktadır; 2012 itibarıyla %72,4.

2013- 18 arası dönemde DYY akımlarının normal düzeyde seyretmesi beklenirken net DYY miktarının negatif olacağı beklenmektedir. Devam eden Avro Bölgesi Krizi dolayısıyla en güvenilir olan yerlerde bile yatırımların güvenilirliği belirsizliğini koruduğundan Hollanda'ya gelen DYY'larda da dalgalanmalar görülmesi olasıdır.

Yabancı Yatırımlar

Kaynak: EIU

	2009a	2010a	2011a	2012a	2013b	2014c	2015c	2016c	2017c	2018c
Gelen DYY	34,3	-7,7	20,3	6,7	20	19,3	17,8	16,9	15,5	14,9
Gelen DYY'lerin GSYİH'ye Oranı (%)	4,3	-1	2,4	0,9	2,5	2,4	2,2	2,1	1,9	1,7
Gelen DYY'lerin Brüt Sabit Yatırımlara Oranı (%)	22,6	-5,7	13,6	5,1	15,5	14,2	13,2	12,2	10,8	10,2
Giden DYY	-28,8	-69,9	-41,6	1,1	-30	-32,2	-35,5	-39,6	-39,8	-39,8
Net DYY	6	-77	-21,4	7,7	-10	-12,9	-17,7	-22,7	-24,3	-24,8
DYY Stoku	623,1	581,2	629,7	558,3	578,3	597,6	615,4	632,2	647,8	662,7
Kişi Başına DYY Stoku	37.795	35.067	37.806	33.371	34.463	35.519	36.475	37.365	38.164	38.912
DYY Stokunun GSYİH'ye Oranı	78	74,7	75,5	72,4	72,2	73,1	77,5	78,3	77,5	77,6

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Hollanda'ya yönelen doğrudan yabancı sermaye yatırım stoklarının %62'si AB kaynaklıdır. Avro Bölgesi merkezli firmalar ise DYY stoklarının neredeyse yarısını (%46) ellerinde bulundurmaktadır.

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Hollanda'daki DYY Stoku sektörler göre incelenecek olursa en çok DYY stokunun (%26,5) Madencilik, petrol ve kimya sektöründe bulunduğu görülmektedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Hollanda	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	2.790	44	519
Tüketim	2012	4.077	82	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6,975	5,5	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Hollanda diğer AB Ülkeleri ile kıyaslandığında, yabancı kişi ya da kuruluşların şirket kurması ve ticari faaliyette bulunması açısından daha esnek ve liberal bir ortam sunmaktadır. Yabancılar genelde limited şirket türünü tercih etmektedirler. Hollanda yasalarına göre limited şirket kurulabilmesi için tek kurucu ortağın olması yeterlidir. Türkiye ile Hollanda arasında "Yatırımların Karşılıklı Teşviki" ve "Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması" mevcuttur.

Şirketin kurulabilmesi için, şirket merkezinin bulunacağı yerdeki Ticaret Odasına ön müracaatta bulunulması, şirketin türüne ve özellikle faaliyet alanına göre gerekli bilgi ve belgelerin temin edilmesinde yarar bulunmaktadır. Ticaret Odası'ndan temin edilecek bilgiler kapsamında hazırlanacak belgeler ile yetkili bir notere müracaat edilmesi zorunludur.

Merkezi yurtdışında bulunan bir tüzel kişiliğin, Hollanda'da şube veya temsilcilik açmak suretiyle faaliyette bulunması da mümkündür. Şube kurulması şirket kurulmasına göre daha az zaman almaktadır. Şube ve temsilcilik açılabilmesi için, noter işlemleri gerekli olmayıp, şubenin açılacağı bölgedeki Ticaret Odasında, ticaret siciline kayıt yaptırmak gereklidir.

IRAK

GSYİH (Milyon \$) 233.537

KBGSYİH (\$) 5.513

Büyüme Oranı (%) 4.50%

Nüfus 33.700.000

Yüzölçümü (km²) 441.839

Başkent Bağdat

IRAK'IN DIŞ TİCARET POLİTİKASI & TARİFELER

IRAK'IN İTHALATI

Irak'a ithalatta gümrük vergisi oranı genelde %5 olup, ihracat faturasının CIF bedeli üzerinden tahsil edilmektedir. (KDV veya ÖTV uygulaması bulunmamaktadır) Ancak 2014 yılı Ocak ayında Irak Hükümeti, lüks tüketim sayılabilecek bazı ürünler için gümrük vergi oranlarını değişik oranlarda artırmıştır.

Türkiye'nin Irak'a ihracatı, ağırlıklı olarak karayoluyla Habur Gümrük Kapısı üzerinden yapılmaktadır. Habur'un muadili olan İbrahim Halil Gümrük Kapısındaki işlem ve faaliyetler tamamen kuzey bölgesi yerel idaresinin kontrolünde ve yetkisindedir. Dolayısıyla İbrahim Halil gümrük kapısındaki uygulamalar ve maruz kalınacak sorunlar için kuzey bölgesi yerel gümrük idaresi ile temasa geçilmesi gerekmektedir.

Kuzey bölgesi firmalarının ihracat/ithalat belgeleri ilgili yerel idare tarafından düzenlenmektedir. Hükümet, yerli üretimin korunması tedbiri kapsamında dönemsel olarak bazı ürünlerin ithalatına yasak getirebilmektedir.

IRAK'IN İHRACATI:

Irak'ın ihracatının yaklaşık %96'sını ham petrol oluşturmaktadır. İhracatta tek yetkili kurum Petrol Bakanlığıdır (SOMO).

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Irak	Orta Doğu	Dünya
Üretim	2012	5.668	76	519
Tüketim	2012	1.517	31	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6,536	11,273	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

İRAN

GSYİH (Milyon \$) 366.259

KBGSYİH (\$) 4.751

Büyüme Oranı (%) -1.70%

Nüfus 80.840.713

Yüzölçümü (km²) 1.648.195

Başkent Tahran

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

İslâm devrimi sonrasında yabancı sermayenin yasaklandığı İran'da, 3. ve 4. Beş Yıllık Kalkınma Plânları ile birlikte yatırım ortamı iyileştirilerek yabancı sermaye girişinin önü açılmıştır. 2002 yılında yürürlüğe giren Yabancı Yatırım Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) ile, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transferi devlet garantisi altına alınmıştır. Özellikle petrol, doğal gaz ve petrokimya sektörlerinde dış yatırıma önem veren İran Hükümeti, yabancı sermaye lisansı alan şirketlerin yatırımını sigortalamakta; savaş gibi olağanüstü durumlarla fabrikası kapanan yatırımcılara yatırım bedelini geri ödemeyi taahhüt etmektedir.

Yeni Kanun kapsamında yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler % 60'lardan % 20'lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 10–15 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüştür. Diğer taraftan, yatırımın İranlı bir ortakla gerçekleştirilmesi halinde yatırımın mahiyetine göre % 80'ine varan oranlarda İran bankalarından uzun vadeli ve düşük faizli kredi temin etme imkânı sağlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için: www.investiniran.ir

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

İran'da Kish, Queshm, Chabahar, Aras, Arvand ve Bandar Anzali olmak üzere 6 adet serbest ticaret bölgesi bulunmaktadır. Yabancı sermayenin teşviki amacıyla tasarlanan Serbest Ticaret Bölgelerinde yabancılara % 100 sermaye mülkiyet hakkı, 15 yıllık vergi muafiyeti ve vize kolaylıkları tanınmakta, ayrıca elde edilen karlar serbestçe transfer edilebilmektedir.

İran'ın iç bölgelerinde yer alan Özel Ekonomik Bölgeler (Special Economic Zones), yatırımcılara daha cazip yatırım ve altyapı koşulları sunmaktadır. Toplam 17 adet Özel Ekonomik Bölge bulunmaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	İran	Orta Doğu	Dünya
Üretim	2012	14.782	76	519
Tüketim	2012	9.511	31	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	11,809	11,273	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

İran'da bulunan tüzel kişiliğe haiz ticarî şirket türleri (kollektif şirket, komandit şirket, anonim şirketi, limited şirketi ve kooperatifler) Türk Ticaret Kanununda tanımlanan ticaret şirketleri ile benzerlik göstermektedir.

İran'da Şube ve Temsilcilik Açılması

İran'da temsilcilik açılması için başvuruların İran Maliye Bakanlığı'na bağlı olan Şirket Tescil Dairesine yapılması gerekmektedir. Yabancı şirketlerin kendi ülkelerinde resmi olarak tescil edildikten sonra İran'da şube tesis edebilecekleri belirtilmiştir. Yönetmelik uyarınca tescil işlemleri Tahran Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne bağlı Şirket Tescil Dairelerinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ülkedeki İhaleler

İran'da açılan kamu ihaleleri ve uluslararası projelere ilişkin duyurular, İran İhale Kurumu'nun web sitesinden takip edilebilir. www.iranntender.com

KAZAKİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 217.100

KBGSYİH (\$) 12.456

Büyüme Oranı (%) 5.90%

Nüfus 17.400.000

Yüzölçümü (km²) 2.724.900

Başkent Astana

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kazakistan, bağımsızlıktan bu yana doğrudan yabancı yatırım çekmekte başarılı olmuştur. Ülke, Orta Asya'daki toplam doğrudan yabancı yatırımların %80'den fazlasını çekmiştir. Doğrudan yabancı yatırım artışı başta Kaşagan yatakları olmak üzere hidrokarbon alanlarındaki gelişmeler sayesinde olmuştur.

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülke	2010	2011	2012
Hollanda	7.310,3	8.803,9	8.510,0
Çin	1.717,6	1.627,5	2.374,3
İsviçre	547,3	471,1	2.007,0
ABD	1.810,9	1.117,1	1.981,4
Birleşik Krallık	1.098,0	1.009,8	1.285,1
Fransa	1.561,4	1.571,3	1.164,2
Rusya Federasyonu	951,6	999,7	748,9
Almanya	201,9	404,8	676,6
Türkiye	95,3	127,1	201,6

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

- Tarım
- Kimya Sanayi
- Metalürji
- Elektrik Enerjisi
- Lojistik

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Özel ekonomik bölgelere ilişkin kanun 1996 yılında uygulamaya konmuş olup, serbest bölgelerde yabancı firmalar, Kazak firmaları ile eşit haklara sahiptir.

Ülkede hâlihazırda Astana-New City, Aktau, Ontustyk, Petrochemical Park, Burabay, Pavlodar, Saryarka, Innovation Technology Park, Khorgos özel ekonomik bölgeleri bulunmaktadır. (www.invest.gov.kz)

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Kazakistan	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	6.085	73	519
Tüketim	2012	2.587	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2012	12.843	14.769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

1 Mart 1995 tarihli Medeni Kanun'a göre yabancı ve yerel yatırımcıların Kazakistan'da çeşitli türlerde şirket kurmaları mümkündür. Söz konusu şirket türleri: tam ortaklıklar, sınırlı/karma ortaklıklar, sınırlı sorumluluk ortaklıkları (limited şirketler), anonim şirket, temsilci ofis ve şubelerdir. Ülkede yabancı yatırımcılar tarafından en fazla tercih edilen şirket türü limited şirket türüdür.

Kazakistan'da Şirket Kurma Prosedürleri

Kayıt işlemi Adalet Bakanlığı'nın yerel daireleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurulacak şirketin kaydı için gerekli başvuru sürecinde Adalet Bakanlığı'na teslim edilmesi gereken belgeler bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı bahse konu dokümanları istatistik ve vergi makamlarına iletmektedir. Bu sürecin tamamlanmasından sonra şirket kayıt belgesi ile birlikte bir istatistik kartı ve vergi kayıt belgesi almaktadır. Şirketlerin banka hesabı açtırmaları önünde bir engel bulunmamakta olup, banka hesaplarının sayısında da bir kısıtlama bulunmamaktadır.

KIRGIZİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 7.100

KBGSYİH (\$) 1.321

Büyüme Oranı (%) 10.50%

Nüfus 5.500.000

Yüzölçümü (km²) 198.500

Başkent BiŐkek

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Kırgızistan'da 4 adet Serbest Ekonomi Bölgesi faaliyette bulunmaktadır. Bunlar sırayla BiŐkek, Karakol, Narın ve Maymak Serbest Ekonomi Bölgeleridir

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

1 Nisan 2009 tarihinde benimsenmiş olan ve Ülkede yabancı yatırımcıların şirket kurmasını kolaylaştıran yeni sistemde yalnızca Adalet Bakanlığı'na başvuru yapılarak prosedür tamamlanmaktadır.

Primer Enerji Tüketimi (Katrilyon btu)

	Tarih	Kırgızistan	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	0.150	73	519
Tüketim	2012	0.241	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	19.803	14.769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

KOSOVA

GSYİH (Milyon \$) 6.238

KBGSYİH (\$) 2.500

Büyüme Oranı (%) 5.90%

Nüfus 2.100.000

Yüzölçümü (km²) 10.908

Başkent Priştine

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

2001-2006 yılları arasında Kosova'da doğrudan yabancı yatırımlar yıllık ortalama 100 milyon Euro civarında, 2008 yılında ise 366,5 milyon Euro civarında gerçekleşmiştir. 2010 yılı verileri itibarı ile Kosova'da 3.523 yabancı ve karma mülkiyetli şirket bulunmaktadır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Kosova'da ticari faaliyet gösteren şirketlerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı-Ticaret Sicil Ajansı'na (KBRA) kayıt yaptırması gerekmektedir.

Kayıt ücreti, şahıs şirketleri için 5, diğer şirketler için 20 Euro olarak değişmektedir. Kayıt işlemlerinin tamamlanması yaklaşık 23 gün sürmekte olup diğer bölge ülkeleri ile kıyaslandığında kısa bir süre olarak değerlendirilmektedir. Şirket gerektiğinde 1 yıl içinde kapatılabilir ve bunun maliyeti de sermayenin %18'i ile sınırlıdır.

LİBYA

GSYİH (Milyon \$)138.000

KBGSYİH (\$)26.680

Büyüme Oranı (%)12,6%

Nüfus5.172.231

Yüzölçümü (km²)1.759.540

BaşkentTrablus

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Yabancı sermaye girişine 2005 yılı başından itibaren izin verilmiştir.

Yabancı yatırımcıların Libyalı firmalarla ortaklık kurarak yatırıma yönelmeleri desteklenmekte ve bu tür yatırımlara öncelik verilmektedir. 2004/147 sayılı Başbakanlık “Kararı” ile de yabancı sermayenin (istismara) yatırım yapmasına izin verilen sektörler belirlenmiş bulunmaktadır.

- Ulaştırma
- Sağlık
- Sanayi
- Eğitim
- Ziraat
- Denizcilik

Dışa açılma ve piyasa ekonomisine geçiş dönemi içinde bulunan Libya’da petrol ve ona bağlı diğer endüstriler dışında gelişmiş endüstri kolu bulunmamaktadır. Yabancı sermaye yatırımları ile ilgili yetkili tek kurum olan Libya Yabancı Sermaye Kurulu'nun (<http://investinlibya.ly>) web sitesinde de hem mevzuat hemde yatırım olanakları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Libya	Afrika	Dünya
Üretim	2012	1.323	34	519
Tüketim	2012	0.568	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	9.963	5.383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Misuratah Serbest Bölgesi

Serbest Bölgede Sağlanan Teşvik ve Avantajlar

- Sermayenin ve malların Serbest Bölge ile yabancı ülkeler arasında dolaşımı denetime ve gümrük vergisine tabi değildir.
- 5 yıllığına sağlanan gelir vergisi muafiyeti üç yıl daha uzatılabilir.
- Bölgedeki faaliyetlerden elde edilen kazançlar yeniden yatırıma dönüştürülürse aynı muafiyetten yararlanır.
- Muafiyet dönemindeki zararlar gelecek yıllara aktarılabilir.
- Serbest bölgedeki projeler millileştirmeye karşı yasal koruma altındadır. Ayrıca buradaki tesisler başka yere götürülebilir.

Bu konudaki yasanın tamamına http://www.investinlibya.com/en_misrata.htm web adresinden ulaşmak mümkündür.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Yabancı sermayeyi teşvikte petrol sektörü ve diğer sektörler için iki ayrı düzenleme mevcuttur. Libya'ya yönelik projesi olanlar ya doğrudan bu Kurula veya ülkelerindeki Libya Halk Büroları'na başvurabilirler.

Bu yasanın alanına giren projelere sağlanan imkanlar şunlardır:

- Projenin uygulanması için gereken makine ve aletler, her türlü gümrük vergisi ve harçtan muaftır.
- Projeye konu materyal, yedek parça ve hammaddeler beş yıllık bir süre için her türlü gümrük vergisi, diğer vergi ve harçlardan muaftır.
- Projede üretilen ürünler ihracatta her türlü vergi ve harçlardan bağımsızdır.
- Beş yıllık bir süre için gelir vergisinden muaftır.
- Projenin inşası ve işleyişi için gereken gayri menkulü satın alma ve/veya kiralama hakkı mevcuttur.
- Yatırılan sermayenin; proje süresi bitiminde, tasfiye sonrasında, satış sonrasında veya lisansın verilmesinden itibaren beş yıl geçtikten sonra ülke dışına çıkartabilir.
- Yatırım gereği Libya'da bir şirket kurulması gerektiğinde bu şirket Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na veya ticaret odasına kayıt zorunluluğundan muaftır.

Ülkedeki İhaleler

Libya'daki uluslararası ihaleler aşağıdaki sitelerden takip edilebilir.

- <http://www.libyaninvestment.com/libya-tenders> (ücretli)
- <http://www.libyaonline.com/business/pages.php?cid=99> (ücretsiz)

- Dış Ticaret Müsteşarlığı (www.dtm.gov.tr / Dış Talepler Bülteni) (ücretsiz)
- İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (www.igeme.gov.tr / Dış Ticaret Bülteni) (ücretsiz)

MACARİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 149.210 (2014)

KBGSYİH (\$) 15.038 (2014)

Büyüme Oranı (%) 2.8

Nüfus 9.922.000

Yüzölçümü (km²) 93.030

Başkent Budapeşte

Yabancı Yatırımlar

Kaynak: Birleşmiş Milletler

Yıl	Milyon Dolar
2007	3.9
2008	6.3
2009	1.9
2010	2.1
2011	5.7
2012	13.4

2004 itibariyle kurumlar vergisi oranının % 18'den % 16'ya çekilmesi, eğitim ve AR-GE maliyetlerinin azaltılması, kalkınmaya yönelik daha avantajlı uygulamaların hayata geçirilmesi ve AB fonlarından da kaynak aktarımının gerçekleşmesiyle, Macaristan'a AB üyeliği ertesinde de doğrudan yabancı sermaye (FDI) girişinin devam ettiği görülmektedir. Ayrıca, Macaristan kişi başına düşen yaklaşık 7.310 dolarlık rakamla, MDAÜ arasında kişi başına en fazla yabancı sermaye çeken ülkeler listesinde 2. sıralarda yer almaktadır.

Macaristan'a giriş yapan doğrudan yabancı sermayenin ülkelere göre dağılımına ilişkin bakıldığında, Macaristan'a gelen doğrudan yabancı sermayenin yaklaşık % 79'luk kısmının AB kaynaklı olduğu görülmektedir.

Macaristan'daki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının (yeniden yatırımlar-re-investments- hariç) sektörel dağılımı incelendiğinde, giriş yapan yabancı sermayenin yaklaşık % 36'sına tekabül eden 19.5 milyar euroluk bölümünün imalat sanayine geldiği görülmektedir. Öte yandan, hizmetler sektöründe yapılan toplam yabancı

sermaye yatırımları 31.1 milyar euro olup, bu rakam ülkeye çekilen toplam yabancı sermayenin % 56'sına tekabül etmektedir. Tüm bu rakamlardan da anlaşılacağı, Macaristan'da doğrudan yatırımların en yoğun olduğu sektörlerin başında imalat sanayi gelmektedir. Bu kapsamda dünyadaki en büyük 30 otomotiv üreticisinin 15'i üretimlerini Macaristan'da gerçekleştirmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren toplam yabancı sermayeli firma sayısı ise 121'dir.

Bazı uzmanlarca, ülkedeki pazar ekonomisinin önümüzdeki 10 yıl içinde daha net, belirgin bir hale gelmesi, başta sağlık sektörü olmak üzere yapılacak kamu reformları neticesinde yeni sektörlerle gelecek yabancı sermaye yatırımları ve çokuluslu şirketlerin stratejik dağılımının yeniden belirlenecek olması gibi faktörlerin, ülkeye girecek olan doğrudan yabancı sermaye miktarına olumlu katkı yapacağı öngörüsü yapılmaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Macaristan	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	0.392	4	519
Tüketim	2012	1.024	82	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6.197	5.500	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar

Kaynak: Macaristan Ticaret ve Yatırımları Geliştirme Ajansı

Ülkeler	Pay, %
Almanya	25
Hollanda	14
Avusturya	13
ABD	5

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Macaristan'ın 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyeliği ile birlikte, Topluluk Gümrük Kodu yürürlüğe girmiş olup, söz konusu mevzuat uyarınca, üye ülkeler Topluluğun gümrük alanının belli bölgelerini serbest bölgeler olarak belirleyebilmekte ya da serbest antrepo oluşturmaya yönelik karar alabilmektedir. Ayrıca yetkililer, üyelik öncesi Macaristan'da serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmaların çok büyük bir oranının (%90'dan

fazlası) AB üyesi ölkelere yönelik faaliyette bulunduğunu, bu kapsamda AB'ye katılım ertesinde söz konusu firmalar açısından serbest bölgelerde faaliyette bulunmanın avantajını yitirdiğini belirtmiŐlerdir.

Yukarıda da belirtilen hususlar ışığında, AB üyeliği ertesinde mevcut durumda Macaristan'da "serbest bölge" uygulaması bulunmamaktadır.

Ölkede İŞ Kurma Mevzuatı

Macaristan'da firma kurmak için önce firma tipi seçilmeli, adı belirlenmeli ve seçilen ismin başka bir firma adına kayıtlı olup olmadığının Tescil Mahkemesi'nce kontrolünün yapılmasının ardından bir avukat tarafından "Şirket Kuruluş Belgesi-ŐKB"nin (the Articles of Incorporation ya da the Deed of Foundation) hazırlanmalı ve hazırlanacak bu belge bir avukat, yasal danışman veya bir noter tarafından tasdik edilmelidir.

Macar kanunlarına göre, Macaristan'da kurulan tüm şirketlerin "tescil" ettirilmesi, bunun için ise, őKB'nin imzalanmasından itibaren 30 gün içinde "Macaristan Tescil Mahkemesi"ne başvurulması gerekmektedir. Başvurunun elektronik ortamda yapılması zorunluluğu getirilmiŐ olup, bu yöntem kullanıldığında hem başvuru maliyeti aŐađıya çekilmekte hem de başvurunun onaylanması süresini 30 günden 7 güne indirebilmektedirler.

Tescil Mahkemesine kayıt olan şirket aynı zamanda, yerel belediyelere, Devlet Vergi Ofisi, Merkezi İstatistik Ofisi ve Sosyal Güvenlik Otoritesi'ne de kayıt olmak zorundadır.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Macaristan'a yatırım yapılması durumunda ödenecek verginin maksimum %80'i tutarı kadarı vergiden düşülebilmektedir. Vergi teŐviklerinin uygulanmasında maksimum süre 10 yıldır. TeŐviklerde uygulanan oranlar bölgelere göre değişmektedir. Bölgelere göre uygulanan maksimum muafiyet oranları şöyledir: Budapeşte:%25, Pest Bölgesi:%30, Batı Trans Tuna:%50, Macaristan'ın diğer tüm bölgeleri %50. Yukarıdaki oranlara orta büyüklükteki firmalar için %10, küçük firmalar için %20 ilave yapılmaktadır.

MISIR

GSYİH (Milyon \$) 284.860 (2014)

KBGSYİH (\$) 11,261 (2014)

Büyüme Oranı (%) 2.2% (2014)

Nüfus 85.374.000

Yüzölçümü (km²) 1.001.450

Başkent Kahire

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Mısır, düşük işçi ve enerji ücretleri ve ikili/çok taraflı ticaret anlaşmaları ile yatırımlar için cazip bir ülke konumundadır. 2013 yılında Mısır'a 5,5 milyar dolar tutarında doğrudan yabancı yatırım girişi olmuştur. 2013 itibariyle ülkedeki doğrudan yabancı yatırım stoğu 85 milyar dolardır.

Yabancı yatırımlar için ülkeyi cazip hale getirebilmek, çok uzun dönemden beri Mısır'ın ekonomi politikalarında önemli yer almıştır. Bu alanda mevzuatta pek çok olumlu değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yatırımlar konusunda tek yetkili kurum GAFI-Yatırım ve Serbest Bölgeler Genel İdaresi'dir. Bir yatırım projesinin kuruluşu ve işleyişi için gerekli tüm lisansları, çalışma ve yerleşme iznini çıkartır. Yatırım için bölge ve arazi seçiminde yardımcı olur, üretime başlayış tarihini onaylar. Şirket kuruluşu için yasada belirtilen kurallar çerçevesinde GAFI'den izin alınması gerekmektedir. Kuruluş izni verilen şirketler Ticaret Kütüğü'ne kayıt yaptırmak zorundadır. Bu kaydı GAFI idaresine sunulması zorunludur.

Firmaların ve tesislerinin karları ve ortakların bu kardaki hisseleri Ticari Gelir ve Sanayi Aktiviteleri Vergisi ve Sermaye Karları vergisinden, aktivitenin başlamasını takip eden mali yıldan başlayarak beş yıl süresince muafır. Bu süre yeni sanayi bölgelerinde, yeni kentsel alanlarda ve Başbakanın belirleyeceği uzak bölgelerde 10 yıl sürecektir.

Serbest Bölgeler

Mısır'da, 7 kamu, 3 özel olmak üzere 10 adet serbest bölge bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri İskenderiye ve Port Said Serbest bölgeleridir: İskenderiye, Damietta, Ismailia, Media Production City, Nasr City, Port Said, Port Tawfik and Abaddia (Suez), East of Port Said, Badr, Shubin El-Koum, Keft'dir.

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Mısır'da yatırım yapılabilecek potansiyel alanlar: Gıda sanayi (meyve ve sebze işleme tesisleri, deniz ürünleri sanayi, süt ve süt ürünleri), lojistik (soğuk depo sistemleri, paketleme teknolojileri ve lojistik merkezler kurulması), perakendecilik (franchising, AVMLer inşa edilmesi), yenilenebilir enerji, petrol sanayi, bilgi ve iletişim teknolojileridir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Mısır	Afrika	Dünya
Üretim	2012	3.848	34	519
Tüketim	2012	3.418	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	7,156	5,383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

MOZAMBİK

GSYİH (Milyon \$) 15.300

KBGSYİH (\$) 1.107

Büyüme Oranı (%) 7.10%

Nüfus 24.692.144

Yüzölçümü (km²) 799.380

Başkent Maputo

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Dünya Bankası'nın Doing Business 2014 istatistiklerinde 139. sırada yer alan Mozambik bürokrasinin bol olduğu ve gümrüklerde gecikmelerin yaşandığı bir ülkedir. Bununla birlikte yatırım ortamı iyileştirilmeye çalışılmakta ve bilhassa büyük yatırımlarda kolaylıklar sağlanmaktadır.

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Potansiyel yatırım alanları altyapı, enerji (doğalgaz, hidroelektrik), madencilik (kömür), turizm (oteller) ve tarımdır (susam, ağaç ürünleri, tütün).

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Mozambik	Afrika	Dünya
Üretim	2012	.315	34	519
Tüketim	2012	0.204	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	9,625	5.383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

NIJERYA

GSYİH (Milyon \$) 286.470

KBGSYİH (\$) 1.604

Büyüme Oranı (%) 7.30%

Nüfus 173.615.345

Yüzölçümü (km²) 923.773

Başkent Abuja

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

1990'lardan itibaren artmaya başlayan Doğrudan Yabancı Yatırımların büyük kısmı petrol sektörüne gitmiştir. bölgesinde en cazip ülkelerden birisi olduğunu göstermektedir. Doğrudan yabancı yatırımların önemli bir kısmı petrol ve gaz fiyatlarına bağlı olduğundan bu ürünlerin fiyatlarındaki düşüşler Nijerya'ya gelen doğrudan yabancı yatırımları da olumsuz etkilemektedir.

Nijerya'da Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Kaynak: UNCTAD STATISTIC

YILLAR	DYY	DYY Stoğu
2007	6087	56424
2008	8249	64673
2009	8650	73323
2010	6099	79422
2011	8915	69242

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Nijerya, Afrika'nın en kalabalık ülkesi olması, A.B.D için bölgedeki en büyük petrol ihracatçısı konumunda bulunması, önemli iş gücü potansiyeli ve doğal kaynaklar yönünden zengin olmasına rağmen, yabancı yatırımları çekmede sorunlarla karşılaşmaktadır. Yabancı yatırımcıların karşılaştıkları sorunlar; istikrarsız makroekonomik politikalar, yetersiz altyapı, bürokrasi, eğitilmiş iş gücü eksikliği, zaman alan ve etkisi sınırlı ticari anlaşmazlıkları çözme mekanizması ile ülkedeki düzensizliktir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Nijerya	Afrika	Dünya
Üretim	2012	6.661	34	519
Tüketim	2012	0.827	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	2,58	5,383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Hükümet ihracata dayalı yatırımları teşvik amacıyla, 1992 yılında Nijerya İhracata Dayalı İşleme Bölge Otoritesini (NEPZA) kurmuştur. NEPZA bölgeye gümrük vergisinden muaf teçhizat ve ham maddenin girişine izin vermiştir. Mevcut düzenleme bu üretim bölgesindeki üretimin azami %25'inin mevcut vergileri ödedikten sonra iç piyasada satılabilmesine imkân tanımaktadır. Bu bölgede yatırım yapan yatırımcılar kambiyo düzenlemelerinden ve vergilerden muaftırlar.

NEPZA tarafından kurulan 5 ihraç ürünleri işleme bölgesinden 2 tanesi, Calabar ve Onne, düzenli olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu bölgeler, 2001 yılında ihracat şartı kaldırılmak suretiyle serbest bölgeye dönüştürülmüştür. Bu değişikliği müteakip yatırımlar Calabar'a kaymıştır.

PAKİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 238.737

KBGSYİH (\$) 1.308

Büyüme Oranı (%) 3.60%

Nüfus 196.174.380

Yüzölçümü (km²) 803.940

Başkent İslamabad

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Pakistan yabancı yatırımlar konusunda liberal bir politika izlemeye devam etmektedir. Bu durumun sebepleri IMF gibi uluslararası örgütlerin etkisi ve politik istikrarsızlık ve yüksek terörist saldırı riski yüzünden yatırımcıların tedirgin olmasıdır. 2011/12 döneminde ülkeye 813 milyon dolar civarındaki yabancı yatırım gelmiştir. Ülkedeki en önemli yabancı yatırımcı ülke ABD'dir. Çin Pakistan'daki en önemli yatırımcılardan biri olmaya devam etmektedir. Çin'in yatırımlarının çoğunluğu altyapı projelerine yöneliktir.

Enerji sektörü özellikle Pakistan'ın kronik enerji darboğazı yüzünden yabancı yatırımcılar için gelecek vadeden bir alandır. Pakistan'ı İran ve Hindistan'a bağlayacak boru hattı projesi Hindistan'ın Pakistan güvenlik durumu hakkındaki endişelerinden dolayı askıya alınmıştır. Ancak hattın İran-Pakistan arasındaki kısmı için görüşmeler ilerlemektedir.

Yabancı Yatırımlar (milyon Dolar, mali yıl 30 Haziran'da sona erer)

Kaynak: Pakistan Yatırım Kurulu

Yıllar	Yeni Yatırımlar	Toplam Doğrudan Yabancı Yatırım	Özel Portföy Yatırımları
2007-08	5.276,60	5.409,80	19,3
2008-09	3.719,90	3.719,90	-510,3
2009-10	2.150,80	2.150,80	587,9
2010-11	1.573,60	1.739,40	344,5
2011-12	812,6	741,5	-71,1
2012-13 (Temmuz)	42	70,8	28,8

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkeler İtibarıyla Yatırımlar (milyon Dolar, mali yıl 30 Haziran'da sona erer)*

(*) Parantez içindeki değerler, eksi değerlerdir

Kaynak: Pakistan Yatırım Kurulu

Ülke	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13 (Temmuz)
ABD	1.309,30	869,9	468,3	239,9	233	4,2
İngiltere	460,2	263,4	294,6	208,1	142,8	2,7
BAE	589,2	178,1	242,7	284,2	36,6	11,6
Japonya	131,2	74,3	26,8	3,2	22,8	1,4
İsviçre	169,3	227,3	170,6	47,2	127,1	1,3
S.Arabistan	46,2	-92,3	-133,8	6,5	-20,2	0,4
Almanya	69,6	76,9	53	21,2	28,2	-
Güney Kore	1,2	2,3	2,3	7,7	25,4	0,5
Çin	13,7	-101,4	-3,6	48,4	120,9	5,1

Sektörler İtibarıyla Yatırımlar (milyon Dolar, mali yıl 30 Haziran'da sona erer)*

Kaynak: Pakistan Yatırım Kurulu

Sektör	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13 (Temmuz)
Petrol-gaz	634,8	775	740,6	512,2	612,8	14
Finans	1.864,90	707,4	163	246,9	56,4	0,2
Ticaret	175,9	166,6	117	53	25,3	0,6
İnşaat	89	93,4	101,6	60,8	71,8	4,4
Enerji	70,3	130,6	-120,6	155,8	-84,9	2,1
Kimyasallar	79,3	74,3	112,1	30,5	96,3	1,2

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Pakistan	Asya Pasifik	Dünya
Üretim	2012	1.712	154	519
Tüketim	2012	2.537	199	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	4,58	7,78	7,413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Pakistan, kümeleşmiş sanayi (Industrial Clusters) bölgelerini korumaya ve geliştirmeye önem vermektedir. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü-UNIDO ile işbirliği içerisinde bu bölgelerin geliştirilmesine önem verilmektedir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Yabancı yatırımcılar Pakistan Menkul Değerler ve Döviz Komisyonu'na (SECP) tescil olmalıdır. Şirket tescil ofisleri tüm eyalet başkentlerinde ve aynı zamanda İslamabad ve Multan'da bulunmaktadır. Yeni kurulan şirketler aynı zamanda kullanılacak şirket isminin kural dışı olmadığına ve daha önceden başka bir şirket tarafından alınmamış bir isim olduğuna dair SECP'den onay almak zorundadır.

Pakistan'da şirket kurmak için detaylı bilgilere aşağıdaki web sitelerinden ulaşılabilir:

www.secp.gov.pk/organization/CRO.htm

www.pakboi.gov.pk

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satınalmalar

Pakistan'daki şirket birleşmeleri ve satın almalar hakkında detaylı bilgiye http://www.pakboi.gov.pk/joinventure_opp.htm adresinden ulaşılabilir.

ROMANYA

GSYİH (Milyon \$) 189.638

KBGSYİH (\$) 8.820

Büyüme Oranı (%) 3.50%

Nüfus 21.400.000

Yüzölçümü (km²) 238.391

Başkent Bükreş

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

UNCTAD'a göre 2013 yılında Romanya'da gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım miktarı 3,6 milyar dolar iken söz konusu yıl itibariyle ülkedeki toplam doğrudan yatırım stoğu miktarı 84,5 milyar dolardır.

Özellikle Romanya'daki sistem değişikliğinden hemen sonra Romanya'ya yönelik büyük Türk yatırımlarının arttığı gözlemlenmektedir. Türkiye değer itibarıyla Romanya'da en fazla yabancı sermaye yatırımı yapan on birinci ülke, yatırımcı sayısı itibarıyla da üçüncü ülke konumundadır. Bu durum Türk yatırımlarının nispeten küçük ölçekli yatırımlar olduğunu göstermektedir.

İstatistikler Romanya'daki Türk yatırımları hakkında gerçek durumu tam olarak yansıtmamaktadır. Çünkü önemli miktarda Türk sermayesi başka ülkeler (Hollanda, Hollanda Antilleri vb.) üzerinden bu ülkeye geldiği için istatistiklerde Türk yatırımı olarak görünmemektedir. Dolayısıyla Romanya'daki Türk yatırımlarının miktarı rakamlarda görünenin çok daha üzerindedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Romanya	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	1.128	44	519
Tüketim	2012	1.511	82	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	6.059	5.500	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

RUSYA

GSYİH (Milyon \$) 1.906.200 (2014, tahmini)

KBGSYİH (\$) 24.733 (ppp, 2014 tahmini)

Büyüme Oranı (%) %0,5 (2014, tahmini)

Nüfus 142.300.000

Yüzölçümü (km²) 17.075.400

Başkent Moskova

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) 1990'lar süresince Rusya'nın büyüklüğü ve ekonomik potansiyeline rağmen yetersiz düzeyde kalmıştır. Siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik, yasal boşluklar ve ülkedeki iş ortamını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler ve vergi yükü ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuştur.

Madencilik, otomotiv ve ilaç sektörleri en fazla yabancı yatırım çeken sektörlerdir. Otomotiv üreticisi AvtoVAZ ve petrol devi Rosneft'in çok uluslu şirketlere hisse satışına izin verilmiştir. DYY stoğunun büyük kısmı Moskova ve St. Petersburg kentleri ile enerji üretim bölgeleri olan Arkhangelsk ve Sakhalin gibi bölgelerde yoğunlaşmıştır. Ülkedeki 83 bölgeden 5'i doğrudan yabancı yatırımların % 70'ini çekmiştir. Yabancı yatırımlar bakımından cazip hale gelen yeni bölgeler de oluşmaktadır.

Ülkedeki iş ortamının belirsizliği ve bu alanda yaşanan sorunlara rağmen Rus pazarının sunduğu güçlü fırsatlar nedeni ile ülkeye yabancı yatırım girişinin artmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Rusya	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	54.630	73	519
Tüketim	2012	30.414	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	14,879	14,769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Rus hükümeti ülkenin doğal kaynaklara dayalı ekonomisini inovasyona dayalı bir ekonomiye dönüştürme vizyonuna destek olması amacı ile “Özel Ekonomik Bölgeler” kurulması kararı almıştır. ÖEB’ler ülkeye yatırım çekmekte en etkili enstrümanlardan biridir. Halihazırdaki mevzuata göre sanayi ve imalat, teknoloji ve inovasyon, turizm ve liman bölgeleri olmak üzere 4 farklı türde 28 ÖEB bulunmaktadır. Asya Organize Sanayi Bölgesi, Türk firmalarının en yoğun olarak bulunduğu ÖEB’dir. Özel ekonomik bölgelerde yatırımcılara sağlanan ayrıcalıklar yatırımcının masraflarını % 30’a kadar düşürebilmektedir.

Özel Ekonomik Bölgelerde Tanınan Ayrıcalıklar

1. Vergi Kolaylıkları
2. Bölgelerde yatırımcılara devlet destekli modern taşımacılık, sosyal, gümrük ve diğer altyapı hizmetleri sağlanmaktadır.
3. Bölgelerde özel gümrük rejimi uygulanmaktadır.
5. Kalifiye insan kaynaklarına erişim daha kolaydır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Rus mevzuatına göre şirketler, ancak yetkili devlet kuruluşlarına kayıt işleminden sonra hükmi şahsiyet kazanmaktadır. Rusya Federasyonu’nda tamamen yabancı sermayeli şirket kurmak da mümkündür. Yabancı firmalar Rusya Federasyonu’nda şirket kurabilecekleri gibi temsilcilik ofisi de oluşturabilirler. Bu açıdan, yabancı şirketlerin kayıt işlemleri iki başlık altında yapılmaktadır. Bunların birincisi tescil (registration) işlemi, diğeri ise kabul (accreditation) işlemidir.

Temsilci ofislerin temel fonksiyonu, Rusya dışındaki merkez ofisin ticari ilişkilerini kurmak ve yürütmek, onun adına pazarlama çalışmaları yapmak, gerektiği takdirde kontratlar imzalamaktır.

Diğer taraftan, Rus mevzuatına göre yabancı tüzel ve gerçek kişiler yatırımcı olarak ortaklıklarda ve/veya ekonomik topluluklarda da yer alabilirler. Yabancı ortaklı ticari işletmeler iki şekilde kurulabilmektedir. Yabancı, gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan şirketler ise limited ve anonim şirket ile mevzuatın imkân tanıdığı ortaklık statüleri şeklinde oluşturulmaktadır.

Şirketlerin kayıt işlemi için müracaat edecekleri birimler arasında Rusya Federasyonu Devlet Kayıt Odası bulunmaktadır. Öte yandan, şirket kuruluşu sırasında kurucuların yabancı olması halinde, vatandaşı oldukları ülke makamlarından alınacak, şirket kurmasında sakınca olmadığına dair belge istenilmektedir. Bu belgeyi şirket kuracak Türk uyruklu kişiler, T.C. Moskova Büyükelçiliği Konsolosluk kısmından temin edebilmektedirler.

SUDAN

GSYİH (Milyon \$) 74.343

KBGSYİH (\$) 2.430

Büyüme Oranı (%) 2.30%

Nüfus 30.600.000

Yüzölçümü (km²) 1.861.484

Başkent Hartum

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sudan'ın doğrudan yabancı yatırımları büyük ölçüde petrol sektörüne yönelmiş bulunmaktadır. Ülkeye en fazla yatırımda bulunan ülkelerin başında Çin, BAE, Malezya ve Hindistan gelmektedir. Petrol dışı sektörlerde ilgi göstermeye başladıkları görülmektedir.

Yabancı Yatırımlar

** tahmin Kaynak: World Investment Report 2013*

Yıllar	Miktar
2007	2.426
2008	2.601
2009	1.816
2010	2.064
2011	2.692
2012*	2.466
TOPLAM*	30.368

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Sudan ve Güney Sudan	Afrika	Dünya
Üretim	2012	.908	34	519
Tüketim	2012	0.292	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	3,386	5,383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Sudan'da serbest bölgede işlem gören mallar yabancı kabul edilmektedir. Serbest bölgeler sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde çok amaçlı olarak işletilmektedir. Suakin ve Al Geili serbest bölgeleri ülkedeki önemli serbest bölgeleridir. Al Geili Serbest Bölgesi, Hartumun 60 km kuzeyinde, 20 km²'lik bir alanda kurulmuştur.

Serbest bölgenin avantajları

1. Ana petrol rafinerisine yakınlık,
2. Hartum'daki iş ve sanayi çevrelerine yakınlık
3. Hava, kara ve demir yolu ulaştırmasına ve Sudan'ı çevreleyen diğer Afrika ülkelerine yakınlık olarak tanımlanmaktadır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Sudan'da ticari faaliyette bulunulması için öncelikle Sudan Adalet Bakanlığı'na bağlı Ticari Sicil Kayıt Genel Müdürlüğünde limited firmanın tescil işleminin yapılması gerekir. Bu tescilden sonra yapılacak yatırımın türüne göre alınması gereken belli başlı faaliyet izinleri şöyledir.

- Ticaret Şirketi izni,
- Yatırım Şirketi izni,
- Şahıs Şirketi (İsmül Amel) izni,
- Yabancı Şirketlerin Şube Kuruluşu izni.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

1999 yılında yürürlüğe giren Yatırımları Teşvik Kanunu 2003 yılında yenilenmiştir. Söz konusu Kanun ülkedeki yatırım faaliyetlerinin esasını teşkil etmekte olup yerli yatırımcılarla yabancı yatırımcılar arasında herhangi bir ayırım gözetilmemektedir.

TANZANYA

GSYİH (Milyon \$) 31.621

KBGSYİH (\$) 1.723

Büyüme Oranı (%) 7.00%

Nüfus 49.300.000

Yüzölçümü (km²) 883.749

Başkent Dodoma

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Tanzanya Afrika'da doğrudan yabancı yatırım alan belli başlı ülkeler arasında yer almaktadır. Yatırımların büyük çoğunluğu madencilik, imalat sanayi, tarım ve turizm sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda ilk sıraları İngiltere, ABD, Kenya, Kanada, Güney Afrika, Çin, Almanya, İtalya, Hollanda ve Hindistan almaktadır.

Ülkede potansiyel yatırım alanları içinde tarım, turizm, madencilik, sağlık, enerji ve alt yapı (yol, köprü yapımı, telekomünikasyon) vs. yer almaktadır.

Tanzanya'da yabancı yatırımlar ve kar transferine ilişkin herhangi bir engel bulunmamaktadır. Tanzanya Yatırım Merkezi tarafından onaylanan projelerde KDV ve gümrük vergisi muafiyeti bulunmaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Tanzanya	Afrika	Dünya
Üretim	2012	.050	34	519
Tüketim	2012	0.121	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	2,889	5,383	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti'nin yarı otonom bir bölgesi olan Zanzibar, üç tane serbest bölge kurmuştur. Dar es Salaam'da, Ruanda, Burundi, Kongo, Zambiya, Malawi ve Mozambik'e giden mallar için birkaç tane depo transit depo olarak kullanılmaktadır. Bağlı depolar da mevcuttur ve malın alıcısı, vergileri ve gümrük tarifelerini ödeyinceye kadar ithalatçılar tarafından malları tutmak için yaygın olarak kullanılmaktadır.

TUNUS

GSYİH (Milyon \$) 53.785 (Cari Fiyatlar - IMF)

KBGSYİH (\$) 4.800 (Cari Fiyatlar - IMF)

Büyüme Oranı (%) 5,0% (Sabit Fiyatlar - IMF)

Nüfus 11.203.000 (IMF)

Yüzölçümü (km²) 162.155

Başkent Tunis

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

World Investment Report verilere göre, Tunus'a yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımı 31,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Tunus Yabancı Sermaye Ajansı (FIPA)'nın verilerine göre, Tunus'ta 3.135 yabancı firma faaliyet göstermektedir. Tunus'taki yabancı yatırımın sektörel dağılımına baktığımızda sırasıyla, tekstil-hazır giyim, hizmet sektörü, mekanik, metal, metalurji, elektrik-elektronik, tarım ve gıda sektörleri başta gelmektedir. Tunus'ta iç piyasaya dönük ticari faaliyetlerde bulunmak üzere yatırım gerçekleştirmek isteyen yabancı bir firma, Tunuslu bir firma ile yapacağı ortaklıktan en fazla %49 oranında hisse alabilmektedir.

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yabancı sermayenin 2008 yılındaki sektörel dağılımına baktığımızda, imalat sanayi 521 milyon dolar, enerji 1.570 milyon dolar ve hizmetler 52 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Enerji sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının ülkelere göre dağılımında ise, İngiltere 715 milyon dolar ile birinci sırada yer almaktadır. AB ülkeleri içinde İngiltere'yi 220 milyon dolarlık yatırım ile İtalya takip etmektedir. Ayrıca 192 milyon dolarla üçüncü sırada yer alan İsveç önemli bir yatırımcı ülke konumundadır. Tunus'ta enerji alanında, 2007 yılında 164 milyon dolar olan ABD yatırımları, 2008 yılında 144 milyon dolar seviyesinde kalmıştır. ABD Amerika kıtasında yer alan büyük enerji yatırımcısı ülke konumundadır. ABD'yi 126 milyon dolar ile Kanada takip etmektedir. AB ülkelerinin toplam enerji yatırımı içindeki payı %80, ABD'nin %9 ve Kanada'nın %8'dir.

Elektrik-elektronik özellikle son 6 yılda çok dinamik bir sektördür. Sektörün büyüme oranı yıllık % 15'dir. Tunus'da yetişmiş eleman ve mühendis bulmak oldukça kolaydır. İnşaat ve müteahhitlik alanında Tunus gelecek vaat eden bir ülkedir. Özellikle Körfez Ülke yatırımcılarının bu ülkeye turizm, konut ve yerleşim alanında yatırım yapma arzuları ve Avrupa, Libya ve Cezayir'in petrol arama ve işletme, doğal gaz dağıtım ve elektrik üretim ve dağıtım alanlarında yatırım girişimleri inşaat sektörü ve inşaat malzemeleri açısından fırsat yaratmaya müsaittir.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Tunus	Afrika	Dünya
Üretim	2012	.220	34	519
Tüketim	2012	0.326	17	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	3,557	5,383	7,413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Tunus'ta biri Zarzis'in güneyinde, diğeri Bizerte'in kuzeyinde olmak üzere toplam iki serbest bölge faaliyet göstermektedir. Tunus'ta serbest bölgeler "Ekonomik Faaliyetler Parkı" olarak adlandırılmaktadır.

Tunus Ekonomik Faaliyetler Parkına ilişkin yürürlükte bulunan mevzuat kapsamında yatırımcılara çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir;

- 10 yıl süreyle vergiden muafiyet,
- Yatırılan sermayenin, gelirlerin ve karın serbestçe transferi,
- Üretimde kullanmak kaydıyla gümrüksüz ithalat yapma hakkı,
- Yatırımcıların park alanında kiraladıkları alanda bina ve gerekli alt yapıyı serbestçe kurma hakkı,

Ekonomik Faaliyetler Parkı, uluslararası ticaret yapan, ihracata dönük hizmetler veren ve sanayi sektöründe faaliyet gösteren yerli ve yabancı yatırımcılara yönelik bir yatırım alanı olarak faaliyet göstermektedir.

•Zarzis ve Bizerte Ekonomik Faaliyetler Parklarının yanı sıra Tunus'da faaliyet gösteren ihracat amaçlı off-shore şirketler gümrük mevzuatı açısından Türkiye'de Serbest Bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin statüsündedir. Bu kapsamda, bu tür şirketler üretimde kullanacakları her türlü girdiyi gümrüksüz olarak ithal etme olanağına sahiptirler. Ayrıca, bu tür şirketlerin yıllık ihracatlarının % 20'si oranında herhangi bir gümrük vergisi ödemeksizin ürettikleri malları iç piyasaya satma hakkı bulunmaktadır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Şirket kuruluşunda şirketin sermayesinin büyüklüğüne göre 20 ila 75 \$ arasında değişen miktarda tescil ücreti alınmaktadır. Tunus'ta iş yapacak olan müteahhit firmaların Tunus mevzuatlarına göre firmasını Tunus'ta tescil ettirmesi gerekmektedir.

Tunus'ta yatırım genel olarak sanayi, hizmetler veya hidrokarbon alanında yapılabilmektedir. Mevcut yatırımları teşvik mevzuatı madencilik, enerji, iç ticaret ve mali sektördeki yatırımlar dışında kalan tüm yatırımları kapsamaktadır. Bu mevzuata göre sanayi ve hizmet sektöründe yapılacak yatırımlar için doğrudan Sanayi, Enerji ve KOBİ Bakanlığına bağlı Sanayi Geliştirme Ajansı'na (API) müracaat edilmesi gerekmektedir.

TÜRKMENİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 28.500

KBGSYİH (\$) 5.000

Büyüme Oranı (%) 9.00%

Nüfus 5.000.000

Yüzölçümü (km²) 488.100

Başkent Aşkabat

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Türkmenistan’da özellikle enerji sektörü yabancı yatırımcılar için önemli bir potansiyel arz etmesine rağmen, bu sektörde bile ülkeye giren yabancı sermaye oldukça kısıtlı kalmaktadır. Bu durumun başlıca sebepleri yatırım ortamının eksiklikleri, komşu ülkelerin daha cazip alternatifler sunması ve altyapının ihtiyacı karşılamaktan uzak olmasıdır. Yabancı firmaların Türkmenistan’da yatırımlarını iki alanda değerlendirmek gerekmektedir. Birincisi doğalgaz ve petrol alanında yapılan yatırımlar. Bu alanda Malezya menşeli Petronas, Birleşik Arap Emirlikleri menşeli Dragon Oil ve Rusya Federasyonu menşeli İtera şirketleri ön plana çıkmakta olup, gelir ve ürün paylaşımı özel hükümler içeren anlaşmalar yapılmaktadır.

Ülkede, yerli firmalara ve yabancı firmalara uygulanan gelir ve kurumlar vergilerinin farklılık göstermesi de yabancı yatırımları engellemektedir. Yerli firmalar genelde tacir “telekeci” olarak kurulmakta ve buna göre yıllık hâsıllarından % 2,3 oranında vergi ödemekte, yabancı şirketler % 15 KDV ve % 20 oranında Kurumlar Vergisi ödemektedirler. Bu durumda, yabancılar tarafından firma kurulması tercih edilmemektedir.

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Öteden beri devam etmekte olan istatistik yayımlamama usulü her ne kadar yeni bir istatistik ajansı kurulmuş olsa da devam etmektedir.

Türkmenistan, yatırım ortamının henüz belirtilen nedenlerle yeterince gelişmemiş olmasına rağmen, Türk doğrudan yatırımlarının Orta Asya’da ulaştığı ülkelerdendir. Türk firmaları Türkmenistan’a genellikle “joint-venture” kurarak girmekte, ancak ülkede özelleştirmenin yeterince yapılmamış olması nedeniyle yerel ortaklar çoğunlukla bir kamu kuruluşu olmaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Türkmenistan	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	2.827	73	519
Tüketim	2012	0.935	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	47,435	14,769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Türkmenistan'da 8 Ekim 1993 tarihinde Serbest Ekonomi Bölgesi Kanunu yayımlanmıştır. Türkmenistan'da, Mari-Bayramali Serbest Bölgesi, Okarem-Cheleken Serbest Bölgesi, Kızılsu-Seidi Serbest Bölgesi, Daşoğuz Havaalanı Serbest Bölgesi, Aşgabat-Annau Serbest Bölgesi, Aşgabat-Büzmein Serbest Bölgesi ve Serahs Serbest Bölgesi isimleri altında toplam sekiz adet serbest bölge bulunmaktadır. Ancak, pratikte finansal yetersizlikler, yapısal sorunlar ve altyapı eksiklikleri gibi nedenlerden dolayı ülkedeki serbest bölgeler gelişim aşamalarında.

UGANDA

GSYİH (Milyon \$) 25.448

KBGSYİH (\$) 654

Büyüme Oranı (%) 6.0%

Nüfus 38.900.000

Yüzölçümü (km²) 241.038

Başkent Kampala

Hükümetin enerji altyapısı ve ulaşımdaki engellerin aşılması amacıyla özellikle altyapı harcamalarında büyük artış öngören, 2010 ve 2015 yıllarını kapsayan ve petrol rafinerisi inşası, petrol dağıtım şebekesi ve hidroelektrik santrali kurulmasını içeren Ulusal Kalkınma Planı çerçevesinde kamu-özel sektör ortaklıklarını ön plana çıkarmayı hedefleyen projeler neticesinde elde edilecek gelirlerin makroekonomik istikrara önemli katkıları olacaktır.

Enerji sektörünün önümüzdeki dönemde Uganda'da büyük oranda yatırım çekeceği öngörülmekte olup yakın zamanda petrol üretiminin başlaması, enflasyonun düşürülmesi ve daha az elektrik kesintisi yaşanması neticesinde büyüme oranının %7'lere ulaşması beklenmektedir.

Uganda'nın 34 milyonluk nüfusunun çoğunluğunu eğitimli ve ekonomik olarak aktif nüfus oluşturmaktadır. Bu durum enerji alanında yatırımcılara büyük fırsatlar sunmaktadır. Hem kentsel hem de kırsal alandaki elektrik ihtiyacının geliştirilmesi özel sektörün katılımı için büyük bir potansiyele sahiptir.

Uganda'da mikro hidroelektrik ve güneş enerjisi için çok büyük bir potansiyel pazar vardır. Birçok hane hidroelektrik ve güneş enerjisinden yararlanmaktadır. Orta ölçekli düzeyde güneş enerjisi kullanımı hızlı büyüyen gayrimenkul konut ve otel projelerinde konut ısıtma alanında ön plandadır. Mikro hidroelektrik ve güneş enerjisi konutlar dışında tarım ve telekomünikasyon gibi farklı sektörlerde kullanılabilir. Mikro hidroelektrik ve güneş enerjisi konutlar dışında tarım ve telekomünikasyon gibi farklı sektörlerde kullanılabilir.

Kömür briket üretimi ve pazarlama olanakları Uganda'da son derece boldur.

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Uganda'ya Yönelik Net DYY (milyon \$)	792	729	842	544	792	884

Uganda'ya Yönelik Doğrudan Yabancı Yatırımların Sektörel Dağılımı

Sektör	2007	2008	2009	2010	2011
İnşaat	223,83	58,10	175,88	125,70	41,80
Elektrik, gaz ve su	742,50	173,34	69,93	12,57	70,67
Madencilik	88,25	30,36	53,80	103,31	15,92
Ulaştırma, İletişim	444,81	946,12	84,65	49,33	8,49

UGANDA'DAKİ YATIRIM OLANAKLARI

Madencilik: Altın, tungsten/wolfram, tuz, berilyum, kobalt, kaolin, demir cevheri, cam tozu, magnezyum mikası, kil, alçı ve fosfat madenciliği ile petrol ve gaz sektöründe yatırım olanakları mevcuttur. Madencilik sektörüne sağlanan özel teşvikler bulunmaktadır.

Petrol ve Gaz: Sondaj, petrol çıkarma, rafineri ve bu alandaki altyapı çalışmaları alanında pek çok imkan söz konusudur.

Enerji: Su, güneş, biyogaz, jeotermal ve rüzgar enerjileri alanlarında yatırımlarda bulunulabilir.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

- Serbest para dolaşımı, %100 ortaklık imkanı
- Zengin doğal kaynaklara ulaşım
- Özel sektör yapılanmasını destekleyen yasal düzenleme
- Yatırımların kurulum aşamalarındaki fabrika ve makina masraflarına %50 ile %70 oranları arasında sağlanan ödenekler
- Bilimsel araştırmalara sağlanan %100 oranında ödenekler
- Katma değer sağlanan ürünlerin ihracatında sağlanan 10 yıllık vergi muafiyeti

UKRAYNA

GSYİH (Milyon \$) 182.000

KBGSYİH (\$) 3.877

Büyüme Oranı (%) 0.10%

Nüfus 45.500.000

Yüzölçümü (km²) 603.628

Başkent Kiev

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ukrayna kanunları uyarınca kurulan ve kuruluş sermayesinde yabancı yatırım payı en az %10 olan hukuki şekillerdeki şirket ve yatırımlar “yabancı sermaye yatırımı” sayılırlar. Ukrayna’da ekonomik ve ticari faaliyetlerde bulunan yabancı yatırımcılar, Ukrayna Kanunlarında ve Ukrayna’nın uluslararası anlaşmalarında aksi belirtilmedikçe, Ukraynalı kişilerin sahip olduğu hak ve sorumluluklara sahiptir.Ukrayna’da yabancı sermaye yatırımları millileştirmeye tabi değildir. Ukrayna’ya yapılan yabancı yatırımlar kümülatif olarak 2012 yılı başı itibariyle 49,4 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Yabancıların yatırım yaptıkları sektörler arasında metalurji, finans, inşaat, gıda, finans, ticari kiralama, emlak hizmetleri yer almaktadır.

Yatırımcı ülkeler arasında, 12,6 milyar dolarla Güney Kıbrıs (off shore hesaplar yoluyla) ilk sırada yer almaktadır. G. Kıbrısı, Almanya (7,3 milyar dolar), Hollanda (4,8 milyar dolar), Rusya Federasyonu (3,5 milyar

dolar), Avusturya (3,4 milyar dolar) ve İngiltere (2,5 milyar dolar) izlemektedir. Rusya Federasyonu'nun özellikle enerji dağıtımı, petrol, bankacılık, iletişim gibi stratejik sektörlere yatırım yaptığı gözlenmektedir. Hollanda tarafından yapılan yatırımların önemli bir kısmı ise Hollanda vasıtasıyla başka ülke firmalarınca yapılan yatırımlardır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Ukrayna	Avrasya	Dünya
Üretim	2012	3.237	73	519
Tüketim	2012	5.360	45	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	18,39	14,769	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Ukrayna'da ekonomik ve ticari faaliyetlerde bulunan yabancı yatırımcılar, Ukrayna Kanunlarında ve Ukrayna'nın uluslararası anlaşmalarında aksi belirtilmedikçe, Ukraynalı kişilerin sahip olduğu hak ve sorumluluklara sahiptir.

Yabancı sermayeli şirketin yabancı ortağı, kuruluş sermayesi olarak taahhüt ettiği miktardan payına düşen kısmın bir bölümünü Ukrayna'ya yatırım malı olarak getirdiği takdirde gümrük vergisi ödemez. Ancak, yabancı yatırımcı, şirketin kuruluş sermayesindeki payına karşılık getirmiş olduğu malı, yabancı yatırımın şirket bilançosuna kaydedildiği tarihten itibaren 3 yıl içinde satması, devretmesi veya şirketin faaliyetine son vermesi halinde gümrük vergisini ödeyecektir.

Yabancı yatırımcılara toprak-mülkiyet hakkı hariç, her türlü bina için mülkiyet hakkı tanınmıştır. Yabancı sermayeli şirketler Ukrayna mevzuatı uyarınca vergi öderler.

Doğrudan yabancı sermayeyi ülkeye çekmek hükümetin öncelikli politikaları arasında olmasına rağmen Ukrayna'nın yüzölçümü ve nüfusu göz önüne alındığında bugüne kadar gerçekleşen toplam yabancı yatırımlar düşük seviyede kalmıştır.

UMMAN

GSYİH (Milyon \$) 82,113 (2014)

KBGSYİH (\$) 43.684 (2014)

Büyüme Oranı (%) 3.9% (2014)

Nüfus 3.714.000 (2014)

Yüzölçümü (km²) 309.500

Başkent Muskat

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Umman'da yabancı sermayenin ülkeye çekilebilmesi için son yıllarda önemli adımlar atılmış, yabancı sermaye mevzuatında önemli değişiklikler yapılmış ve yabancı sermayeli şirket kurma prosedürü kolaylaştırılmıştır. Ülkede gelir vergisinin olmaması, kurumlar vergisinin % 12 gibi düşük bir seviyede uygulanması, sermaye ve kar transferlerinde kısıtlama olmaması da birçok Körfez ülkesine nazaran Umman'ı daha çekici bir hale getirmektedir. Yabancı yatırımlar için 10 yıllık vergi muafiyeti, üretimde kullanılacak hammadde ve makine ithalatı için 10 yıllık gümrük vergisi muafiyeti ise diğer avantajlar arasındadır.

2000 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelikle birlikte ülkede yapılacak yatırımlarda yabancı sermaye tavanı % 70'e çıkarılmış olup; bu oranın % 70'ten fazla olabilmesi için Bakanlar Kurulu'nun onayı gerekmektedir. Rusayl, Raysut, Sohar, Nizwa, Buraimi ve Sur'daki sanayi bölgeleri ile Al Mazunah Serbest Bölgesi'nde gerçekleştirilecek sanayi yatırımlarında da önemli kolaylıklar sağlanmaktadır.

Enerjinin önemli girdi olarak kullanıldığı sektörlerde Umman'da yapılacak yatırımlar oldukça avantajlıdır. Ayrıca bu sektörlerdeki yatırımlarda yabancı sermaye oranı % 100 olabilmektedir.

Umman Yatırım ve İhracat Geliştirme Merkezi (OCIPED) yabancı yatırımcılar için gerekli her türlü bilgiyi temin eden bir "one stop shop" özelliği taşımaktadır (www.ociped.com). Toplam sermayesi 52 000 ABD Doları ve üstü olan işletmelerin Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na kayıt yaptırması zorunlu olup; ilgili firmanın bölgesel belediyelerden ve Çevre ve Su İşleri Bakanlıklarından da izin almış olması gerekmektedir. Yabancı çalışanların ise İşgücü Bakanlığı ve Umman Göçmenlik Ofisi'nden konaklama ve çalışma izni almaları gerekmektedir. Umman'da yerel bir temsilcilik ve şube açmak için de yine Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na (www.mocioman.gov.om) ya da Umman Ticaret ve Sanayi Odası'na (www.chamberoman.com) ve Belediyelere (www.mctmnet.gov.om) kayıt mecburiyeti vardır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Umman	Orta Doğu	Dünya
Üretim	2012	2.861	76	519
Tüketim	2012	0.884	31	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	10,826	11,273	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Umman'da Şirket Kurulması

Yabancı yatırımların ülkeye girişi ve yabancı tüzel kişilerin Umman'da kurulu bir şirketi yönetmeleri için gerekli yasal düzenlemeler, "Yabancı Sermaye Yatırım Kanunu" (FCIL) (Sultani Decree) ile belirlenmiştir. Bu yasal düzenlemeye göre, hissedarları Umman vatandaşı ve yabancı ülke vatandaşı olan bir şirket, karma (mixed) ticari şirket olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu Kanun gereğince, yabancı hissedarlı şirket kurulabilmesi için yabancı sermaye miktarına bağlı olarak üç aşamalı onay süreci bulunmaktadır.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

İç pazar hacminin çok büyük olmaması nedeniyle imalat sektöründe ihracata yönelik yatırımlar teşvik edilmektedir. Bu proje alanları şunlardır:

- Yerli hammaddeleri kullanan sanayiler
- Sermaye, bilgi ve teknoloji yoğun olan projeler
- Petro-kimya sanayileri
- Çok uluslu şirketler için üretim merkezleri

Ülkedeki İhaleler

Umman'da sürdürülen büyük altyapı yatırımları kapsamındaki kamu ihaleleri oldukça şeffaf bir süreç içinde yürütülmektedir. "Yerel" ve "uluslararası" olarak ikiye ayrılan ihalelerde nadir de olsa yeterlilik aranmaktadır. Uluslararası ihalelerde ise teklif veren firmanın Umman Ticaret ve Sanayi Bakanlığı nezdinde kayıtlı olması gerekmektedir. İhale Kurulu tarafından açılan ihaleler Umman İhale Kurulu'nun www.tenderboard.gov.com adresli internet sitesinden takip edilebilmektedir. Ayrıca, www.pdotenders.com ve www.chamberoman.com diğer ihale ilanlarının yer aldığı internet adresleridir.

YEMEN

GSYİH (Milyon \$) 44.673

KBGSYİH (\$) 1.780

Büyüme Oranı (%) 2.10%

Nüfus 25.100.000

Yüzölçümü (km²) 527.968

Başkent San'a

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Türkiye-Yemen Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması 07.09.2000 tarihinde imzalanmış olup, anılan Anlaşma onay belgelerinin değişiminin tamamlandığı tarihte yürürlüğe girecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yemen Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması 26.10.2005 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma 16.03.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bahse konu olan anlaşma, 01.01.2011 tarihinden itibaren uygulamaya başlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası verilerine göre Yemen'in Türkiye'de 2002 ve sonrası için herhangi bir doğrudan yatırımı bulunmamaktadır. Diğer yandan 23.12.2010 tarihi itibarıyla ülkemizde 15 adet Yemen sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir.

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Yemen'deki serbest bölgeler uygulamasına ilişkin düzenlemeler ülkemizdekine benzer niteliktedir. Ülkenin en önemli serbest bölgesi Aden Serbest Bölgesi'dir.

Ancak Yemenli firmalar, ülkemizdeki serbest bölgelerde herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Yemen	Orta Doğu	Dünya
Üretim	2012	.822	76	519
Tüketim	2012	0.300	31	520
Enerji Yoğunluğu (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	4,536	11,273	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

YUNANİSTAN

GSYİH (Milyon \$) 241.800

KBGSYİH (\$) 25.060

Büyüme Oranı (%) 0.40%

Nüfus 10.900.000

Yüzölçümü (km²) 131.957

Başkent Atina

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kaynak: InvestmentMap	
Yıllar	Milyon \$
2007	2.111
2008	4.499
2009	2.439
2010	2.189

Yunanistan geçmişte yabancı sermayenin ilgisini çekmede başarısız olmuş bir ülkedir. 2006 yılında daha önceki dönemlerin aksine ciddi yabancı sermaye girişi olmuştur. 2006 yılındaki 5.4 milyar \$ yabancı sermaye yatırımı Yunanistan tarihinde en yüksek sermaye girişinin olduğu yıldır.

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Yunanistan, Dünya Ticaret Örgütü'nün yatırım ve teşviklere ilişkin düzenlemelerini kabul etmiş olup, yerli ve yabancı yatırımcılar arasında bir eşitlik esasına dayalı yatırım teşvikleri mevcut bulunmaktadır. Sağlanan teşviklerin parasal miktarı bölgenin kalkınmışlığı ile ters orantılıdır.

Toplam Primer Enerji (Katrilyon btu)

	Tarih	Yunanistan	Avrupa	Dünya
Üretim	2012	.376	44	519
Tüketim	2012	1.308	82	520
Enerji Tüketimi (Btu per 2005 U.S. Dollars)	2011	4,686	5,5	7.413

Kaynak: <http://www.eia.gov/countries/>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Yunanistan, Pire, Selanik ve Heraklion-Girit liman bölgelerinde mevcut üç serbest ticaret bölgesine sahiptir. Yabancı orijinli mallar bu bölgelere gümrük ve diğer vergileri ödenmeksizin getirilir ve transit yüklemesi yapılır veya re-export edilirse gümrük ve diğer vergilerden muafiyeti devam eder. Kalkınma Bakanlığı'ndan edinilen en son bilgilere göre, Etoloakarnania'da (Batı Yunanistan) bulunan Astakos Denizcilik ve Sanayi Serbest Bölgesi kısa süre önce faaliyete geçmiştir. Diğer yandan, halen altyapı çalışmaları süren ve yakın gelecekte faaliyete geçmesi beklenen bir diğer serbest bölge ise Evros (Meriç) bölgesinde bulunan Ormenio Serbest Sanayi Bölgesidir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Milli güvenlik nedeniyle bazı adalarda ve sınır bölgelerinde arazi alımında ve AB vatandaşları dışındakilere madencilik, bankacılık, denizcilik ve hava taşıma, basın-yayın konusunda kısıtlamalar devam etmektedir.(www.investingreece.gov.gr)

Türk yatırımcı için Yunanistan'da belli prosedürleri takip etmek suretiyle, Şirket kurmak veya Şube açmak mümkündür. Ayrıca Yunan mevzuatı, %100 Türk sermayeli şirket kuruluşuna izin vermektedir.

Yabancı sermayeli bir yatırımcı Yunanistan'da çeşitli hukuki şekillerde faaliyet gösterebilir. Yunan mevzuatı kapsamında; tamamı yabancı sermayeli şirket kurmak, şube açmak, bir başka girişimci ile birlikte ortak girişim sözleşmesi çerçevesinde faaliyet göstermek ya da bir ortaklık kurmak belli başlı yabancı yatırım türleridir. Yunanistan'da kurulmuş bir yabancı sermayeli şirket, bütün ortakları yabancı olsa bile Yunan şirketi statüsünde sayılmaktadır.

Yabancı yatırımcılar Yunanistan'da doğrudan yabancı sermayeli bir şirket kurmak istediklerinde genel olarak bir Limited şirket ya da Anonim şirket kurmak ya da 3. ülkedeki mevcut bir şirketin Yunanistan'da şubesini açmak yollarından birini tercih etmektedirler.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Beş yıldan daha fazla süre ile faaliyette bulunacak yatırımcılar faiz sübvansiyonu ve vergi istisnaları sayesinde eğer yatırımları ile ihracata dönük üretim yapıyorlar ise veya ithal ikameci bir yaklaşımla ithal edilmekte olan ürünlerin ithalini engellemişseler, ilave vergi teşvikleri verilmektedir. 10 milyon doları aşan yatırımlar veya yabancı katılımcılar var ise, 5 milyon doları aşan yatırımlar için Yunan Yatırım Kurumu (Invest In Greece- www.investingreece.gov.gr) olarak projenin gerçekleşmesinden sorumlu olup, ilave hükümet teşvikleri de verilmektedir.

Avrupa Birliği ũlkeleri dıŐından gelen yabancılar, oturma ve çalışma mũsaadesi aldıktan sonra çalıŐabilmektedirler.

Yunanistan'da yũrũrlũkte olan ve ağırlıklı olarak AB kaynaklarından temin edilen yatırım teşvikleri yatırımcılar için olađanũstũ kolaylık ve imkânlar sağlamakta olup, mevcut teşviklerin çok bũyũk bir oranı hibe Şeklinde temin edilen sũbvansiyonları içermektedir.

KAYNAKÇA:

- http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disiliskiler/ulkeler/ulke_masalari?_afLoop=1086834893996827&_afWindowMode=0&_afWindowId=yklinnx7f_58#!%40%40%3F_afWindowId%3Dyklinnx7f_58%26_afLoop%3D1086834893996827%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dyklinnx7f_98
- <http://www.eia.gov/countries/>
- <http://www.investmentmap.org/>
- <http://boi.gov.pk/>
- <http://unctad.org/en/pages/Statistics.aspx>
- <http://hipa.hu/>
- <http://www.un.org/>
- <http://www.eiu.com/home.aspx>
- <http://www.bkpm.go.id/>
- <http://sofya.be.mfa.gov.tr/Mission.aspx>
- http://www.azerbaijans.com/content_558_tr.html

Discover
the potential

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu DEİK

TOBB Plaza Harman Sokak No: 10 34394

Esentepe/Şişli/ İstanbul, Türkiye

Tel: 0 (212) 339 50 00 (pbx)

Faks: 0 (212) 270 30 92

Web Adresi: www.deik.org.tr

E-Posta: energy@deik.org.tr